

Elina Turjanmaa

Helpompaa olla omien kanssa?

Maahanmuuttajanuorten ja suomalaistaustaisten
nuorten väliset kaverisuhteet Turussa, Raisiossa ja
Uudessakaupungissa

Helpompaa olla omien kanssa?

Maahanmuuttajanuorten ja suomalaistaustaisten nuorten väliset
kaverisuhteet Turussa, Raisiossa ja Uudessakaupungissa

Elina Turjanmaa

Julkaisu 21, 2017
Siirtolaisuusinstituutti
Copyright © Siirtolaisuusinstituutti & kirjoittaja

Kuvituskuvat: Jaska Poikonen

Taitto: Suomen Yliopistopaino Oy

ISBN 978-952-7167-49-6 (painettu)
ISBN 978-952-7167-50-2 (eBook)
ISSN 2343-3507 (painettu)
ISSN 2343-3515 (eBook)

Suomen Yliopistopaino Oy – Turku 2017

Sisällys

Tiivistelmä	6
Summary	12
Sammandrag	18
Esipuhe	25
1. Sata omenapuuta -hanke ja tutkimuksen tavoite.....	26
2. Nuoret, kotoutuminen ja osallisuus.....	28
2.1. Kahdensuuntainen kotoutuminen ja kotouttaminen.....	29
2.2. Maahanmuuttajanuoret Turussa, Raisiossa ja Uudessakaupungissa.....	30
3. Nuorten kaverisuhteet.....	32
3.1. Maahanmuuttajien, maahanmuuttotustaisten ja suomalaistaustaisten väliset kaverisuhteet	33
3.2. Etnisen taustan merkitys kaverisuhteissa	34
3.3. Kavereiden tapaaminen ja vapaa-ajanviettotavat.....	35
3.4. Kaverisuhteet muotoutuvat nuorten sosiaalisissa ympäristöissä.....	37
3.5. Toiminnalliset ryhmät ja nuorten kotoutumisen edistäminen.....	39
4. Tutkimusaineistot ja -menetelmät	40
4.1. Sata omenapuuta -hankkeen toiminnot.....	40
4.2. Aineistot.....	42
4.2.1. Alkukartoitus – Kyselytutkimus nuorten ystävyysuhteista.....	42
4.2.2. Seurantatutkimus – Kysely hankkeen toimintoihin osallistuneille nuorille.....	45
4.2.3. Nuorten ja asiantuntijoiden haastattelut.....	46
5. Tulokset.....	47
5.1. Alkukartoituskyselyn tuloksia: Nuorten kaveri- ja ystävyysuhteet	47
5.1.1. Nuorten kaveri- ja ystävyysuhteet Suomessa ja etninen identiteetti.....	48
5.1.2. Ystäviin tutustuminen ja ystävien asuinpaikka.....	52
5.1.3. Ystävien tapaaminen ja yhteydenpito	54
5.1.4. Nuorten kaveri- ja ystävyysuhteet ulkomailla.....	55
5.1.5. Yksinäisyys.....	57

5.2. Haastattelututkimus – Yhdessä tekeminen voi rikkoa jään, mutta miten päästään alkuun?.....	58
5.2.1. Maahanmuuttajanuorten ja kantaväestön nuorten kohtaamiset: Mikä meitä yhdistää?	58
5.2.2. Suomalaiskontaktien tärkeys ja vaikeus	61
5.2.3. Houkuttelevaa vapaa-ajantoimintaa ja osallistumisen esteitä.....	64
5.2.4. Yksilölliset yksinäisyyden kokemukset.....	69
5.3. Seurantatutkimus – Nuorten arvio kavereiden saamisesta hankkeen toiminnoissa	72
6. Lopuksi	73
6.1. Nuorten elinpiirit eri alueilla ja kouluissa eroavat etnisen monimuotoisuuden suhteen.....	74
6.2. Ohjattu toiminta voi edistää tasavertaisia kohtaamisia.....	75
6.3. Kohti monisuuntaista kotoutumista.....	76
6.4. Yhteenveto tuloksista.....	78
LIITE 1. Alkukartoituskyselyn kysymykset.....	81
LIITE 2. Seurantatutkimuslomake	84
LIITE 3. Haastattelurunko	86
Lähteet	88

Tiivistelmä

Tämä tutkimus on osa *Sata omenapuuta – moninuorinen Suomi* -hanketta. Hankkeen tavoitteena on ollut tukea erityisesti pakolaistaustaisten nuorten kotoutumista Turkuun, Raisioon ja Uuteenkaupunkiin. Nuorten kuntiin kotoutumista ja osallisuutta on haluttu edistää liikunnan, kulttuurin ja yhteiskuntavaikuttamisen keinoin, kahdensuuntaisen integraation näkökulmasta. Kahdensuuntaisella integraatiolla viitataan siihen, että monietnisessä ja monikulttuurisessa yhteiskunnassa sopeutujia ovat sekä maahanmuuttajanuoret että eri taustaiset suomalaisnuoret.

Siirtolaisuusinstituutin osuus *Sata omenapuuta* -hankkeessa on ollut toteuttaa tutkimus maahanmuuttajanuorten ja suomalaistaustaisten nuorten välisistä kaverisuhteista. Tutkimuksessa on haluttu selvittää, millaisia ulkomaalaistaustaisten ja suomalaistaustaisten nuorten väliset suhteet Turussa, Raisiossa ja Uudessakaupungissa ovat, sekä seurata kaverisuhteiden syntymistä hankkeen toimintojen aikana. Tutkimukseen osallistuneet nuoret ovat 13–18-vuotiaita, enimmäkseen yläkouluikäisiä nuoria.

Tässä tutkimuksessa nuorten eri ryhmät määritellään tutkimuksessa vakiintuneen tavan mukaan: *maahanmuuttajalla* viitataan itse maahan muuttaneeseen ja *toinen sukupolvi* viittaa nuoriin, jotka ovat syntyneet Suomessa, mutta joiden vanhemmat ovat syntyneet ulkomailla. Termi *maahanmuuttotaustainen* kattaa kummatkin edellä mainituista ryhmistä (Martikainen ym. 2013, 44). Synonyymina maahanmuuttotaustaiselle käytetään tutkimuksen alkukartoituskyselyn yhteydessä termiä *ulkomaalaistaustainen*. ”Monikulttuuristen” nuorten kohdalla käsitteen määrittely on kirjavampaa. Tässä tutkimuksessa *monikulttuurisella* nuorella viitataan nuoriin, joiden toinen vanhempi on syntynyt Suomessa, toinen ulkomailla. Nuoret itse ovat voineet syntyä Suomessa tai muualla, mutta asuvat tällä hetkellä Suomessa. Kantäväestön nuorilla tai *suomalaistaustaisilla* nuorilla viitataan käytännössä kaikkiin muihin nuoriin eli heihin, joiden kummatkin vanhemmat ovat syntyneet Suomessa.

Yksittäisen nuoren näkökulmasta ystäväpiirin moninaisuus ja ystäviin tutustuminen on hyvin vaihtelevaa, eivätkä maahan muuttaneet nuoret eroa suomalaisista yhdenmukaisella tavalla tai pysyvästi (Suurpää 2002). Yleisellä tasolla maahan muuttaneiden nuorten ystävyyssuhteet eroavat kuitenkin muiden nuorten ystävyyssuhteista. Maahanmuuttajataustaisten nuorten kaveripiirit ovat useammin ”monikulttuurisia”, eli nuorten kavereiden taustat ovat useissa eri maissa ja kulttuureissa (Kautto 2009, 65). Myös yllirajaiset siteet sukulaisiin ja ystäviin ovat laajoja ja vaikuttavat nuoren Suomessa elettyyn arkeen.

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan suomalaistaustaisten ja ulkomaalaistaustaisten nuorten kaverisuhteita ja nuorten mahdollisuuksia tutustua toisiinsa ohjatussa toiminnassa. Tutkimus perustuu *Sata omenapuuta* -hankkeessa toteutettuihin

työpajoihin ja toimintaan ja on tältä osin sidottu tarkastelemaan kaverisuhteiden solmimista tietyntyyppisissä taide- tai liikuntatoiminnoissa ja nuorille järjestetyissä tapahtumissa. Hankkeen kohderyhmää eli erityisesti pakolaistaustaisia nuoria tavoitettiin hankkeessa pääasiassa VALMO-ryhmien (peruskouluun valmistava opetus) kautta. Sata omenapuuta -hankkeen toimintoihin osallistuneista nuorista moni on siis asunut Suomessa vasta joitain kuukausia tai vuosia.

Nuorille suunnattujen toimintojen kesto vaihteli koko lukuvuoden kestävästä tapahtumatyöskentelystä ja juoksukoulusta yksittäisiin parin tunnin mittaisiin työpajoihin. Toiminnoista vastasivat Turun ammattikorkeakoulun ja Humanistisen ammattikorkeakoulun (HUMAK) opiskelijat ja lehtorit sekä Globaalinuoret ry, Uudenkaupungin Korihait ja Turun vapaa-aikatoimiala.

Tutkimuksen aineistot koostuvat haastatteluaineistosta ja kahdesta kyselyaineistosta. Vuonna 2016 kerätyn *alkukartoitusaineiston* avulla selvitettiin muun muassa ulkomaalaistaustaisten ja suomalaistaustaisten 13–18-vuotiaiden nuorten kavereiden maahanmuuttotaustaa, tutustumispaikkoja, yhteydenpitoa ystäviin Suomessa ja ulkomailla sekä yksinäisyyden kokemuksia. Alkukartoitusaineiston vastaajista (N=307) vajaa neljännes (n=70) on ulkomaalaistaustaisia eli nuoria, joiden kummatkin vanhemmat ovat syntyneet muualla kuin Suomessa. Ulkomaalaistaustaisista nuorista 47 (67 %) on itse Suomeen muuttaneita ja he ovat asuneet Suomessa keskimäärin 4 vuotta. Hieman yli puolet (66 %) maahan muuttaneista nuorista on asunut Suomessa alle kaksi vuotta eli aineisto painottuu maahanmuuttajien osalta hiljattain Suomeen muuttaneisiin ja toisaalta lähes koko lapsuutensa Suomessa olleisiin nuoriin. Suurimmalla osalla ulkomaalaistaustaisista nuorista on pakolaistausta ja maahanmuuttajanuorista yli puolet (n=27) on tullut Suomeen alaikäisenä ilman huoltajaa. Yksintulleiden nuorten yleisimmin mainittu lähtömaa on Afganistan.

Seurantatutkimuksessa (N=39) selvitettiin, tutustuivatko nuoret hankkeen toiminnoissa uusiin ihmisiin ja saivatko he uusia kavereita sekä kerättiin nuorilta palautetta hankkeen toiminnoista. Alkukartoituskyselyyn ja seurantatutkimukseen vastanneet nuoret ovat pääosin eri nuoria, joten kyseessä ei ole kirjaimellinen seurantatutkimus. Kysely oli suunniteltu selkosuomeksi ja siinä oli kysymyksiä vastaajan taustasta ja Sata omenapuuta -hankkeen toiminnoista. Kyselylomakkeessa nuoret vastasivat myös kysymyksiin ”Tutustuiko toiminnoissa uusiin ihmisiin?” ja ”Saitko toiminnoissa uusia kavereita, joihin pidät yhteyttä?”.

Tutkimuksen *haastatteluaineisto* koostuu 11 puolistrukturoidusta teemahaastattelusta, joista kuusi oli asiantuntijoiden yksilöhaastatteluja ja viisi ryhmähaastattelua. Ryhmähaastatteluista kaksi oli asiantuntijahaastatteluja ja kolme Sata omenapuuta -hankkeen toimintoihin osallistuneiden nuorten ryhmähaastatteluja. Haastateltavia oli yhteensä 20 (11 asiantuntijaa ja 9 nuorta). Haastatteluiden teemat vaihtelivat hieman haastateltavan mukaan. Jokaisen haastattelun keskiössä olivat kuitenkin nuorten kaverisuhteet ja niiden muotoutuminen koulussa ja vapaa-ajalla sekä Sata omenapuuta -hankkeen toiminnoissa.

Alkukartoituskyselyn tuloksia tarkasteltiin erikseen suomalaistaustaisten (n=237) ja ulkomaalaistaustaisten (n=70) nuorten osalta ja osassa analyyseistä vielä tarkemmin eri ulkomaalaistaustaisten ryhmien osalta, vaikka tämä tekikin

ryhmistä hyvin pieniä. Ulkomaalaistaustaiset vastaajat jaoteltiin toiseen sukupolveen (n=23), maahan muuttaneisiin (n=20) ja yksintulleisiin (n=27) nuoriin. Lisäksi suomalaistaustaisten nuorten vastauksia tarkasteltiin osassa analyyseista erikseen monikulttuuristen nuorten (n=19) osalta.

Alkukartoituskyselyn tulokset noudattelevat aiemmissa tutkimuksissa saatuja tuloksia nuorten kaveri- ja ystävyys-suhteista. Valtaosa vastaajista ilmoitti, että heillä on ystäviä Suomessa. Kaikista kyselyyn vastanneista vain seitsemän ilmoitti, ettei heillä ole ystäviä Suomessa. Heistä kolmella oli ystäviä ulkomailla. Suomalais-taustaisten ja ulkomaalaistaustaisten nuorten ystäväpiirit erosivat toisistaan niin, että suomalaistaustaisilla nuorilla oli enemmän kantaväestöön kuuluvia ystäviä ja ulkomaalaistaustaisilla laajempi ystäväpiiri siinä mielessä, että suuremmalla osalla oli ystävinä maahanmuuttajia, toisen sukupolven nuoria ja/tai monikulttuurisia nuoria. Suomalastaustaisista nuorista lähes joka kolmannella oli ystäviensä monikulttuurisia nuoria ja lähes joka neljännellä toisen sukupolven nuoria.

Kaikista suomalaistaustaisista nuorista 14 prosentilla oli maahanmuuttajia ystävinään. Suomalastaustaisten nuorten ystäväpiirit olivat jossain määrin erilaisia Turussa, Raisiossa ja Uudessakaupungissa. Kantaväestön nuorten, maahanmuuttajien, toisen sukupolven ja monikulttuuristen ystävien osalta Turussa ja Raisiossa asuvien suomalaisnuorten ystäväpiirit näyttävät melko samankaltaisilta. Uudessa-kaupungissa asuvilla suomalaistaustaisilla nuorilla puolestaan on vähemmän ulkomaalaistaustaisia ystäviä kuin turkulaisilla ja raisiolaisilla. Tämä on ymmärrettävää, kun huomioidaan maahanmuuttajataustaisten nuorten vähäisempi määrä Uudessakaupungissa ylipäätään. Alueelliset vaihtelut nuorten ystäväpiirien monietnisyydessä ovat suuria.

Ulkomaalaistaustaisista nuorista yhteensä 44 prosenttia ilmoitti, että heillä on suomalaistaustaisia ystäviä. Suomessa oloaika vaikuttaa merkittävällä tavalla ystävyys-suhteiden muotoutumiseen ja se näkyi myös tässä aineistossa, vaikka tarkasteltavat ulkomaalaistaustaisten ryhmät ovat hyvin pieniä. Monikulttuuristen nuorten laajemmat verkostot yli kansallisten ja etnisten rajojen voivat olla laajempia toisen vanhemman maahanmuuttotoustan vuoksi.

Alkukartoituskyselyn perusteella toisen sukupolven nuorten ystäväsuhteet näyttävät erityisen monimuotoisilta: yli 70 prosentilla vastaajista on ystäviensä joukossa kantaväestöön ja toiseen sukupolveen kuuluvia nuoria ja noin puolella vastaajista maahanmuuttajaystäviä ja ystäviä, joilla on monikulttuurinen tausta. Maahan muuttaneista nuorista noin joka toisella (55 %) on kantaväestöön kuuluvia ystäviä. Muiden kuin yksintulleiden maahanmuuttajanuorten Suomessa oloaika vaihtelee alle kahdesta vuodesta yli kymmeneen vuoteen niin, että suurin osa ryhmän nuorista on asunut yli viisi vuotta Suomessa. Seitsemän, eli noin kolmasosa ryhmän vastaajista on asunut yli 10 vuotta Suomessa.

Maahanmuuttajaystävien osuus ja samasta etnisestä ryhmästä tulevien kavereiden osuus korostuvat yksintulleiden nuorten ystäväsuhteissa. Yksintulleista vain noin joka kymmenennellä on ystävinään kantasuomalaisia nuoria, eikä kukaan yksintulleista vastaajista ole ystäviensä toisen sukupolven nuoria. Yksintulleet nuoret ovat alkukartoitusaineistoissa suurimmaksi osaksi nuoria, jotka ovat saapuneet Suomeen vuonna 2015. Lyhyt Suomessa oloaika siis selittää ainakin osittain, ellei

kokonaan yksintulleiden ystäväsuhteiden muotoutumista.

Kyselyssä tiedusteltiin myös nuorten kokemusta kuulumisesta johonkin etniseen ryhmään tai ryhmiiin. Kysymyksen yhteydessä esimerkkinä etnisistä ryhmistä mainittiin kurdit, Kosovon albaanit ja romanit. Suomalaistaustaisista nuorista vain 4 prosenttia koki kuuluvansa johonkin etniseen ryhmään, kun maahan muuttaneilla vastaava osuus oli 79 prosenttia. Aiempien tutkimusten mukaisesti erityisesti pakolaistaustaiset nuoret kokivat kuuluvansa johonkin etniseen ryhmään: 96 prosenttia pakolaistaustaisista nuorista ja 28 prosenttia muista ulkomaalaistaustaisista nuorista koki kuuluvansa johonkin etniseen ryhmään.

Nuoret olivat saaneet ystäviä erityisesti koulusta. Suomalaistaustaisista nuorista noin joka viides kertoi tutustuneensa ystäviinsä harrastuksissa tai harrastuksissa ja koulussa, mutta ulkomaalaistaustaiset vastaajat (toinen sukupolvi ja maahan muuttaneet) eivät juuri maininneet harrastuksia, vaan koulun ja vapaa-ajan merkitys ystäviin tutustumisen paikkoina korostui.

Alkukartoituskyselyyn vastanneista nuorista suurin osa (83 % suomalaistaustaisista ja toisesta sukupolvesta ja 66 % maahan muuttaneista nuorista) tapasi Suomessa asuvia ystäviään päivittäin. Ulkomaalaistaustaisten osalta muuttosukupolvittainen tarkastelu paljastaa, että toisen sukupolven yhteydenpito ystäviin ei eroa suomalaistaustaisten nuorten yhteydenpidosta, kun taas maahan muuttaneiden nuorten ja erityisesti yksintulleiden osalta yhteydenpito on harvempaa. Suomessa syntyneiden (suomalaistaustaiset ja toinen sukupolvi) ystäväsuhteet näyttävät myös ulottuvan maantieteellisesti hieman laajemmalle kuin maahanmuuttajanuorten eli heistä hieman suuremmalla osalla on ystäviä eri kaupunginosissa ja toisella paikkakunnalla Suomessa kuin missä vastaaja itse asuu.

Ulkomailla syntyneistä nuorista suurimmalla osalla (yksintulleista 83 % ja muista maahan muuttaneista 90 %) oli kavereita tai ystäviä ulkomailla. Suomalaistaustaisista nuorista joka neljännellä oli kavereita tai ystäviä ulkomailla. Niistä nuorista, joilla oli kavereita ja/tai ystäviä ulkomailla, noin joka kolmas (maahan muuttaneet ja monikulttuuriset nuoret ja toinen sukupolvi) tai joka neljäs (suomalaistaustaiset ja yksintulleet nuoret) oli päivittäin tai viikoittain yhteydessä ulkomailla asuviin kavereihinsa ja ystäviinsä. Yksinäisyyden kokemukset olivat selvästi muita nuoria yleisempiä yksintulleilla nuorilla, joista noin joka neljäs koki itsensä usein yksinäiseksi.

Tutkimuksessa tehdyt haastattelut tukevat monelta osin alkukartoitusaineiston tuloksia. Haastatteluissa pohdittiin muun muassa sitä, millainen ohjattu toiminta voisi edistää suomalaistaustaisten nuorten ja maahanmuuttajanuorten kohtaamisia ja toisiinsa tutustumista. Hankkeen nuorille suunnatut toiminnot koettiin ohjaajien ja osallistuneiden nuorten mukaan kaiken kaikkiaan hyvin onnistuneiksi. Ikäryhmälle sopivat sisällöt koettiin ohjaajien puolelta usein onnistuneemmaksi kuin maahanmuuttajille suunnatut sisällöt.

Suurin osa haastatelluista ohjaajista ja nuorista painotti yksilöllisyyttä siinä, miten ja missä nuoret solmivat kaverisuhteita. Nuorten eri etnisiä ja kulttuurisia taustoja ei haluttu korostaa (vrt. Kivijärvi & Honkasalo 2010). Eri maahanmuuttajaryhmien ja suomalaistaustaisten nuorten eriytyminen nähtiin negatiivisena asiana sekä haastateltujen ohjaajien että maahanmuuttajataustaisten nuorten taholta.

Ystävyyssuhteiden solmimisen on kuitenkin oltava luontevaa. Tiedon lisäämistä ja etenkin suomalaistaustaisten nuorten tutustumista maahanmuuttajataustaisiin nuoriin tulisi haastateltavien mukaan tukea ja edistää.

Vapaa-ajan viettäminen samaan etniseen ryhmään kuuluvien tai muutoin samaa kokemuspohjaa (esimerkiksi alaikäisenä yksin Suomeen tulleet) jakavien kanssa liittyy vaivattomuuteen ja helpommin ymmärretyksi tulemiseen. Oma etninen yhteisö ja vertaissuhteet oman etnisen yhteisön nuorten kanssa ovat usein myös korvaamaton tuki nuoren pärjäämiselle koulussa ja kaikessa siinä, mitä niin sanottu kotoutuminen nuorelta vaatii (Liebkind 2000, 140; Mýren 2003; Kauko 2015). Moni maahanmuuttajanuori toivoo suomea puhuvista nuorista kavereita nimenomaan suomen kielen harjoittelemisen ja oppimisen vuoksi, mutta helpous ja muut yhdistävät tekijät määrittävät usein nuorten kontaktiin hakeutumista.

Ohjaajien ja nuorten puheenvuoroissa suomalaisnuorten kiinnostusta tutustua vaikkapa VALMO-ryhmässä opiskeleviin nuoriin pidettiin vähäisenä. Nuorilla on omat kaveripiirinsä ja menonsa. Tästä näkökulmasta kiinnostava ohjattu vapaa-ajantoiminta nähtiin hyvänä keinona lisätä vuorovaikutusta eri ryhmien välillä. Myös alkukartoituskyselyn mukaan niistä suomalaistaustaisista nuorista, joilla oli ulkomaalaistaustaisia kavereita, moni oli tutustunut toisiinsa nimenomaan harrastusten kautta.

Alkukartoituskyselyn mukaan maahanmuuttajanuorista suurempi osa viettää vapaa-aikaansa nuorille suunnatuissa vapaa-ajanviettopaikoissa kuin muista nuorista. Kärjistetysti vaikuttaisi siltä, että suomalaistaustaisilla nuorilla on enemmän aikataulutettua harrastamista, kun taas maahanmuuttajanuoret harrastavat kaikenlaista vapaa-ajallaan. Samankaltaisia huomioita on tehty myös aiemmissa Suomessa tehdyissä tutkimuksissa maahanmuuttajataustaisten nuorten vapaa-ajanvietosta ja vapaa-ajan merkityksistä (Honkasalo ym. 2007, 22; Kivijärvi 2015, 106).

Harrastuksiin ja vapaa-ajantoimintoihin osallistumiseen ja uuden harrastuksen aloittamiseen vaikuttavat monet seikat. Perheen suhtautuminen, taloudellinen asema, tiedot harrastustoiminnasta ja vanhempien mahdolliset omat harrastukset suuntaavat nuoren harrastamista (Gretschel ym. 2011; Maijala & Fagerlund 2012; Anttila 2017). Nuoret nostivat haastatteluissa esiin myös käytännön seikkoja, jotka hankaloittavat harrastamista: pitkä matka harrastuspaikalle, hankalat treenijat, harrastuksen sitovuus tai joukkueen hajoaminen voivat johtaa harrastuksen lopettamiseen.

Maahanmuuttajanuorten osalla vapaa-ajantoimintoihin osallistumisen esteenä voi olla myös heikko kielitaito ja jaksaminen koulupäivän jälkeen. Vasta joitain vuosia Suomessa olleet jäävät herkästi nuorille järjestetyn toiminnan ulkopuolelle, ellei heitä viedä sinne erikseen (Harinen 2005a, 80). Heikosti suomea osaavat nuoret voivat myös jäädä uudessa harrastuksessa ulkopuolisiksi eikä heihin oteta kontaktia. Pitkään Suomessa asuneet maahanmuuttotataustaiset nuoret korostivatkin haastatteluissa vastaanottajatahon suhtautumista uutta harrastusta aloittaessa.

Sekä ohjaajien että nuorten kommenteissa vapaa-ajanvietosta kävi ilmi myös se, että nuoret eivät halua päättää vapaa-ajan ohjelmaansa ennakoon. Nuoret eivät välttämättä halua sitoutua säännöllisiin harrastuksiin, vaan päättää vapaa-ajastaan vapaammin. Yksi haastatelluista ohjaajista totesi, että jos nuorille järjestetään jo-

tain vapaa-ajan aktiviteettia, moni voi kuitenkin valita siinä hetkessä mieluummin kavereiden kanssa hengailun. Toisaalta moni haastatelluista ohjaajista korosti, että nuoret myös sitoutuvat kiinnostavina ja hyödyllisinä pitämiinsä harrastuksiin.

Nuorten yksinäisyyden kokemuksista puhuttiin jonkin verran etenkin asiantuntijahaastatteluissa. Yksinäisyyden kokemuksia voi olla myös nuorilla, joilla näyttää olevan paljon kavereita. Oma etninen yhteisö on kuitenkin usein etenkin hiljattain maahan tulleille nuorille hyvin tärkeä. Nuoret voivat myös kohdata erityisesti sellaisissa vapaa-ajanviettopaikoissa ja -toiminnoissa, joihin tullaan yksin. Nuorisotilat, kuten Tyttöjen Talo, voivat tarjota yksinäisyyttä kokeville nuorille tilan kohdata muita samassa tilanteessa olevia nuoria. Yksinäisyys voi siis olla myös yhdistävä tekijä.

Sata omenapuuta -hankkeen toimintoihin osallistuneista nuorista (N=39) noin puolet (46 %) ilmoitti tutustuneensa hankkeen toiminnoissa uusiin ihmisiin ja seitsemän ilmoitti saaneensa uusia kavereita, joihin pitää yhteyttä (on soitellut, nähnyt tai ollut yhteydessä sosiaalisen median kautta). Ulkomaalaistaustaisten nuorten Suomessa oloaika ja muuton perusteet vaikuttavat olennaisesti kaverisuhteiden muotoutumiseen – niin teoreettisesti, aiemman tutkimuksen perusteella kuin tämän tutkimuksen perusteella. Eri etnisten ryhmien ja maahanmuuttajaryhmien kohtaamisia tarkasteltaessa on tärkeää muistaa, että suomalaistaustaisten nuorten ja maahanmuuttajanuorten väliset suhteet ovat vain yksi ulottuvuus nuorten ”kootoutumisen” tarkastelussa. Nuorten sosiaaliset verkostot ja ymmärrys eri ryhmien välillä kasvavat myös esimerkiksi toisen sukupolven ja ylipäättään eritaustaisten maahanmuuttajanuorten ja monikulttuuristen nuorten kohdatessa.

Summary of the Hundred Apple Trees research report

This study is a part of the *Hundred Apple Trees – Multicultural Finland* project. The objective of the project has been supporting the integration of young people, especially those with refugee backgrounds, in Turku, Raisio and Uusikaupunki. The young people's integration and participation have been promoted through sports, culture and public engagement from a perspective of two-way integration. Two-way integration refers to the fact that in a multi-ethnic and multicultural society, integration requires adjustment from young immigrants as well as Finnish young people with various backgrounds.

The role of the Migration Institute of Finland in the Hundred Apple Trees project was to conduct a study of the friendships between young immigrants and young Finns. The study investigated the relationships between young immigrants and Finnish young people in Turku, Raisio and Uusikaupunki and monitored the formation of friendships during the project's activities. The young people who participated in the study ranged from 13 to 18 years old, mostly upper comprehensive school pupils.

In the study, the groups of young people were defined according to established practice: *immigrant* refers to those who immigrated themselves, and *second generation* refers to those who were born in Finland to parents who were born in a different country. The term *immigrant background* covers both of the aforementioned groups (Martikainen et al. 2013, 44). In the study's preliminary survey, the term *foreign background* was used as a synonym for immigrant background. The definition of "multicultural" is more varied. In this study, *multicultural* refers to young people who have one parent who was born in Finland and the second parent was born in another country. The young people themselves may have been born in Finland or abroad, but they currently live in Finland. The original population or *Finnish background* refers, in practice, to all other young people whose both parents were born in Finland.

From the perspective of an individual young person, the diversity of their circle of friends and making new friends varies greatly, and young immigrants do not differ from young Finns in any consistent or permanent way (Suurpää 2002). On a general level, however, the friendships of young immigrants differ from the friendships of other young people. The circles of friends of young people with immigrant backgrounds are more often "multicultural"; their friends have backgrounds in many different countries and cultures (Kautto 2009, 65). Cross-border connections with relatives and friends are also extensive and influence the everyday lives the young people lead in Finland. This study examines the friendships of young people with

Finnish backgrounds and immigrant backgrounds as well as their opportunities to get to know each other in guided activities. The study is based on the workshops and activities which were carried out in the Hundred Apple Trees project and is thus bound to examining the formation of friendships in a specific type of art or sports activities and events organised for young people. The project's target group, young people with refugee backgrounds in particular, were mostly reached in the project through VALMO (preparatory education for comprehensive school) groups. This means that many of the young people who participated in the activities of the Hundred Apple Trees project have only been living in Finland for some months or years.

The duration of the activities aimed at young people varied from event work and a running school spanning an entire school year to individual workshops that lasted for a few hours. The activities were managed by students and teachers from Turku University of Applied Sciences and Humak University of Applied Sciences as well as the Globaalinuoret ry association, Uudenkaupungin Korihait basketball team and the Recreation Division of the City of Turku.

The research data comprises interview data and two sets of survey data. The *preliminary survey data* collected in 2016 was used to determine, for example, the backgrounds of friends of 13–18 year olds with foreign and Finnish backgrounds, the places where they met, their communication with friends in Finland and abroad as well as their experiences of loneliness. Fewer than a quarter ($n = 70$) of the respondents of the preliminary survey ($N = 307$) were young people with foreign backgrounds, meaning that both of their parents were born outside of Finland. 47 (67%) of the young people with foreign backgrounds immigrated to Finland themselves, and on average they have lived in Finland for four years. Slightly over one-half (66%) of the young immigrants have lived in Finland for less than two years, so the data on young immigrants is weighted towards those who immigrated recently as well as those who have spent almost their entire childhood in Finland. Most of the young people with foreign backgrounds were refugees, and over one-half of young immigrants ($n = 27$) arrived in Finland as minors without parents or guardians. The most frequently cited country of origin of unaccompanied minors is Afghanistan.

The *follow-up study* ($N = 39$) examined whether the young people met new people and made new friends in the project activities, and collected feedback on the project from the young people. The young people who participated in the preliminary survey and those who took the follow-up study mostly did not overlap; thus, it is not a follow-up study in the literal sense. The survey was designed to be in plain language. It included questions about the respondent's background and the activities of the Hundred Apple Trees project. The survey form also asked the young people "Did you meet new people during the activities?" and "Did you make new friends during the activities who you keep in touch with?"

The study's *interview data* comprises 11 semi-structured themed interviews; six were individual interviews of experts and five were group interviews. Two of the group interviews were expert interviews and three were group interviews of young people who participated in the activities of the Hundred Apple Trees project. There were a total of 20 respondents (11 experts and 9 young people). The themes of the

interviews varied slightly depending on the interviewee. However, every interview focused on young people's friendships and their formation at school and in free time as well as during the activities of the Hundred Apple Trees project.

The results of the preliminary survey were analysed separately for young people with Finnish backgrounds ($n = 237$) and young people with foreign backgrounds ($n = 70$), and some of the analyses distinguished between different ethnic groups among foreign backgrounds, although this made for very small groups. The respondents with foreign backgrounds were divided into the second generation ($n = 23$), immigrants ($n = 20$) and unaccompanied minors ($n = 27$). In some analyses, the responses of young people with Finnish backgrounds were also analysed separately in regard to multicultural young people ($n = 19$).

The results of the preliminary survey match the results of previous studies on young people's friendships. Most of the respondents stated that they had friends in Finland. Only seven respondents stated that they had no friends in Finland. Three of the seven had friends abroad. The circles of friends of the young people with Finnish backgrounds and the young people with foreign backgrounds differed in that the former group had more friends among the original population, and the latter group had a wider circle of friends in the sense that their friends included immigrants, second-generation immigrants and/or multicultural young people. Nearly one-third of the young people with Finnish backgrounds had multicultural friends and nearly one-fourth had friends who were second-generation immigrants.

14% of the young people with Finnish backgrounds had immigrant friends. The circles of friends of young people with Finnish backgrounds varied slightly between Turku, Raisio and Uusikaupunki. In regard to immigrant, second-generation and multicultural friends of young people of the original population, the young people with Finnish backgrounds living in Turku and Raisio seem to have fairly similar circles of friends. The young people with Finnish backgrounds living in Uusikaupunki, however, have fewer friends with foreign backgrounds than those living in Turku and Raisio. This is understandable considering that there are fewer young people with immigrant backgrounds living in Uusikaupunki in general. There are great regional variations in the multi-ethnicity of young people's circles of friends.

A total of 44% of the young people with foreign backgrounds stated that they have friends with Finnish backgrounds. Time spent in Finland has a significant impact on the formation of friendships, which was also visible in this data even though the groups of young people with foreign backgrounds analysed here are very small. The wider networks across national borders and ethnic divisions of multicultural young people may be due to the immigrant background of one of their parents.

Based on the preliminary survey, the friendships of the second generation seem particularly diverse; over 70% of the respondents had friends among the original population and second-generation immigrants, and approximately one-half had immigrant friends and friends with multicultural backgrounds. Approximately one in two (55%) young immigrants has friends among the original population. The time that young immigrants who were not unaccompanied minors have stayed in Finland varies from less than two years to over 10 years, though most young people in this category have lived in Finland for over five years. Seven respondents,

or one-third in the category, have lived in Finland for over 10 years.

The share of immigrant friends and friends in the same ethnic group is emphasised among the friendships of unaccompanied minors. Only around one in ten unaccompanied minors had friends with young people of the original population, and none of the respondents in this category had friends among the second generation. The unaccompanied minors in the preliminary survey data are mostly young people who arrived in Finland in 2015. Their brief time in Finland at least partly, if not fully, explains the formation of their friendships.

The survey also asked about the young people's experiences of belonging to an ethnic group or groups. The examples given in the question were Kurds, Kosovo Albanians and Romani. Only 4 per cent of the young people with Finnish backgrounds felt that they belonged to an ethnic group. Among young immigrants, the figure was 79 per cent. According to previous studies, young people with refugee backgrounds, in particular, felt that they belonged to an ethnic group. 96 per cent of young people with refugee backgrounds and 28 per cent of other young people with foreign backgrounds felt that they belonged to an ethnic group.

The young people made friends at school, in particular. Approximately one-fifth of the young people with Finnish backgrounds said that they made friends through hobbies or through hobbies and at school, but respondents with foreign backgrounds (second generation and immigrants) rarely mentioned hobbies; the significance of school and free time was emphasised in regard to places for making friends.

Most of the young people in the preliminary survey (83% of those with Finnish backgrounds and 66% of young immigrants) met with their friends who live in Finland daily. In regard to young people with foreign backgrounds, a generational analysis reveals that the second generation has similar contact with their friends as young people with Finnish backgrounds, whereas young immigrants and unaccompanied minors, in particular, have less frequent communication. The friendships of the young people born in Finland (Finnish backgrounds and the second generation) also seem to cover a slightly larger geographical area than those of young immigrants; a slightly larger percentage had friends in different city districts and other cities in Finland.

Most of the young people who were born abroad (83% of unaccompanied minors and 90% of other young immigrants) had friends abroad. One-fourth of the young people with Finnish backgrounds had friends abroad. Among the young people who had friends abroad, one-third (immigrants, multicultural young people and the second generation) or one-fourth (young people with Finnish backgrounds and unaccompanied minors) had daily or weekly communication with their friends who live abroad. Experiences of loneliness were distinctly more common among unaccompanied minors; approximately one in four often felt lonely.

The interviews conducted in the study support the results of the preliminary survey data in many regards. The interviews discussed, for example, what kind of guided activities could promote meetings between young people with Finnish backgrounds and young immigrants and their getting to know each other. According to the instructors and the young participants, the project activities were

considered successful overall. The instructors often found the contents aimed at age groups more successful than the contents aimed at immigrants.

Most of the interviewed instructors and young people emphasised individuality in how and where young people make friends. They did not want to emphasise the young people's ethnic and cultural backgrounds (cf. Kivijärvi & Honkasalo 2010). The interviewed instructors and young people with immigrant backgrounds both considered the segregation of different immigrant groups and young people with a Finnish background was a negative thing. However, friendships must form naturally. According to the interviewees, increasing knowledge and the opportunities of young people with Finnish backgrounds to get to know young people with immigrant backgrounds should be supported and promoted.

Spending free time with members of the same ethnic group or people who share similar experiences (such as unaccompanied minors) is connected to ease and being understood more easily. One's own ethnic community and peer relations with young people from the same ethnic community are often an indispensable support for success at school and everything that so-called integration requires from young people (Liebkind 2000, 140; Mýren 2003; Kauko 2015). Many young immigrants want friends among Finnish-speaking young people particularly to practise and learn Finnish, but ease and other uniting factors often determine how young people seek communication.

In the interviews with instructors and young people, Finnish young people were not considered very interested in getting to know young people studying in VALMO groups, for example. Young people have their own circles of friends and goings. From this point of view, guided recreational activities were considered a good way to increase the interaction between different groups. According to the preliminary survey, many of the young people with Finnish backgrounds who had friends with foreign backgrounds met them through hobbies, in particular.

According to the preliminary survey, a larger percentage of young immigrants spend their free time at recreational venues aimed for young people than young people in the other categories. Simplistically stated, it would seem that young people with Finnish backgrounds have more scheduled *hobbies*, whereas young immigrants do all kinds of things in their *free time*. Similar observations have also been made in previous studies conducted in Finland regarding the leisure activities of young people with immigrant backgrounds and the significance of free time (Honkasalo et al. 2007, 22; Kivijärvi 2015, 106).

Many factors influence participation in hobbies and recreational activities and starting new hobbies. The attitude of family, economic position, knowledge of hobbies and any parents' hobbies all guide young people's hobbies (Gretschel et al. 2011; Maijala & Fagerlund 2012; Anttila 2017). In the interviews, young people also highlighted practical considerations that impede hobbies; long distances to hobby venues, inconvenient practice times, the need to commit to the hobby or the breaking of the team may cause young people to quit a hobby.

For young immigrants, poor language skills and lack of energy after the school day may also pose obstacles for participation in recreational activities. Those who have only been in Finland for a short time are easily left out of organised activities

unless expressly taken there (Harinen 2005a, 80). Young people with poor Finnish language skills may also be excluded in new hobbies and deprived of communication. Indeed, young people with immigrant backgrounds who have lived in Finland for a long time emphasised in interviews the importance of the receiving party's attitude at the beginning of a new hobby.

The comments of instructors and young people about leisure activities also revealed that young people do not want to decide on their schedule regarding free time in advance. Young people may not necessarily want to commit to regular hobbies but instead want to decide more freely about their free time. One of the interviewed instructors stated that if a leisure activity is organised for young people, many may still choose to hang out with friends in the moment. On the other hand, many of the interviewed instructors emphasised that young people commit to hobbies that they consider interesting and useful.

Young people's experiences of loneliness were discussed somewhat, especially in the expert interviews. Young people who seem to have many friends may also experience loneliness. However, one's own ethnic community is very important, especially to young people who have recently moved to Finland. Young people may also meet at leisure venues and activities to which young people come alone. Youth centres, such as Tyttöjen Talo (Girls' House), may provide young people who experience loneliness with a place to meet other young people in the same situation. Loneliness may thus be a uniting factor.

Approximately one-half (46%) of the young people who participated in the activities of the Hundred Apple Trees project (N = 39) stated that they met new people in the project activities, and seven of them stated that they made new friends with who they keep in touch (have called, met up or communicated with through the social media). The time that young people with foreign backgrounds have been in Finland and their reasons for moving to Finland have a material effect on the formation of friendships, both theoretically, based on previous research and based on this study. In the analysis of the encounters between different ethnic groups and immigrant groups, it is important to remember that relationships between young people with Finnish backgrounds and young immigrants are only one facet of studying young people's 'integration'. Young people's social networks and the understanding between different groups also grow through, for example, encounters between the second generation and young people with different backgrounds, in general, and multicultural young people.

Sammanfattning av forskningsrapporten Hundra äppelträd

Den här undersökningen utgör en del av projektet *Hundra äppelträd – ett Finland med många unga*. Projektets mål har varit att stödja integrationen av framför allt ungdomar med invandrarbakgrund i Åbo, Reso och Nystad. Man har velat främja ungdomarnas integration i kommunerna och deras delaktighet genom motion, kultur och samhällelig påverkan, ur perspektivet för dubbelriktad integration. Med dubbelriktad integration anspelas på att i ett multietniskt och mångkulturellt samhälle anpassar sig både invandrarungdomarna och finländska ungdomar med olika slags bakgrund.

Stiftelsen för Migrationsinstitutets andel i Hundra äppelträd-projektet har varit att genomföra en undersökning om vänskapsförhållandena mellan invandrarungdomar och ungdomar med finländsk bakgrund. I undersökningen har man velat ta reda på hurdana förhållandena är mellan ungdomar med utländsk respektive finländsk bakgrund i Åbo, Reso och Nystad och att följa hur vänskapsförhållanden uppstår under projektaktiviteterna. I projektet deltog 13–18-åriga unga, alltså främst unga i högstadieåldern.

I undersökningen definieras de olika ungdomsgrupperna på ett inom forskning etablerat sätt: Med *invandrare* avses en ung som själv flyttat till landet, medan *andra generationens invandrare* hänvisar till unga som är födda i Finland men vars föräldrar är födda utomlands. Termen med invandrarbakgrund täcker båda ovan nämnda grupperna (Martikainen et al 2013, 44). Synonymt med termen *invandrarbakgrund* används i undersökningens inledande kartläggning termen *med utländsk bakgrund*. Vad gäller begreppet mångkulturella unga, är definitionerna mer brokiga. I den här undersökningen avses med mångkulturella unga personer, vars ena förälder är född i Finland och den andra i utlandet. Den unga själv har kunnat födas såväl i Finland som utomlands, men är nu bosatt i Finland. Med infödda finländare eller unga med *finländsk bakgrund* hänvisas i praktiken till alla andra unga, med andra ord till sådana ungdomar vars båda föräldrar är födda i Finland.

Ur enskilda ungas perspektiv finns en stor variation i vänskretsens mångfald och i hur man stiftar ny vänskap och i detta finns det ingen enhetlig eller bestående skillnad mellan inflyttade unga och finländska unga (Suurpää 2002). På ett allmänt plan finns det dock olikheter i vänskapsförhållandena hos inflyttade ungdomar och andra ungdomar. Ungdomar med invandrarbakgrund har oftare en "mångkulturell" kompiskrets, med andra ord har de vänner som har sitt ursprung i många olika länder och kulturer (Kautto 2009, 65). De har även omfattande gränsöverskridande band till släktingar och vänner och dessa band påverkar den vardag som ungdomarna lever i Finland.

I den här undersökningen granskas vänskapsförhållandena mellan ungdomar med finländsk respektive utländsk bakgrund och deras möjligheter att lära känna varandra i handledd verksamhet. Undersökningen baserar sig på de verkstäder och den verksamhet som genomfördes inom projektet Hundra äppelträd och till den delen är undersökningen bunden till att granska hur vänskapsband knyts i en viss typ av konst- och motionsrelaterade aktiviteter och på evenemang för unga. Inom projektet försökte man nå målgruppen, alltså framför allt unga med invandrabakgrund, i huvudsak via VALMO-grupper (Förberedande undervisning före grundskolan). Många av de unga som deltog i projektet Hundra äppelträd hade alltså inte bott i Finland mer än några månader eller år.

Varaktigheten i de aktiviteter som erbjöds för de unga varierade från evenemangsarbete och en löpskola som varade ett helt läsår till enskilda, några timmar långa verkstäder. För aktiviteterna ansvarade studerande och lektorer vid Åbo yrkeshögskola och Humanistiska yrkeshögskolan (HUMAK) samt föreningen Glo-baalinuoret ry, basketklubben Uudenkaupungin Korihait och fritidssektorn i Åbo.

Undersökningens material bestod av ett intervjumaterial och två enkätundersökningar. Med hjälp av *materialet för den inledande kartläggningen* som samlades 2016 kartlades bland annat invandrabakgrunden hos vänner till 13–18-åriga unga med utländsk respektive finländsk bakgrund, ställen där ungdomarna lär känna varandra, ungdomarnas kontakter med sina vänner i Finland och utomlands samt deras erfarenheter av ensamhet. Av de svaranden i den inledande kartläggningen (N=307) hade en knapp fjärdedel (n = 70) utländsk bakgrund, och var alltså unga vars båda föräldrar är utrikesfödda. Av ungdomarna med utländsk bakgrund hade 47 stycken (67 %) själva flyttat till Finland och de hade i genomsnitt bott fyra år i Finland. Drygt hälften (66 %) av de inflyttade unga hade bott i landet mindre än två år, vilket betyder att för invandrarnas del innehåller materialet dels unga som flyttat till Finland nyligen, dels unga som tillbringat nästan hela sin barndom i Finland. De flesta ungdomarna med utländsk bakgrund har varit flyktingar och av invandrarungdomarna hade mer än hälften (n = 27) kommit till Finland som minderåriga, utan vårdnadshavare. Det vanligaste ursprungslandet för ensamkommande unga är Afghanistan.

I *uppföljningsundersökningen* (N=39) utreddes huruvida ungdomarna lärde känna nya människor och om de fick nya vänner inom projektaktiviteterna. Dessutom samlade man in respons på projektaktiviteterna. De unga som svarade på enkäten i den inledande kartläggningen och i uppföljningsundersökningen var i huvudsak olika ungdomar och därmed är det inte fråga om en uppföljningsundersökning i bokstavig bemärkelse. Enkäten hade lagts upp på enkel finska och den bestod av frågor om den svarandes bakgrund och om aktiviteterna inom projektet Hundra äppelträd. I enkäten besvarade de unga även frågor som "Lärde du känna nya människor i aktiviteterna?" och "Fick du nya vänner i aktiviteterna som du håller kontakt med?".

Undersökningens *intervjumaterial* består av elva halvstrukturerade temaintervjuer. Av dessa var sex stycken individuella intervjuer med experter och fem stycken var gruppintervjuer. Av gruppintervjuerna var två stycken expertintervjuer och tre stycken var gruppintervjuer som gjordes med unga som deltog i aktivi-

teterna inom projektet Hundra äppelträd. Sammanlagt intervjuades 20 personer (11 experter och 9 unga). Intervjuernas teman varierade något beroende på vem som intervjuades. I varje intervju låg ändå fokus på ungdomarnas vänskapsförhållanden och på hur dessa formas i skolan och på fritiden samt i aktiviteterna inom projektet Hundra äppelträd.

Resultaten från den inledande kartläggningen granskades separat för ungdomar med finländsk bakgrund (n = 237) och ungdomar med utländsk bakgrund (n = 70). I en del analyser granskades resultaten dessutom ännu närmare för olika grupper med utländsk bakgrund, även om detta medförde att grupperna blev mycket små. Svaranden med utländsk bakgrund delades in i andra generationens invandrare (n = 23), inflyttade unga (n = 20) och ensamkommande (n = 27) unga. Svaren från ungdomar med finländsk bakgrund granskades dessutom i en del analyser separat för mångkulturella unga (n = 19).

Resultaten från den inledande kartläggningen gällande ungdomarnas kompis- och vänskapsförhållanden var i linje med tidigare undersökningar. Merparten av de svaranden angav att de har vänner i Finland. Av alla som besvarade enkäten angav endast sju stycken att de inte har vänner i Finland. Av dessa hade tre personer vänner utomlands. Vänkretsens för ungdomar med finländsk respektive utländsk bakgrund skiljde sig åt såtillvida att ungdomarna med finländsk bakgrund hade fler vänner som var infödda finländare, medan ungdomarna med utländsk bakgrund hade en större vänkrets i det avseendet att en större del hade vänner som var invandrare, andra generationens invandrare och/eller mångkulturella unga. Av ungdomarna med finländsk bakgrund hade nästan var tredje mångkulturella unga och nästan var fjärde andra generationens invandrare bland sina vänner.

Av alla unga med finländsk bakgrund hade 14 procent invandrare som vänner. Ungdomarna med finländsk bakgrund hade i någon mån olika vänkretsar i Åbo, Reso och Nystad. Vad gäller infödda finländska unga, invandrare, andra generationens invandrare och mångkulturella vänner hade finländska ungdomar bosatta i Åbo och Reso ganska likartade vänkretsar. Ungdomarna med finländsk bakgrund som var bosatta i Nystad har däremot färre antal vänner med utländsk bakgrund än de från Åbo och Reso. Med beaktande av att antalet unga med invandrarbakgrund överlag är färre i Nystad är detta förståeligt. Det finns stora regionala skillnader i multietniciteten i de ungas vänkretsar.

Av ungdomarna med invandrarbakgrund angav sammanlagt 44 procent att de har ungdomar med finländsk bakgrund som vänner. Tiden som den unga har vistats i Finland påverkar formandet av vänskapsförhållanden på ett betydande sätt, vilket även syntes i detta material, även om grupperna med utländsk bakgrund som granskades är mycket små. Mångkulturella unga hade större nätverk över nationella och etniska gränser, vilket kan bero på den ena förälderns invandrarbakgrund.

Utifrån enkäten i den inledande kartläggningen verkar andra generationens invandrare ha särskilt mångformiga vänskapsförhållanden: över 70 procent av de svaranden hade både infödda finländare och andra generationens invandrare som vänner och cirka hälften av de svaranden hade invandrare och personer med en mångkulturell bakgrund som vänner. Av invandrarungdomarna hade ungefär

varannan (55 %) infödda finländare som vänner. Den tid som invandrarungdomarna, med undantag för ensamkommande unga, hade vistats i Finland varierar från under två år till över tio år, så att de flesta unga i denna grupp hade bott över fem år i Finland. Sju svaranden, alltså ungefär en tredjedel av de svaranden i gruppen hade bott i Finland i mer än tio år.

Andelen vänner som är invandrare och som kommer från samma etniska grupp framhävs i ensamkommande ungas vänskapsförhållanden. Av ensamkommande unga hade bara ungefär var tionde infödda finländare som vänner och ingen av de ensamkommande unga som besvarade enkäten hade en andra generationens invandrare i sin vänskrets. De flesta ensamkommande ungdomarna som medverkade i den inledande kartläggningen hade kommit till Finland år 2015. Den korta tiden i Finland förklarar alltså åtminstone delvis, om inte helt, förandet av de ensamkommande ungdomarnas vänskapsförhållanden.

I enkäten frågades även om de ungas upplevelse om tillhörighet till någon eller några etniska grupper. I samband med frågan nämndes kurder, Kosovoalbani och romani som exempel på etniska grupper. Av ungdomarna med finländsk bakgrund upplevde bara fyra procent att de tillhörde någon etnisk grupp, medan motsvarande siffra för invandrare var 79 procent. I enlighet med tidigare undersökningar upplevde i synnerhet ungdomar med flyktningbakgrund tillhörighet till någon etnisk grupp: 96 procent av ungdomarna med flyktningbakgrund och 28 procent av de övriga ungdomarna med utländsk bakgrund upplevde att de tillhörde någon etnisk grupp.

Ungdomarna hade fått vänner framför allt i skolan. Av ungdomarna med finländsk bakgrund angav ungefär var femte att de lärt känna sina vänner i en eller flera hobbyer, men svaranden med utländsk bakgrund (andra generationens invandrare och invandrare) nämnde sällan hobbyer. Hos dem framhövs i stället skolans och fritidens betydelse som ställen där man lärde känna vänner.

Av de unga som besvarade enkäten i den inledande kartläggningen träffade de flesta (83 % av ungdomarna med finländsk bakgrund och andra generationens invandrare samt 66 % av invandrarungdomarna) sina i Finland bosatta vänner dagligen. För ungdomarna med utländsk bakgrund visar inflyttningsgenerationsgranskningen att det inte finns några skillnader i hur andra generationens invandrare respektive ungdomar med finländsk bakgrund håller kontakt med sina vänner, medan invandrarungdomar och framför allt ensamkommande unga håller kontakt med sina vänner mer sällan. Vänskapsförhållandena hos inrikesfödda ungdomar (med finländsk bakgrund och andra generationens invandrare) verkar också sträcka sig till ett större geografiskt område än invandrarungdomarnas vänskapsförhållanden; en lite större andel av dessa unga hade vänner i olika stadsdelar och på andra orter i Finland än sin egen hemort.

Av utlandsfödda unga hade de flesta (83 % av ensamkommande unga och 90 % av övriga invandrare) kompisar eller vänner utomlands. Av ungdomarna med finländsk bakgrund hade var fjärde kompisar eller vänner utomlands. Av de unga som hade kompisar och/eller vänner utomlands höll ungefär var tredje (inflyttade och mångkulturella unga samt andra generationens invandrare) eller var fjärde (ungdomar med finländsk bakgrund och ensamkommande unga) dagligen eller

varje vecka kontakt med sina kompisar och vänner utomlands. Upplevelsen av ensamhet var klart mer vanlig hos ensamkommande unga; i denna grupp kände sig var fjärde ungdom ofta ensam.

Intervjuerna inom ramen för undersökningen stöder på många sätt resultaten från den inledande kartläggningen. I intervjuerna reflekterades bland annat över hurdan handledd verksamhet som skulle kunna främja möten mellan ungdomar med finländsk bakgrund och invandrarungdomar och över deras möjligheter att lära känna varandra. Både handledarna och deltagande ungdomar upplevde att projektets aktiviteter för unga var mycket lyckade. Handledarna tyckte att innehållen som passade åldersgruppen ofta var mer lyckade än de innehåll som var riktade till invandrare.

De flesta handledarna och ungdomarna som intervjuades betonade den individuella aspekten i hur och var ungdomarna hittar nya kompisar. Man ville inte framhäva de ungas olika etniska och kulturella bakgrunder (jfr Kivijärvi & Honkasalo 2010). Både handledarna och ungdomarna med invandrarbakgrund som intervjuades såg segregationen mellan olika invandrargrupper och ungdomar med finländsk bakgrund som något negativt. Att knyta vänskapsförhållanden måste dock ske på ett naturligt sätt. Enligt dem som intervjuades borde man öka informationen samt stödja och främja möjligheterna framför allt för ungdomar med finländsk bakgrund att lära känna ungdomar med invandrarbakgrund.

Att man tillbringar sin fritid med personer som hör till samma etniska grupp eller annars delar samma erfarenheter (till exempel har kommit till Finland ensam som minderårig) har att göra med att det är lättare och att man det är enklare att bli förstådd. Ofta är den egna etniska gruppen och jämlika relationer med ungdomar i den egna etniska gruppen också ett oersättligt stöd för den ungas skolgång och allt det som den så kallade integrationen kräver av den unga (Liebkind 2000, 140; Mýren 2003; Kauko 2015). Många invandrarungdomar önskar att få vänner bland finsktalande ungdomar just för att kunna öva på och lära sig finska, men ofta definieras kontakterna av enkelheten och andra förenande faktorer.

I handledarnas och ungdomarnas inlägg ansågs att de finländska ungdomarna hade ganska svagt intresse för att lära känna till exempel de ungdomar som studerar i VALMO-grupperna. De unga har sina egna kretsar och aktiviteter. Ur denna synvinkel sågs intressant handledd fritidsverksamhet som ett bra sätt att öka interaktionen mellan grupperna. Också enligt enkäten i den inledande kartläggningen hade många av de ungdomar med finländsk bakgrund som hade vänner med utländsk bakgrund lärt känna varandra just via hobbyer.

Enligt enkäten i den inledande kartläggningen tillbringar en större del av invandrarungdomarna sin fritid på fritidslokaler avsedda för unga än andra ungdomar. Tillspetsat verkar det som om ungdomar med finländsk bakgrund har mer schemalagda *hobbyer*, medan invandrarungdomarna gör saker på *sin fritid*. Liknande iakttagelser har gjorts även i tidigare undersökningar i Finland om invandrarungdomarnas fritidsaktiviteter och fritidens betydelser (Honkasalo et al. 2007, 22; Kivijärvi 2015, 106).

Hur man deltar i hobbyer och fritidsaktiviteter och skaffar sig nya hobbyer påverkas av många faktorer. Familjens inställning och ekonomiska ställning, kun-

skaperna om hobbyverksamheten och föräldrarnas egna hobbyer styr den ungas hobbyverksamhet (Gretschel et al. 2011; Maijala & Fagerlund 2012; Anttila 2017). I intervjuerna lyfte ungdomarna också fram praktiska omständigheter som gör det svårare att ha en hobby: en lång väg till aktivitetsstället, besvärliga träningstider, att hobbyn binder för mycket eller att laget löses upp kan leda till att man lägger ned aktiviteten.

För invandrarungdomarnas del kan även dåliga språkkunskaper och bristande energi efter skoldagen stå i vägen för fritidsaktiviteter. De som endast bott i Finland några år hamnar lätt utanför den verksamhet som ordnas för unga, om inte de separat tas till den (Harinen 2005a, 80). Ungdomar med bristfälliga kunskaper i finska kan också hamna utanför och utan kontakter med andra i en ny hobby. De unga med invandrarbakgrund som bott länge i Finland betonade i intervjuerna just den mottagande instansens inställning när man inleder en ny hobby.

Ur både handledarnas och ungdomarnas kommentarer om fritiden framgår även att de unga inte vill slå fast sitt program för fritiden i förväg. Ungdomarna vill inte nödvändigtvis binda sig till en regelbunden hobby, utan förfoga mer fritt över sin fritid. En av handledarna som intervjuades konstaterade att om man ordnar en fritidsaktivitet för unga kan många ändå i stunden välja att umgås med sina vänner. Å andra sidan framhävde många av handledarna som intervjuades att ungdomarna också binder sig till sådana hobbyer som de tycker att är intressanta och nyttiga.

Ungdomarnas upplevelser av ensamhet diskuterades i någon mån framför allt i expertintervjuerna. Också de unga som verkar ha många vänner kan uppleva ensamhet. Den egna etniska gruppen är ändå mycket viktig i synnerhet för unga som kommit till landet nyligen. Ungdomarna kan även mötas framför allt i sådana fritidslokaler och -aktiviteter dit man kommer på egen hand. Ungdomslokaler, såsom Flickornas Hus, kan erbjuda en ung som upplever ensamhet en plats där hen kan möta andra i samma situation. Ensamhet kan alltså också vara en förenande faktor.

Av de ungdomar som deltog i aktiviteterna inom projektet Hundra äppelträd (N = 39) angav ungefär hälften (46 %) att de lärt känna nya människor inom projektaktiviteterna och sju personer angav att de fått nya vänner som de håller kontakt med (telefonsamtal, träffar eller kontakt via sociala medier). För ungdomarna med utländsk bakgrund påverkar tiden som de vistats i Finland och orsakerna till flytten väsentligt formandet av vänskapsförhållanden – såväl i teorin som utifrån tidigare forskning och den här undersökningen. Vid granskning av möten mellan olika etniska grupper och invandrargrupper är det viktigt att komma ihåg att förhållandena mellan ungdomar med finländsk bakgrund och invandrarungdomar är endast en dimension i granskningen av de ungas "integration". De ungas sociala nätverk och förståelsen mellan de olika grupperna ökar också till exempel när andra generationens invandrare och invandrarungdomar med olika bakgrund samt mångkulturella unga överlag möts.

Esipuhe

Nuorten elämässä ystävät ja kaverit ovat erityisen tärkeitä. Heidän kanssaan vietetään aikaa, opitaan uusia asioita, vaihdetaan mielipiteitä ja viihdytään. Ystävyys-suhteet ovat tärkeä osa aikuiseksi kasvamista ja ne antavat eväitä itsenäistymiseen ja elämäntaitojen opetteluun. Ystävät eivät korvaa perhettä, mutta he antavat nuorelle oman vertaisryhmän.

Uudelle paikkakunnalle muuttaminen jäsentää perhe- ja sukulaissuhteiden lisäksi kaveripiirin uusiksi. Vaikka nykyään yhteyksiä on mahdollista ylläpitää helposti sosiaalisen median avulla, niin ne eivät täysin korvaa yhdessä vietettyä aikaa. Uudella paikkakunnalla elämä on helposti ja ainakin aluksi yksinäistä. Nuorilla koulu tai opiskelu toki tuovat uusia tuttavuuksia runsaasti, mutta ystävyys-suhteiden luominen vie aikaa.

Muutto ulkomaille lisää haasteita ystävyys-suhteiden löytämiseen, sillä usein uuden yhteiskunnan kieli, kulttuuri ja monet käytännön toimintamallit muuttuvat. Vaikka lapset ja nuoret tunnetusti sopeutuvat vanhempiaan nopeammin uuteen ympäristöön, niin jo pelkästään uuden kielen opetteluun kuluu aikaa. Lisäksi aikuisia nopeampi sopeutuminen saattaa aiheuttaa jännitteitä perheen sisällä.

Sata omenapuuta -hankkeessa on tutkittu maahanmuuttajanuorten ystävyys-suhteita Turussa, Raisiossa ja Uudessakaupungissa. Tutkimus vahvistaa aikaisempaa tietämystämme maahanmuuttajanuorten ystävyys-suhteista. Ulkomailta muuttaneilla on suomalaisia vertaisiaan monikulttuurisempi ystäväpiiri ja tutkimukseen osallistuneista noin puolella on suomalaisia ystäviä. Suomalaisten ystävien määrä vaikuttaa olevan yhteydessä maassa asumisen pituuteen. Kauemmin olleilla on heitä enemmän.

Koulu on tärkeä paikka ystävien löytymiselle, mikä on ymmärrettävää, sillä koulussa vietetään paljon aikaa. Lisäksi vapaa-ajan ja harrastusten yhteydessä tutustutaan uusiin ihmisiin. Maahanmuuttajat vaikuttavat osallistuvan vähemmän ohjattuun harrastustoimintaan kuin valtaväestön nuoret. Tällöin erilaiset nuorten vapaa-ajan viettopaikat, kuten nuorisotalot, ovat heille tärkeämpiä. Syitä tähän ovat muun muassa hankala matka harjoituspaikalle ja perheen taloudellinen asema.

Sata omenapuuta -hankkeen tutkimustulokset viittaavat siihen, että ohjatulla toiminnalla on merkitystä ystävyys-suhteiden synnylle. Se mahdollistaa nuorten tapaamisen toiminnallisessa ympäristössä. Pelkkä tapaaminen ei kuitenkaan riitä, vaan myös toimintaympäristön on hyvä tukea tasavertaista osallistumista.

Turussa, 15.12.2017

Tuomas Martikainen
Siirtolaisuusinstituutin toimitusjohtaja

1

Sata omenapuuta -hanke ja tutkimuksen tavoite

Tämä tutkimus on osa *Sata omenapuuta – moninuorinen Suomi* -hanketta. Hankkeen tavoitteena on ollut tukea kolmansien maiden pakolaistaustaisten nuorten kotoutumista Turkuun, Raisioon ja Uuteenkaupunkiin.¹ Nuorten kuntiin kotoutumista ja osallisuutta on pyritty edistämään liikunnan, kulttuurin ja yhteiskuntavaikuttamisen keinoin, kahdensuuntaisen integraation näkökulmasta. Maahanmuuttajien integraatiota ei ole mielekästä tarkastella vain maahanmuuttajien näkökulmasta. Kahdensuuntaisella integraatiolla viitataan siihen, että monietnisisä ja monikulttuurisessa yhteiskunnassa sopeutujia ovat sekä maahanmuuttajanuoret että kantaväestön nuoret.

Sata omenapuuta -hankkeeseen on sisältynyt tutkimusta, koulutusta ja kehittämistyötä. Hankkeessa mukana olevat korkeakoulut ja yhteistyötahot ovat järjestäneet nuorille toimintaa, kuten työpajoja, dokumenttiteatteria ja juoksukoulun. Nuoret itse ovat olleet mukana suunnittelemassa esimerkiksi nuorille järjestettyä suur tapahtumaa Kupittaaalla keväällä 2017 ja nuorten syysleiriä syksyllä 2017. Hankkeessa järjestettyjen toimintojen ajatuksena on ollut maahanmuuttajataustaisten nuorten kotoutumisen tukeminen alkuvaiheessa sekä vuoropuhelun lisääminen tänne kotoutuvien nuorten ja muiden nuorten välillä.

Siirtolaisuusinstituutin osuus Sata omenapuuta -hankkeessa on ollut toteuttaa tutkimus maahanmuuttajanuorten ja kantaväestön nuorten välisistä kaverisuhteista. Tutkimuksessa on haluttu selvittää, millaisia maahanmuuttajanuorten ja kantaväestön nuorten väliset suhteet Turussa, Raisiossa ja Uudessakaupungissa ovat, sekä seurata kaverisuhteiden syntymistä hankkeen toimintojen aikana. Tutkimukseen osallistuneet nuoret ovat 13–18-vuotiaita, enimmäkseen yläkouluikaisia nuoria.

Tässä tutkimuksessa käsitellään aluksi nuorten kaverisuhteiden kannalta keskeisiä teoreettisia käsitteitä ja lähtökohtia silloin, kun tarkastelussa ovat maahanmuut-

¹ Hankkeen toiminta-aika on 1.1.2016–31.3.2018. Hankkeen rahoittaja on Turvapaikka-, maahanmuutto- ja kotouttamisrahasto (EUSA-rahastot/ Sisäministeriö) ja sitä koordinoi Turun ammattikorkeakoulu.

tajanuorten ja kantaväestön nuorten väliset suhteet niin sanotussa kotoutumisvaiheessa eli pian Suomeen muuton jälkeen. Tutkimusmenetelmät-osiossa esitellään tutkimuksessa käytetyt aineistot ja tutkimusmenetelmät. Sen jälkeen esitetään tutkimustulokset ja lopuksi pohditaan niiden merkitystä sekä tutkimushankkeen onnistumista kotoutumisen ja osallisuuden edistämässä.

Hankkeen kohderyhmänä ovat olleet erityisesti pakolaistaustaiset nuoret. Kohderyhmää on tavoitettu hankkeessa tekemällä yhteistyötä ja kutsumalla hankkeen toimintoihin VALMO-luokkien (peruskoulun valmistava opetus) opiskelijoita, joista valtaosa kuuluu kohderyhmään. Tämän tutkimuksen kyselyaineiston maahanmuuttajanuorista yli puolet onkin muuttanut Suomeen vuonna 2015. Osa tutkimukseen osallistuneista maahan muuttaneista nuorista on kuitenkin asunut Suomessa jo pidempään, ja mukana on myös toisen sukupolven nuoria.

2

Nuoret, kotoutuminen ja osallisuus

Osallisuuden ja vuorovaikutuksen roolia kotoutumisessa on korostettu Suomessa viime vuosina Euroopan unionin yleisten linjausten mukaisesti (Euroopan komissio 2004; Saukkonen 2017, 17). Myös Sata omenapuuta -hankkeen keskeisiä päämääriä ovat olleet osallisuuden ja kahdensuuntaisen integraation edistäminen. Maahanmuuttajanuorista puhuttaessa joudutaan usein punnitsemaan, mikä erottaa hiljattain Suomeen muuttaneiden nuorten elämän muista nuorista ja missä yhteyksissä on mielekästä puhua erikseen maahanmuuttajanuorista, eikä vain nuorista yleensä (Harinen ym. 2009, 7; Kivijärvi 2015, 29). Vielä keskeisemmäksi kysymys nousee pitkään Suomessa asuneiden nuorten ja toisen sukupolven (Suomessa maahanmuuttajavanhemmille syntyneiden nuorten) kohdalla. Tämän tutkimuksen kohderyhmänä ovat erityisesti pakolaistaustaiset, kotoutumisvaiheessa olevat nuoret eli suhteellisen hiljattain Suomeen muuttaneet nuoret, jotka ovat vasta tutustumassa suomalaisen yhteiskunnan tapoihin toimia ja opettelemassa suomen kieltä.

Heti alkuun on syytä tarkentaa myös tutkimuksessa käytetyt termit, joilla eri taustaisiin nuoriin viitataan. Tässä tutkimuksessa nuorten eri ryhmät määritellään tutkimuksessa vakiintuneen tavan mukaan: maahanmuuttajalla viitataan itse maahan muuttaneeseen ja toinen sukupolvi viittaa nuoriin, jotka ovat syntyneet Suomessa, mutta joiden vanhemmat ovat syntyneet ulkomailla. Termi maahanmuuttotustainen kattaa kummatkin edellä mainituista ryhmistä (Martikainen ym. 2013, 44). Synonyymina maahanmuuttotaukselle käytetään tutkimuksen alkukartoituskyselyn yhteydessä termiä ulkomaalaistaustainen. "Monikulttuuristen" nuorten kohdalla käsitteen määrittely on kirjavampaa. Tässä tutkimuksessa monikulttuurisella nuorella viitataan nuoriin, joiden toinen vanhempi on syntynyt Suomessa, toinen ulkomailla. Nuoret itse ovat voineet syntyä Suomessa tai muualla, mutta asuvat tällä hetkellä Suomessa. Kantäväestön nuorilla tai suomalaistaustaisilla nuorilla viitataan käytännössä kaikkiin muihin nuoriin eli heihin, joiden kummatkin vanhemmat ovat syntyneet Suomessa.

2.1. Kahdensuuntainen kotoutuminen ja kotouttaminen

Kotoutumisella viitataan maahanmuuttajan ja yhteiskunnan vuorovaikutteiseen kehitykseen, jonka päämääränä on, että maahanmuuttaja kokee olevansa yhteiskunnan täysivaltainen jäsen. Kahdensuuntaisella kotoutumisella viitataan siis siihen, että kotoutuminen ei ole ainoastaan maahanmuuttajan tehtävä. Samalla, kun maahanmuuttaja tutustuu uuteen kotimaahansa, ympäröivä yhteiskunta sopeutuu uusiin tulijoihin, saa heiltä vaikutteita ja monimuotoistuu. Yhteiskunnan tulee myös tukea maahanmuuttajaa oman kielen ja kulttuurin ylläpitämisessä. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2017).

Uudemmassa tutkimuskirjallisuudessa maahanmuuttajien kotoutumisesta (*integration*) korostetaan kaksisuuntaisuuden sijaan usein kotoutumisen monisuuntaisuutta: kotoutuminen tapahtuu suhteessa moniin erilaisiin yhteisöihin yhteiskunnissa, jotka ovat monimuotoisia ja monikulttuurisia (Ager & Strang 2008; Grzymala-Kazłowska & Phillimore 2017). Kotoutuminen on siten vuorovaikutteinen prosessi, jossa kaikilla osapuolilla, maahanmuuttajilla, Suomessa eri aikoja asuneilla ihmisillä, ja instituutioilla, on osansa.

Kotouttamisella viitataan kotoutumisen edistämiseen eli erityisesti niihin viranomaistoimenpiteisiin, joilla edistetään yksilön kotoutumista hyvinvoinnin, terveyden, koulutuksen ja työllisyyden lisäämisen keinoin (Kotouttamisen osaamiskeskus 2017a). Myös Turun kaupungin kotouttamisohjelmassa korostetaan maahanmuuttajien hyvinvoinnin ja aktiivisuuden edistämistä sekä terveyden ja hyvinvoinnin erojen kaventamista kohdentamalla palveluja erityisesti niitä tarvitseville väestöryhmille ja alueille (Turun kaupunki 2013). Kotouttaminen on siis ennen kaikkea viranomaiskieltä, jolla viitataan viranomaisten toiminnan lisäksi myös muihin erilaisiin palveluita järjestäviin toimijoihin, kuten järjestöihin.

Erityisesti alkuvaiheen kotoutuminen ja kotouttamistoimet liittyvät konkreettisiin tukitoimiin, kuten sopivaan kielikoulutukseen ohjaamiseen. Nuorten kohdalla kotoutumista tukevat toimet voivat olla esimerkiksi tukea koulunkäynnissä, riittävien terveyspalvelujen turvaamista, harrastustoiminnan tukemista ja sosiaalisten suhteiden ja osallisuuden vahvistamista (Kotouttamisen osaamiskeskus 2017b). Sata omenapuuta -hankkeessa lähdettiin liikkeelle kahdesta viimeksi mainitusta: sosiaalisten suhteiden ja osallisuuden vahvistamisesta. Hankkeessa järjestettyä toimintaa on suunniteltu kotoutumista tukeväksi erityisesti osallisuus ja vertaissuhteet huomioiden.

Nuorten kotoutumisen tyypillisiä indikaattoreita ovat kouluikäisillä esimerkiksi koulumenestys, hyvinvointi (esimerkiksi elämään tyytyväisyys, masennus) ja hyvät suhteet vanhempiin ja kavereihin (Liebkind 2000; Saukkonen 2017). On hyvä muistaa, että kotoutumisen mittarit kuvaavat yleisesti nuoren hyvinvointia ja osallisuutta yhteiskunnassa ja näin ollen on mahdollista puhua kenen tahansa suomalaisen nuoren ”kotoutumisesta” yhteiskuntaan. Maahanmuuttajanuorten ja maahanmuuttajataustaisten nuorten kohdalla on kuitenkin ryhmästä (toinen sukupolvi, maahanmuuttajat, yksintulleet) riippuen erityiskysymyksiä, joiden tarkastelu kantaväestön nuorista erillään on mielekästä. Näin on erityisesti hiljattain maahan tulleiden nuorten kohdalla, joiden osallisuutta ja mahdollisuuksia suomalaisessa yhteiskunnassa tässäkin hankkeessa on pyritty edistämään.

2.2. Maahanmuuttajanuoret Turussa, Raisiossa ja Uudessakaupungissa

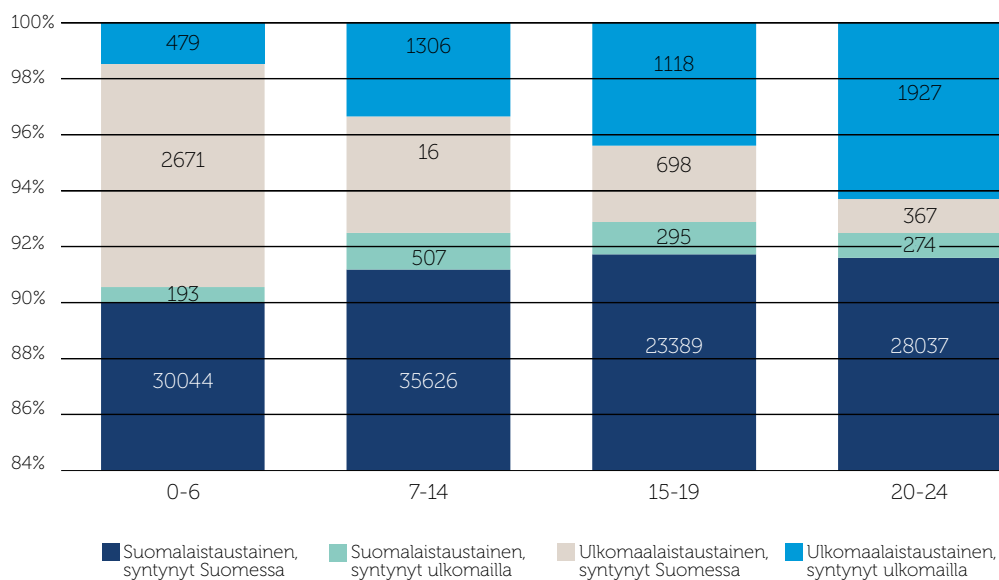
Turun kaupunki lähialueineen on yksi Suomen väestörakenteeltaan monimuotoisimmista kasvukeskuksista. Vuosien 2010–2016 aikana Turkuun muutti 9 908 henkilöä ulkomailta ja 77 757 henkilöä muualta Suomesta. Muuttoilmoituksen tehneitä poismuuttajia oli ulkomaille 4 774 ja muualle Suomeen 72 110. Toisin sanoen sekä kuntien välinen nettomuutto että erityisesti nettomaahanmuutto jäivät positiivisiksi. Myös Raision ja Uudenkaupungin väkiluvut ovat kasvaneet 2010-luvulla maahanmuuton seurauksena. (Tilastokeskus 2017a).

Vuonna 2016 muuta kuin suomea, ruotsia tai saamea puhui äidinkielenään Turussa 10,6 prosenttia, Raisiossa 6,8 prosenttia ja Uudessakaupungissa 2,3 prosenttia asukkaista (Tilastokeskus, 2017b). Vieraskielisten nuorten (10–24-vuotiaat) yleisimpiä äidinkieleksi rekisteröityjä kieliä Varsinais-Suomen maakunnassa olivat vuonna 2016 venäjä, viro, somali, arabia ja kurdi (Tilastokeskus 2017b). Varsinais-Suomessa asuvista lapsista ja nuorista 7,9 prosenttia on ulkomaalaistaustaisia. Kuva 1 havainnollistaa, kuinka Suomessa syntyneiden ulkomaalaistaustaisten eli toisen sukupolven määrä on suurin nuorimmissa ikäluokissa. Maahan muuttaneiden osalta 20–24-vuotiaiden nuorten aikuisten määrä on hieman suurempi kuin lasten ja nuorten määrä nuorempien ikäluokissa.

Suomeen tuli vuonna 2015 aiempia vuosia enemmän yksintulleita alaikäisiä turvapaikanhakijoita. Kun vuonna 2015 maahanmuuttovirasto teki 168 yksintulleiden alaikäisten turvapaikkapäätöstä, vuonna 2016 päätösten määrä oli 1 768.

Kuva 1. Lasten ja nuorten syntyperä iän mukaan Varsinais-Suomessa.
Lähde: Tilastokeskus (2016c).

Suurin osa viime vuosien yksintulleista on Afganistanista (73,5 % vuonna 2016 päätöksen saaneista). Toiseksi ja kolmanneksi yleisimmät yksintulleiden lähtömaat samana vuonna olivat Irak ja Somalia. (Maahanmuuttovirasto 2017).

3

Nuorten kaverisuhteet

Nuorten kaveri- ja ystävyysuhteet ovat tärkeä osa nuoren arkea koulussa ja sen ulkopuolella. Nuoruusikään keskeisesti kuuluva oman identiteetin ja tulevaisuudensuunnitelmien rakentaminen tehdään suhteessa kavereihin (Brown & Larson 2009) ja ystävyysuhteet myös tukevat nuoren hyvinvointia (Halme ym. 2015). Kavereiden ja vertaissuhteiden lisäksi nuorten elämään vaikuttavat merkittäväällä tavalla useat muut sosiaaliset ympäristöt, kuten perhe, asuinalue, koulun aikuiset ja harrastustoimintaan liittyvät ihmiset. Nuoren sosiaaliset ympäristöt ohjaavat osaltaan myös kaverisuhteiden syntymistä. Erityisesti nuoruusikään kuuluu myös kaveri- ja ystävyysuhteiden muuttuminen, vaikka hyvää ystävyysuhteita määrittääkin usein pitkä historia (Aaltonen ym. 2011).

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan suomalaistaustaisten ja ulkomaalaistaustaisten nuorten kaverisuhteita ja nuorten mahdollisuuksia tutustua toisiinsa ohjatussa toiminnassa. Tutkimus perustuu Sata omenapuuta -hankkeessa toteutettuun toimintaan ja on tältä osin sidottu tarkastelemaan kaverisuhteiden solmimista tietäntyyppisissä taide- tai liikuntatoiminnoissa ja nuorille järjestetyissä tapahtumissa. Tutkimus laajenee myös tarkastelemaan kaverisuhteiden solmimista vapaa-ajalla ja erityisesti ohjatuissa vapaa-ajantoiminnoissa ylipäänsä. Lisäksi nuorten kaverisuhteiden kuvaaminen kyselyaineiston avulla tuo esiin määrällistä tutkimustietoa eri taustaisten nuorten kaverisuhteista Turussa, Raisiossa ja Uudessakaupungissa.

”Kaveri” ja ”ystävä” eroavat suomenkielessä käsitteellisesti toisistaan ja ero on melko selkeä myös nuorten käsityksissä kaveri- ja ystävyysuhteista (Aaltonen ym. 2011, 32). Aiemmissa Suomessa tehdyissä tutkimuksissa nuoret ovat yhdistäneet ystävyysien muotoutumisen erityisesti yhteiseen historiaan ja usein samalla asuinalueella pienestä pitäen asumiseen (Aaltonen ym. 2011). Tässä tutkimuksessa kaverit käsitetään aiemman tutkimuksen ja arkiymmärryksen mukaisesti hyvinä tuttavina ja kaverisuhteet lyhytkestoisempina ja ”kevyempinä” kuin ystävyysuhteet.

3.1. Maahanmuuttajien, maahanmuuttotastaisten ja suomalaistaustaisten väliset kaverisuhteet

Kaveri- ja ystävyysuhteiden tutkimus kantaväestön ja maahanmuuttotastaisten nuorten välillä muodostaa monitieteisen tutkimusalan, jossa kiinnostuksen kohteena on usein maahanmuuttajien sosiaalinen integraatio yhteiskuntaan (esim. Pettigrew & Tropp 2006; Schlueter 2012; Kivijärvi 2015, 41). Sosiaalisten verkostojen näkökulmasta maahanmuuttotastaisten luomat ystävyysuhteet kantaväestöön voivat edistää maahanmuuttajien koulutus- ja työllistymisnäkyviä. Kaveriverkostot muovaavat osaltaan myös maahan muuttaneiden nuorten osallisuuden kokemuksia (Honkasalo 2016). Verkostot Suomeen muuttaneiden ja suomalaistaustaisten nuorten välillä jäävät kuitenkin usein heikoiksi (Kivijärvi 2015).

Maahan muuttaneet nuoret kokevat suomalaisiin tutustumisen etenkin ensimmäisten Suomessa olovuosien aikana vaikeaksi (esim. Harinen 2005, 82; Kautto 2009, 68; Björklund 2014a, 85). Toista sukupolvea Suomessa tutkineen Lotta Haikkolan (2010) mukaan myös toisen sukupolven nuorilla voi olla vaikeuksia solmia ystävyysuhteita suomalaistaustaisiin nuoriin. Moni maahanmuuttotastaista nuorista kokee itsensä Suomessa ”ulkomaalaiseksi” ja ”ulkomaalaiset” muodostavat usein keskinäisiä ystävyysuhteita ja pyrkivät luomaan yhdessä positiivisen ulkomaalaisen identiteettiä. ”Ulkomaalaisen” identiteetillä voidaan erottautua myönteisesti ”suomalaisista” korostamalla avoimuutta, suvaitsevaisuutta ja maailmankansalaisuutta, joihin liitetään positiivisia merkityksiä. Haikkolan haastattelemien nuorten keskuudessa oli toki muodostunut ystävyysuhteita myös maahanmuuttajataustaisten ja suomalaistaustaisten nuorten välille (Haikkola 2010).

Suomessa monikulttuurisia nuoria, nuorten kaverisuhteita ja vapaa-aikaa on tutkittu erityisesti Nuorisotutkimusverkoston julkaisemissa tutkimuksissa (esim. Honkasalo ym. 2007; Harinen ym. 2009; Kivijärvi 2015), joista moni perustuu 2004–2007 toteutettuun tutkimushankkeeseen *Monikulttuuriset nuoret, vapaa-aika ja kansalaistoimintaan osallistuminen*. Hankkeessa tutkittiin nuorisotoimintaa ja nuorten vapaa-aikaa erilaisista kulttuuristaustoista tulevien nuorten näkökulmasta. Kaverisuhteita suomalaisnuorten ja maahanmuuttajanuorten tai maahanmuuttotastaisten nuorten välillä on tutkittu myös esimerkiksi transnationaalien verkostojen (Haikkola 2010), ennakkoluulojen ja sosiaalisten normien (Mähönen 2011) ja liikuntaharrastusten (Zacheus 2010) näkökulmasta.

Yksittäisen nuoren näkökulmasta ystäväpiirin moninaisuus ja ystäviin tutustuminen on hyvin vaihtelevaa, eivätkä maahan muuttaneet nuoret eroa suomalaisista yhdenmukaisella tavalla tai pysyvästi (Suurpää 2002). Yleisellä tasolla maahan muuttaneiden nuorten ystävyysuhteet eroavat kuitenkin muiden nuorten ystävyysuhteista. Maahanmuuttotastaisten nuorten kaveripiirit ovat useammin ”monikulttuurisia”, eli nuorten kavereiden taustat ovat useissa eri maissa ja kulttuureissa (Kautto 2009, 65). Myös yllirajaiset siteet sukulaisiin ja ystäviin ovat laajoja ja vaikuttavat nuoren Suomessa elettyyn arkeen (mts. 67).

Nuorten kavereiden taustoista syntyperän tai vanhempien syntyperän mukaan ei Suomessa juuri ole määrällistä tietoa. Vuoden 2005 Nuorisobarometrin mukaan noin puolella (45 %) suomalaistaustaisista 15–29-vuotiaista nuorista on maahan-

muuttajataustaisia ystäviä ja noin joka neljäs (27 %) harrastaa toimintaa, jossa on mukana maahanmuuttajia (Harinen 2005b, 100).

Maahanmuuttotastaisten nuorten ystävyys-suhteista Suomessa tiedetään myös, että ulkomaista syntyperää olevat nuoret kokevat muita nuoria useammin, ettei heillä ole yhtään läheistä ystävää (Halme ym. 2017). Vieraskielisten nuorten kaverisuhteiden muotoutumiseen vaikuttaa ennen kaikkea muuttoikä: mitä vanhempana nuori on muuttanut Suomeen, sitä harvempaa on ystävien tapaaminen ja sitä vähäisempi ystävien määrä (Myllyniemi 2015, 76). Nuoren muuton syyt ja muuttohistoria muovaavat osaltaan sosiaalisten suhteiden solmimista muuton jälkeen. Esimerkiksi ilman huoltajaa Suomeen tulleiden lasten ja nuorten elämässä yksinäisyyden kokemukset ovat laadullisten tutkimusten mukaan yleisiä (Lähtenmäki 2013, 103; Björklund 2014; Kauko 2015).

Yksinäisyyden kokemukset kietoutuvat ihmissuhteisiin, jotka katkeavat ja uudelleen muotoutuvat maahanmuuton seurauksena. Yksinäisyys ei kuitenkaan ole pysyvä olotila, vaan suurimmalla osalla nuorista yksinäisyyden tunteet ovat ohimeneviä (Junttila 2015) ja toisaalta yksintulleetkin nuoret löytävät tapoja ja sosiaalisia suhteita, jotka helpottavat mahdollisia yksinäisyyden kokemuksia (Kauko 2015).

Siirtolaisuusinstituutissa on tutkittu aiemmissa tutkimushankkeissa laadullisesti yksintulleiden alaikäisten kotoutumista ja sosiaalisia suhteita (Björklund 2014a, Björklund 2014b). Lisäksi erityisesti vuoden 2015 aikana saapuneiden yksintulleiden alaikäisten määrä Suomeen oli poikkeuksellisen suuri ja myös Sata omenapuuta -hankkeen tutkimukseen osallistuneista maahan muuttaneista nuorista merkittävä osa on yksintulleita. Tässä tutkimuksessa yksintulleiden kaverisuhteita tarkastellaankin erityisesti alkukartoituskyselyn tuloksissa osittain erikseen heidän osaltaan.

3.2. Etnisen taustan merkitys kaverisuhteissa

Etnisellä identiteetillä viitataan siihen, että yksilö kokee kuuluvansa osaksi jotain tai joitakin etnisiä ryhmiä. Etnisen identiteetin kysymykset korostuvat usein vähemmistöasemassa olevissa ryhmissä, joiden jäsenten täytyy punnita omaa ja ryhmänsä asemaa suhteessa enemmistön edustajiin. Enemmistön etninen identiteetti on sen sijaan tyypillisesti "itsestään selvä". Valta-asemassa olevan enemmistön etnisyyden on yhteiskunnassa normi, eikä sitä "tarvitse" reflektoida. (Verkuyten 2012, 11).

Erityisesti etnisten vähemmistöryhmien nuoret pyrkivät rakentamaan mielekkään merkityksen etniselle taustalleen (Verkuyten 2012, 11). Nuorten etnisyyden merkityksiä nuorten vertaissuhteissa väitöskirjassaan tarkastelleen Antti Kivijärven (2015, 131) mukaan nuorten etnisyyteen perustuvat rajanvedot tapahtuvat ennen kaikkea maahanmuuttotastaisten ja kantaväestön nuorten välillä. Eroavat syntyperät eli se, onko nuori itse syntynyt Suomessa vai ulkomailla, eivät Kivijärven mukaan ole yhtä merkityksellisiä maahanmuuttotastaisten nuorten keskinäisissä suhteissa.

Nuoret itse korostavat usein avoimuutta ja ennakkoluulottomuutta kaverisuhteiden muodostuksessa (esim. Kautto 2009, 71) ja etnisyyden sijaan esimerkiksi alueellinen identiteetti voi nousta nuorten kaverisuhteita muovaavaksi tekijäksi (Kivijärvi 2015, 86). Vaikka nuoren etninen tausta voi menettää merkitystään erityisesti etnisesti kaikkein monimuotoisimmilla alueilla (Kivijärvi 2015, 131), nuorten ystäväpiirit ovat useimmiten melko yhtenäisiä suhteessa tiettyihin keskeisiin tekijöihin, kuten sukupuoleen, kansallisuuteen, etniseen taustaan tai luokkataustaan (Suurpää 2002, 85).

Eri etnisten ryhmien nuorten välisiä suhteita on tutkittu paljon erityisesti amerikkalaisessa koulukontekstissa. Amerikkalaisessa tutkimusperinteessä käytetään etnisyyden sijaan usein rodun käsitettä, kun tutkitaan esimerkiksi mustien, valkoisten, latinojen ja aasialaisten kaverisuhteita koulumaailmassa. Arkijärjellä voisi ajatella, että etnisesti moninainen kouluympäristö mahdollistaa kaverisuhteiden muodostumisen eri etnisistä ryhmistä tulevien välille. Aina näin ei kuitenkaan ole. Amerikkalaisessa kontekstissa on huomattu esimerkiksi, että aasialaistaisilla oppilailla on eniten ystäviä muista etnisistä ryhmistä niissä kouluissa, joissa aasialaistaisien oppilaiden osuus on pieni (Chan & Birman 2009).

Nuoret hakeutuvat kontaktiin ja muodostavat kaverisuhteita todennäköisemmin niiden kanssa, joiden kanssa heillä on samankaltaisia kiinnostuksen kohteita ja yhteinen kieli (Chan & Birman 2009). Wing Chanin ja Dina Birmanin (2009) tutkimuksessa vietnamilais-amerikkalaiset nuoret raportoivat myös saavansa sosiaalista tukea enemmän samasta etnisestä ryhmästä olevilta nuorilta kuin muista etnisistä ryhmistä olevilta ystäviltaan. Vapaa-ajalla etnisyyden merkitys nuorten kaverisuhteissa voi olla jopa koulumaailmaa korostuneempi, kun seuransa saa valita itse (Kivijärvi 2015, 134).

Eri etnisten ryhmien välisiä suhteita tarkasteltaessa on huomattava, että ryhmien väliset suhteet kiinnittyvät samanaikaisesti useisiin ryhmäjäsenyyksiin ja voivat muuttua ajan myötä (Pauha & Jasinskaja-Lahti 2017). Erityisesti pian maahanmuuton jälkeen solmitut ystävyysuhteet maahanmuuttajien ja muiden asukkaiden välillä voivat vaikuttaa kauaskantoisesti siihen, miten maahanmuuttaja suhtautuu uuteen maahan ja sen asukkaisiin (Ramelli ym. 2013). Hyvät eri etnisten ryhmien väliset suhteet yhteiskunnassa voivat muodostaa myönteisen kehän: yhteiskunnallinen hyväksyntä ja arvonto edesauttavat eri etnisten ryhmien edustajien myönteisiä kohtaamisia (Pauha & Jasinskaja-Lahti 2017), kun taas eri etnisten ryhmien edustajien väliset ystävyysuhteet parantavat ryhmätasolla ryhmien välisiä suhteita ja hyväksyntää yhteiskunnassa (Schlueter 2012; Tropp & Pettigrew 2005; Li 2004).

3.3. Kavereiden tapaaminen ja vapaa-ajanviettotavat

Nuorten vapaa-ajanviettoa ja kavereiden tapaamista ohjaavat omien kiinnostuksen kohteiden lisäksi esimerkiksi asuinpaikkakunnan tarjoamat vapaa-ajanviettopaikat, harrastusmahdollisuudet ja mahdollisuus käyttää julkista liikennettä

liikkumiseen. Nuoret tapaavat toisiaan harvemmin harvaan asutuilla alueilla kuin kaupunkimaisilla alueilla (Myllyniemi 2015, 75).

Useissa tutkimuksissa on todettu perheen sosioekonomisen aseman vaikutus sille, mitä nuoren on mahdollista harrastaa ja mitä nuoret vapaa-ajallaan tekevät (esim. Gretschel ym. 2011, 116). Korkeasti koulutettujen ja hyvin toimeentulevien perheiden lapset ovat useammin mukana organisoidussa harrastustoiminnassa. Oma merkityksensä on myös perheen omilla vapaa-ajanviettoperinteillä, jotka kietoutuvat myös vanhempien koulutus- ja tulotasoon. Helsingin kaupungin toteuttamassa nuorten vapaa-ajan kehittämis- ja tutkimushankkeessa huomattiin, että nuoren lähipiirin harrastuskulttuuri voi vaikuttaa jopa taloudellisia tekijöitä enemmän siihen, mitä nuori harrastaa (Anttila 2017, 56).

Yhteiset vapaa-ajan tilat tai harrastukset eivät automaattisesti edistä eri etnisistä taustoista olevien nuorten ystäväystymistä tai sosiaalista integraatiota ylipääntään (Kivijärvi 2015, 127). Yksi mahdollinen syy siihen, miksi esimerkiksi nuorisotaloilla ei välttämättä synny varsinaisia kaverisuhteita maahanmuuttotaustaisten nuorten ja kantaväestön nuorten välille voi Kivijärven mukaan olla siinä, että toiminnan suunnittelu on usein (kantaväestöä edustavien) nuorisotyöntekijöiden ja kantaväestön nuorten varassa. Maahanmuuttotaustaiset nuoret voivat siis osallistua toimintaan, mutta osallisuus ja itsensä yhteisön osaksi kokeminen jäävät heikolle pohjalle, ja maahanmuuttotaustaiset nuoret jäävät helposti nuorten ydinjoukon laitamille.

Sata omenapuuta -hankkeen tavoitteena oli tarjota nuorille ohjattua toimintaa. Aiempien tutkimusten perusteella tiedetään, että lähtökulttuurista riippuen harrastaminen ja vapaa-aika ymmärretään maahanmuuttajaperheissä usein eri tavoin kuin suomalaistaustaisissa perheissä, eivätkä maahanmuuttotaustaiset nuoret ja etenkin hiljattain maahan muuttaneet nuoret osallistu organisoituun harrastustoimintaan yhtä usein kuin muut nuoret Suomessa (esim. Honkasalo ym. 2007, 22). Maahanmuuttotaustaisten tyttöjen osalta myös odotukset tyttöjen käyttäytymisestä vapaa-ajalla voivat rajata tyttöjen osallistumista harrastuksiin (Isotalo 2015). Nuorisobarometrin (2015) mukaan vieraskieliset, joista suurin osa on maahanmuuttajia, tapaavat ystäviään hieman muita nuoria harvemmin. Tämä selittyy todennäköisesti suurelta osin nuorten Suomessa oloajalla: lyhemmän aikaa Suomessa asuneiden kaveri- ja ystäväsuhteet ovat vasta muotoutumassa.

Lopuksi on muistutettava, että maahanmuuttotaustaisten ja suomalaistaustaisten vapaa-ajanvieton ja harrastamisen erot selittyvät usein nuoren Suomessa oloajalla ja tilastollisissa analyyseissa onkin tärkeää huomioida maahanmuuttotaustaisten nuorten muuttosukupolvi ja Suomessa oloaika. Maahanmuuttotaustaiset nuoret osallistuvat laajasti harrastustoimintaan, mutta osallistumista voivat jarruttaa kaikkia nuoria koskevat seikat kuten perheen rahatilanne tai erityisesti maahan muuttaneita koskevat pulmat kuten kielitaito, vähäinen tieto harrastusmahdollisuuksista, kulttuuristen seikkojen huomioiminen harrastustoiminnan järjestämisessä (esim. pelkästään naisille tarkoitettujen vuorojen niukkuus) ja ulkopuolisuuden kokemukset (Zacheus 2010; Majjala & Fagerlund 2012). Maahanmuuttajayhteisöillä on myös omaa harrastustoimintaa, josta osa myös siirtyy mukaan esimerkiksi urheiluseuratoimintaan (Mýren 2003).

3.4. Kaverisuhteet muotoutuvat nuorten sosiaalisissa ympäristöissä

Nuorten kaverisuhteiden syntymistä tarkasteltaessa ei voida ohittaa sitä yhteiskunnallista kontekstia, jossa kaverisuhteita solmitaan. Nuorten kannalta keskeisiä sosiaalisia ympäristöjä ovat laajemman yhteiskunnan lisäksi ainakin perhe, kaverit ja koulu, yksintulleiden kohdalla myös asumisyksikkö. Nuorten asenteet ja kohtaamiset muiden nuorten kanssa muotoutuvat näissä nuorille keskeisissä ympäristöissä, joissa on tietyt viralliset ja epäviralliset säännöt sille, millaista toimintaa ja ajattelua pidetään sopivana. Nämä sosiaaliset normit vaikuttavat merkittäväällä tavalla siihen, millaiseksi lasten ja nuorten asenteet muita ryhmiä kohtaan kehittyvät (Nesdale 2004). Maahan muuttaneiden nuorten osalta tilanne on usein erityisen monimutkainen, kun nuoren sosiaaliset ympäristöt muuttuvat muuton myötä (Turjanmaa ym. 2016).

Maahanmuuttajanuorten osallisuuden kysymyksiin liittyvät kysymykset ennakoluuloista ja syrjinnästä. Ennakoluuloisuus voidaan määritellä kielteiseksi asennoitumiseksi toisen ryhmän jäseniä kohtaan (Brown 2010). Kielteiseen asennoitumiseen liittyvät tiedollinen puoli (ulkoryhmän jäsenten ajatellaan olevan esimerkiksi aggressiivisia), käyttäytyminen (vältellään ulkoryhmän jäseniä) ja tunteet (ulkoryhmän jäsenistä pidetään vähemmän) (Brown 2010; Beelmann & Heinemann 2014). Ennakoluuloisuus johtaa usein syrjintään ja vähäinenskin syrjintä voi aiheuttaa kokijassa ahdistusta ja heikentää toimintakykyä (esim. Beelmann & Heinemann 2014).

Nuorisotutkimusverkoston vuosina 2005–2007 tekemän nuorten vapaa-aika-tutkimuksen mukaan keskeinen näkemys nuorisotyöntekijöiden ja monikulttuuristen nuorten välillä oli se, miten rasismien ja kulttuuristen taustojen nähdään vaikuttavan vertaissuhteiden muodostumiseen (Kivijärvi & Honkasalo 2010, 262). Nuorisotyöntekijät näkevät usein nuorten vertaissuhteiden muotoutuvan satunnaisesti kulttuurisiin taustoihin katsomatta, kun taas osa nuorista kokee etniset ja kulttuuriset erottelut ja rasismien keskeisinä tekijöinä vertaissuhteiden muodostuksessa (Kivijärvi & Honkasalo 2010). Suomalainen laajempi keskustelu rasismista ja rasismien eri muodoista suomalaisessa yhteiskunnassa ja esimerkiksi koulumaailmassa on vasta hiljalleen viriämässä (Rastas 2007; Alemanji 2016).

Etenkin sosiaalipsykologisessa tutkimuksessa Gordon Allportin (1954) muotoilema kontaktihypoteesi on ollut suosittu kehys eri ryhmien välisten ennakoluulojen tarkastelussa. Kontaktihypoteesin mukaan ryhmien välistä ennakoluuloisuutta voidaan vähentää tutustumalla muiden ryhmien edustajiin eli olemalla kontaktissa heidän kanssaan. Allportin mukaan ennakoluuloisuutta ryhmien välillä voidaan vähentää erityisesti tietyissä olosuhteissa: ryhmän jäsenten tulee olla statukseltaan samanarvoisia, heillä tulee olla yhteiset tavoitteet, heidän täytyy tehdä yhteistyötä ja kontaktilla tulee olla laajempi yhteiskunnallinen tuki.

Kontaktihypoteesia ja sen ehtoja on sittemmin testattu useissa tutkimuksissa. Tutkimusnäyttöä on jonkin verran myös siitä, että kontakti itse asiassa lisää ennakoluuloja ryhmän jäsenten välillä (Pettigrew & Tropp 2006). Thomas Pettigrew ja Linda Tropp (2006) toteavat laajan ryhmienvälisestä kontaktitutkimuksesta tehdyn

meta-analyysinsä perusteella, että kontakti eri ryhmien jäsenten välillä toimii tyyppillisesti juuri Allportin (1954) muotoilemalla tavalla, eli kontakti vähentää ennakkoluuloisuutta ryhmien välillä. Jos kontaktihypoteesin ehdot täyttyvät, vaikutus yksilön ennakkoluulojen vähenemiseen on suurempi, mutta ennakkoluulot voivat vähetä myös muissa konteksteissa (Pettigrew & Tropp 2006).

Kaveri- ja ystävyys-suhteita eri ryhmiä edustavien nuorten välillä vähentävät ryhmien välistä ennakkoluuloisuutta erityisen tehokkaasti (Davies ym 2011). Asenteet toista ryhmää kohtaan paranevat etenkin silloin, kun toisen ryhmän jäsenen kanssa vietetään paljon aikaa ja luottamuksellisen suhteen – siis oikean ystävyys-suhteen – luominen ja toisen perspektiivin ottaminen mahdollistuvat (Davies ym 2011; Beelmann & Heinemann 2014). Tärkeää onkin luoda hyvät mahdollisuudet ja olosuhteet sille, että ihmiset voivat alkaa luottaa toisiinsa (Tropp 2008, 100).

Asenneilmapiiri yhteiskunnassa ja nuoren kannalta keskeisissä sosiaalisissa ympäristöissä vaikuttaa siihen, millaisiksi nuorten asenteet muita ryhmiä (eli niiden ryhmien nuoria, joihin nuori itse ei koe kuuluvansa) kohtaan muodostuvat. Vertaisten ja vanhempien asenteet vaikuttavat myös siihen, miten nuoret arvioivat kontaktia toisen ryhmän jäsenten kanssa (Mähönen 2011). Tuuli Anna Mähösen (2011) väitöskirjatutkimuksessa suomenkielisten (enemmistöryhmä) ja venäjänkielisten (vähemmistöryhmä) nuorten välisistä suhteista Kotkassa ja Helsingissä kävi ilmi, että myönteiset sosiaaliset normit ovat erityisen tärkeitä enemmistöryhmän pojille. Suomenkielisten poikien asenteet vähemmistöryhmän edustajia kohtaan olivat myönteisempiä silloin, kun heillä oli sekä myönteisiä kontaktikokemuksia venäjänkielisten kanssa että myönteinen asenneilmapiiri ympärillään (Mähönen

2011).

Enemmistön suhtautumisessa vähemmistöryhmien edustajiin (Suomessa esimerkiksi suomenruotsalaiset, venäjänkieliset ja somalinkieliset) voi olla eroja esimerkiksi sen vuoksi, että ryhmien asettumisella Suomeen on erilaiset tarinat ja yhteiskunnallinen ajankohta. Vähemmistöihin suhtautumiseen vaikuttaa (myös muiden vähemmistöryhmien keskuudessa) etnisten ryhmien arvojärjestys eli etninen hierarkia (Pauha & Jasinskaja-Lahti 2017, 29) ja useat muut tekijät, kuten asuinalue, ikä, sukupuoli ja perheen sosioekonominen asema. Siihen, että ihmisen elämäänsä vaikuttavat samanaikaisesti ja toisiinsa nivoutuen hänen eri ryhmäjäsenyytensä, kuten ikä, sukupuoli, etninen tausta ja yhteiskuntaluokka, viitataan intersektionaalisuuden käsitteellä (Hill Collins & Bilge 2016). Nuoren intersektionaalinen asema vaikuttaa myös nuoren vapaa-ajanviettopaikkoihin ja kaverisuhteiden solmimiseen.

3.5. Toiminnalliset ryhmät ja nuorten kotoutumisen edistäminen

Sata omenapuuta -hankkeessa nuorille toteutettujen toimintojen tausta-ajatukseksi oli tarjota nuorille kiinnostavaa tekemistä ja kohtaamispaikkoja. Toiminnallisten menetelmien kautta haluttiin vahvistaa nuorten osallisuuden kokemuksia sekä toisaalta tarjota välineitä oman identiteetin käsittelemiseen. Osa toiminnoista tähtäsi osallistujien kielitaidon vahvistamiseen ja kulttuuristen toimintatapojen opettamiseen. Toimintojen tarkoituksena oli myös mahdollistaa kaverisuhteiden syntyminen.

Hankkeen nuorille suunnatut toiminnot olivat liikunnallisia tai taidepainotteisia. Maahanmuuttajille suunnatuissa projekteissa luovien toimintojen järjestäminen on koettu hyväksi tavaksi lisätä osallistujien onnistumisen kokemuksia ja osallisuutta (esim. Arvola ym. 2014, 26). Toiminnot voivat myös tarjota välineitä käsitellä omaa identiteettiä ja ylipäättään tarjota mielekästä, hyvinvointia lisäävää tekemistä vapaa-ajalla. Taide ja tarinallisuus voivat parhaimmillaan toimia myös kohtaamisen tilana ja rakentaa dialogia eri ryhmien välille (Känkänen 2013).

Liikunnalliset toiminnot ovat olleet keskeisiä nuorten kotoutumisen edistämisessä useissa integraatioprojekteissa (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2010; Maijala & Fagerlund 2012). Maahanmuuttajien ja kantaväestön yhteisten liikuntaryhmien on toivottu edistävän maahanmuuttajien suomen kielen oppimista ja mahdollistavan suomalaisiin tutustumisen (Zacheus 2010). Liikunnan on nähty tarjoavan areenan tasavertaisille kohtaamisille, koska urheilussa kielitaidon merkitys ei ole keskeistä ja yhteisöllisyyden kokemuksia voidaan saavuttaa yhdessä tekemisen kautta (Maijala & Fagerlund 2012). Toisaalta liikunnan osalta on todettu, että maahanmuuttajat tutustuvat liikuntaharrastusten kautta erityisesti toisiin maahanmuuttajiin. Esimerkiksi Norjassa maahanmuuttotilanteesta työt solmivat urheilupaikoissa uusia ystäväyhteyksiä – muihin maahanmuuttotilanteesta nuoriin (Walseth 2008).

4

Tutkimusaineistot ja -menetelmät

Tutkimuksen aineistot koostuvat haastatteluaineistosta ja kahdesta kyselyaineistosta. Vuonna 2016 kerätyn alkukartoitusaineiston avulla selvitettiin muun muassa ulkomaalaistaustaisten ja suomalaistaustaisten nuorten kavereiden maahanmuuttotaustaa, tutustumispaikkoja, yhteydenpitoa ystäviin Suomessa ja ulkomailla, yksinäisyyttä sekä vapaa-ajanviettotapoja Turussa, Raisiossa ja Uudessakaupungissa. Seurantatutkimuksessa puolestaan selvitettiin, tutustuivatko nuoret hankkeen toiminnoissa uusiin ihmisiin ja saivatko he uusia kavereita sekä kerättiin nuorilta palautetta hankkeen toiminnoista. Alkukartoituskyselyyn ja seurantatutkimukseen vastanneet nuoret ovat pääosin eri nuoria, joten kyseessä ei ole kirjaimellinen seurantatutkimus.

Tutkimuksessa haastateltiin hankkeen toimintoja ohjanneita opiskelijoita, hankkeen toimintoihin osallistuneita nuoria sekä muita hankkeen kohderyhmän nuorten kanssa työskenteleviä aikuisia. Haastattelut koskivat hankkeen toimintojen onnistumista nuorten keskinäisen tutustumisen ja eritaustaisten nuorten kohtaamisen näkökulmasta sekä nuorten vapaa-ajantoimintaa ja kaverisuhteiden syntymistä ylipäättään. Kuvaan seuraavaksi lyhyesti Sata omenapuuta -hankkeessa toteutettuja toimintoja ja Siirtolaisuusinstituutin hankkeessa keräämiä aineistoja.

4.1. Sata omenapuuta -hankkeen toiminnot

Sata omenapuuta -hankkeessa toteutettiin vuosien 2016–2017 aikana useita eri toimintoja, joiden tavoitteena oli edistää maahanmuuttajanuorten hyvinvointia ja osallisuutta, identiteetin kehittymistä ja kahdensuuntaista integraatiota kantaväestön nuorten kanssa. Hankkeen kohderyhmänä olivat erityisesti pakolaistaustaiset nuoret ja heitä tavoitettiin pääasiassa VALMO-ryhmien (peruskouluun valmistava opetus) kautta. Tämän tutkimuksen kannalta keskeisiä toimintoja olivat nuorille järjestetyt ohjatut toiminnot. Hankkeessa toteutettiin myös muita toimintoja asiantuntijatyöskentelystä työntekijöiden koulutukseen (ks. hank-

keen toiminnoista tarkemmin Kiuru ym. 2017).

Nuorille suunnattujen toimintojen kesto vaihteli koko lukuvuoden kestävästä tapahtumatyöskentelystä ja juoksukoulusta lyhempiin, yksittäisiin työpajoihin, toimintapäiviin ja viikonloppuleiriin. Toiminnoista vastasivat Turun ammattikorkeakoulun ja Humanistisen ammattikorkeakoulun (HUMAK) opiskelijat ja lehtorit sekä Globaalinuoret ry, Uudenkaupungin Korihait ja Turun vapaa-aikatoimiala. HUMAK:in opiskelijat ja lehtorit toteuttivat lukuvuoden aikana viikoittain työpajoja, jotka tähtäsivät nuorille suunnatun päätapahtuman järjestämiseen keväällä 2017. Tapahtumatyöskentelyn ideana oli nuorten osallisuuden vahvistaminen tapahtuman suunnittelun ja valmistelun kautta.

Turun ammattikorkeakoulun Taideakatemian lehtorit ja opiskelijat ohjasivat hankkeessa demokratiakasvatustyöpajoja, osallistavia teatteriesityksiä ja dokumenttiteatteriesityksiä. Demokratiakasvatustyöpajoissa teemoina olivat "Oma ääni", "Kohtaamisia" ja "Meidän yhteiskunta". Työpajojen avulla haluttiin vahvistaa draaman keinoin nuorten kokemusta aktiivisesta toimijuudesta ja tasa-arvoisesta kohtaamisesta kantasuomalaisien kanssa. Osallistavissa teatteriesityksissä nuoret loivat yhdessä ohjaajien kanssa näytelmän ennalta suunnitellun teeman sisällä. Teatteriesitysten teemat olivat "Mökkielämän ABC", "Hei me juhliitaan!" ja "Retkelle Ruissaloon". Naruteatterissa esitetyt dokumenttiteatteriesitykset perustuivat pakolaistaustaisten nuorten haastatteluissa esiin tuomiin kokemuksiin, jotka muutettiin esityksen muotoon.

Turun ammattikorkeakoulun toimintaterapeuttiopiskelijat työskentelivät VALMO-luokkien kanssa digitaalisen tarinankerronnan menetelmää käyttäen. Digitaalisessa tarinankerronnassa nuoret voivat kertoa tarinan esimerkiksi PowerPoint-esityksen muodossa yhdistellen kuvaa, ääntä, musiikkia, tekstiä ja videota. Toimintaterapeuttiopiskelijat myös järjestivät nuorille useita toiminnallisia päiviä, joiden tarkoituksena oli tukea nuorelle mielekkään harrastuksen löytymistä. Sosionomiopiskelijat järjestivät kielen ja kulttuurin oppimiseen liittyviä työpajoja sekä kokosivat ja testasivat maahanmuuttajanuorille suunnatun työkirjan, jossa käsitellään kielen oppimista, omaa taloudenhallintaa, sosiaalisia suhteita ja omaan kotiin muuttamista. Työkirja julkaistaan vuoden 2018 alkupuolella. Turun ammattikorkeakoulun opiskelijat vastasivat pääosin työkirjan sisällöistä ja Sata omenapuuta -hankkeeseen tehtiin yhteensä seitsemän opinnäytetyötä.

Osa nuorille suunnatuista toiminnoista toteutettiin koulussa tai oppilasryhmät osallistuivat toimintaan koulupäivän aikana opettajansa kanssa. Osa toiminnoista toteutettiin koulutyön ulkopuolella. Lisäksi Turussa toimiva nuorisjärjestö Globaalinuoret ry ja Turun ammattikorkeakoulu järjestivät yhteistyössä muiden Sata omenapuuta -hankkeen toimijoiden kanssa vuoden 2017 aikana nuorille kaksi tapahtumaa. Keväällä 2017 järjestettiin kaikille hankkeeseen osallistuneille nuorille päivän tapahtuma Kupittaalla yhdessä Uudenkaupungin Korihaiden ja Humanistisen ammattikorkeakoulun kanssa. Syksyllä 2017 Turun ammattikorkeakoulu ja Globaalinuoret ry järjestivät yhdessä Turun kaupungin vapaa-aikatoimialan kanssa nuorten viikonloppuleirin, johon osallistui 18 eri taustaista, eri aikoja Suomessa asunutta nuorta.

4.2. Aineistot

4.2.1. Alkukartoitus – Kyselytutkimus nuorten ystävyys-suhteista

Hankkeen alkukartoituskysely (LIITE 1) suunnattiin 12–25-vuotiaille nuorille ja sen tavoitteena oli selvittää ulkomaalaistaustaisten ja suomalaistaustaisten nuorten kaveri- ja ystävyys-suhteita Turussa, Raisiossa ja Uudessakaupungissa. Aineisto kerättiin vuoden 2016 aikana kahdella tavalla:

- 1) Keväällä 2016 aineistoa kerättiin jakamalla kyselylomaketta sekä sähköisesti että paperiversiona Sata omenapuuta -hankkeen toimijoiden kautta. Alhaisen vastaajamäärän vuoksi aineistoa kerättiin kevään 2016 aikana myös laajemmin hankkeen ulkopuolella: Turun Nuorisopalveluiden järjestämässä #päättäjaiset -tapahtumassa, Hansakorttelin pop up -nuorisotilassa sekä VALMO-luokissa Turun alueella.

Kevään 2016 aikana kyselyyn vastasi 79 nuorta. He olivat vastausajankohtana 13–24-vuotiaita ja noin puolet heistä (54 %) oli syntynyt Suomessa. Muualla syntyneistä kaikki olivat syntyneet EU:n ulkopuolella, suurin osa Afganistanissa tai Irakissa. Ulkomaalaistaustaisista 32 oli tullut Suomeen vuonna 2015 turvapaikanhakijoina ja 27 heistä ilmoitti tulleen yksin. Kahta vastaajaa lukuun ottamatta ulkomailla syntyneet nuoret olivat asuneet Suomessa korkeintaan kaksi vuotta. Ulkomailla syntyneet vastaajat olivat pääosin perusopetuksen valmistavaan opetukseen (VALMO) osallistuvia nuoria.

- 2) Alkukartoituksen toinen aineistonkeruu tehtiin syksyllä 2016 kouluissa. Netтикyselyyn (N=254) vastasivat tuolloin neljän koulun 9. -luokkalaiset. Yläkoulusta kaksi oli Turussa, yksi Raisiossa ja yksi Uudessakaupungissa. Vastaajat olivat 15–16-vuotiaita ja heistä suurin osa (93 %) oli syntynyt Suomessa. Ulkomailla syntyneistä viisi oli syntynyt EU:n alueella ja kaksi Venäjällä. EU:n ulkopuolelta Suomeen muuttaneet nuoret olivat syntyneet seitsemässä eri maassa.

Alkukartoitusaineisto muodostettiin lopulta yhdistämällä edellä mainitut kaksi aineistoa ja poistamalla vastaajista tutkimusalueen (Turku, Raisio, Uusikaupunki) ulkopuolella asuvat nuoret (n=10). Koska vanhemmissa ikäluokissa oli vain muutamia vastaajia (yhteensä n=16) ja aineiston ikäjakauma oli suuri, aineistoa rajattiin myös nuorten syntymävuoden osalta niin, että mukaan otettiin vain 13–18-vuotiaat vastaajat (vuosina 1998–2003 syntyneet nuoret). Näin muodostetun aineiston vastaajista (N=307) vajaa neljännes (n=70) on ulkomaalaistaustaisia eli nuoria, joiden kummatkin vanhemmat ovat syntyneet muualla kuin Suomessa.

Suomalaistaustaisten ja ulkomaalaistaustaisten taustatiedot on kuvattu Taulukossa 1 erillisinä, koska nuorten kotikunta, ikä- ja sukupuolijakauma ja asumismuoto eroavat jonkin verran toisistaan näissä ryhmissä. Suomalaistaustaisten vastaajien kotikunta oli useimmiten Raisio tai Uusikaupunki ja ulkomaalaistaustaisten vastaajien Turku. Tutkimukseen osallistuneen Uudenkaupungin yläkoulun vastaajissa ei ollut yhtään ulkomaalaistaustaista nuorta. Tyttöjen osuus on suomalaistaustaisten vastaajien kohdalla poikia suurempi, kun taas ulkomaalaistaustaisista vastaajista noin kaksi kolmesta on poikia. Ulkomaalaistaustaiset nuoret ovat myös hieman

vanhempia (ka. 16,1 vuotta) kuin suomalaistaustaiset vastaajat (ka. 15,0 vuotta).

Suomeen yksin tulleiden alaikäisten korkea osuus näkyy ulkomaalaistaustaisten asumista koskevista vastauksista niin, että vain hieman yli puolet vastaajista asuu äidin ja/tai isän tai muun huoltajan kanssa. Suomalaistaustaisista nuorista kaikki yhtä lukuun ottamatta asuu äidin ja/tai isän tai muun huoltajan kanssa. Vanhempien syntymämaan mukaan jaoteltuna 19 nuorta edustaa monikulttuurisia nuoria (toinen vanhemmista syntynyt ulkomailla, toinen Suomessa), 23 nuorta toista sukupolvea (molemmat vanhemmat syntyneet ulkomailla, nuori syntynyt Suomessa) ja 47 maahanmuuttajia (nuori ja vanhemmat syntyneet ulkomailla).

Taulukko 1. Hankkeen alkukartoituskyselyyn vastanneiden nuorten (N=307) taustatiedot

	(n=237) % suomalaistaustaiset	(n=70) % ulkomaalaistaustaiset
Sukupuoli		
Nainen	56	32
Mies	44	68
Kotikunta		
Turku	14	84
Raisio	70	16
Uusikaupunki	16	0
Ikä		
13–14	5	0
15–16	94	62
17–18	1	38
ka.	15	16,1
Asuminen		
Isän ja/tai äidin tai muun huoltajan kanssa	98	56
Ryhmäkoti	0	16
Tukiasunto	0	19
Yksin	0	3
Muulla tavoin	1	4
Tausta vanhempien ja vastaajan syntymämaan mukaan		
Monikulttuuriset	1	
Toinen sukupolvi		33
Maahan muuttaneet		67

Ulkomaalaistaustaisten nuorten syntymämaa sekä äidin ja isän syntymämaat ovat eriteltynä Taulukossa 2. Vanhempien syntymämaiden ja nuorten raportoiman muuttosyy (Taulukko 3) perusteella nähdään, että suurimmalla osalla nuorista on pakolaistausta. Ulkomaalaistaustaisista nuorista 47 (67 %) on itse Suomeen muuttaneita ja he ovat asuneet Suomessa keskimäärin 4 vuotta (Taulukko 3). Kuitenkin suurin osa (66 %) maahan muuttaneista nuorista on asunut Suomessa alle kaksi vuotta eli aineisto painottuu maahanmuuttajien osalta hiljattain Suomeen muuttaneisiin ja toisaalta lähes koko lapsuutensa Suomessa olleisiin nuoriin. Suurimmalla osalla ulkomaalaistaustaisista nuorista on pakolaistausta ja maahanmuuttajanuorista yli puolet (N=27) on tullut Suomeen alaikäisenä ilman huoltajaa. Yksintulleiden nuorten yleisimmin mainittu lähtömaa on Afganistan

Taulukko 2. Ulkomaalaistaustaisten nuorten (N=70) syntymämaa sekä äidin ja isän syntymämaat.

	N
Syntymämaa	
Suomi	23
Muu	46
Äidin syntymämaa	
Afganistan	24
Somalia	4
Lähi-Itä (Irak, Iran, Kurdistan, Syyria)	9
Balkan (Kosovo, Bosnia, Albania, Serbia)	15
Ent. NL/ Venäjä	6
Aasia	6
Muu Eurooppa (Ruotsi, Puola, Romania, Espanja, Ranska, Turkki)	2
Muut	3
Isän syntymämaa	
Afganistan	22
Somalia	4
Lähi-Itä (Irak, Iran, Kurdistan, Syyria)	9
Balkan (Kosovo, Bosnia, Albania, Serbia)	14
Ent. NL/ Venäjä	6
Aasia	6
Muu Eurooppa (Ruotsi, Puola, Romania, Espanja, Ranska, Turkki)	2
Muut	3

Taulukko 3. Maahan muuttaneiden nuorten (N=47) Suomessa oloaika, muuton syy ja alaikäisenä ilman huoltajaa tulleiden määrä.

	N
Suomessa oloaika	
Alle 2 vuotta	31
2–4 vuotta	2
5–10 vuotta	7
Yli 10 vuotta	7
Muuttosyy*	
Perhe	11
Työ	4
Paluumuutto	1
Pakolaisuus	33
Muu syy	5
Alaikäisenä ilman huoltajaa muuttaneet (yksintulleet)	27

*voi valita useamman vaihtoehdon

4.2.2. Seurantatutkimus – Kysely hankkeen toimintoihin osallistuneille nuorille

Toukokuussa 2017 kerättiin hankkeen toimintoihin osallistuneissa VALMO-luokissa vielä kyselyaineisto. Tämän seurantatutkimuksen tarkoituksena oli selvittää erityisesti sitä, ovatko nuoret tutustuneet uusiin ihmisiin tai saaneet uusia ystäviä hankkeen toiminnoissa, sekä kerätä palautetta hankkeen toiminnoista ylipäätään. Kysely oli suunniteltu selkosuomeksi, ja siihen oli tarkoitus liittää myös kysymyksiä nuorten tämänhetkisistä kaverisuhteista. Viisisivuinen kyselylomake typistettiin kuitenkin aineistonkeruutilanteessa kahteen sivuun, jotta kaikki oppilaat ehtivät vastata kyselyyn sille varatun oppitunnin aikana. Lopullisessa kyselylomakkeessa (ks. LIITE 2) oli kysymyksiä vastaajan taustasta (esimerkiksi ikä, äidin ja isän syntymämaa ja Suomeen muuton syy) ja Sata omenapuuta -hankkeen toiminnoista. Kyselylomakkeessa nuoret vastasivat myös kysymyksiin ”Tutustuitko toiminnoissa uusiin ihmisiin?” ja ”Saitko toiminnoissa uusia kavereita, joihin pidät yhteyttä?”. Alle 15-vuotiaiden vastaajien vanhemmilta pyydettiin tutkimukseen osallistumiseen kirjallinen suostumus.

Yhteensä 39 nuorta vastasi seurantatutkimukseen kuudessa eri VALMO-luokassa. Yksi ryhmä perui osallistumisensa, mutta opettaja lähetti erikseen postitse kahden oppilaan vastaukset tutkijalle. Nuorista 25 asui Turussa ja 14 lähikunnissa. Seurantatutkimuksen vastaajista hieman yli puolet (55 %) oli poikia ja he olivat vastaushetkellä 13–20-vuotiaita. Nuorten taustat olivat 16 eri maassa, joista yleisimpiä olivat Somalia, Irak ja Afganistan. Kaksi vastaajista oli syntynyt EU:n

alueella. Nuoret olivat asuneet Suomessa alle kolme vuotta ja kaksi heistä oli muuttanut Suomeen kevään 2017 aikana. Noin kaksi kolmasosaa (69 %) vastaajista oli tullut Suomeen turvapaikanhakijana tai pakolaisstatuksella. Vastaajista 12 oli yksintulleita.

4.2.3. Nuorten ja asiantuntijoiden haastattelut

Tutkimuksessa tehtiin yhteensä 11 puolistrukturoitua teemahaastattelua, joista kuusi oli asiantuntijoiden yksilöhaastatteluja ja viisi ryhmähaastattelua. Ryhmähaastatteluista kaksi oli asiantuntijahaastatteluja ja kolme Sata omenapuuta -hankkeen toimintoihin osallistuneiden nuorten ryhmähaastatteluja. Haastateltavia oli yhteensä 20 (11 asiantuntijaa ja 9 nuorta). Haastatellut asiantuntijat olivat hankkeen toimintoja ohjanneita opiskelijoita Turun ammattikorkeakoulusta sekä muutoin maahanmuuttajanuorten kanssa työskenteleviä aikuisia. Yksi haastatelluista asiantuntijoista oli itse maahanmuuttajataustainen. Haastateltavista nuorisista yksi oli suomalaistaustainen ja muut olivat joko itse perheensä kanssa tai yksin Suomeen muuttaneita tai toista sukupolvea (vanhemmat syntyneet ulkomailla).

Haastatteluiden teemat vaihtelivat hieman haastateltavan mukaan (ks. LIITE 3). Jokaisen haastattelun keskiössä olivat kuitenkin nuorten kaverisuhteet ja niiden muotoutuminen koulussa ja vapaa-ajalla sekä Sata omenapuuta -hankkeen toiminnassa. Kukin haastattelu kesti noin 60 minuuttia lukuun ottamatta kolmea ryhmähaastattelua (yksi asiantuntijoiden ryhmähaastattelu ja kaksi nuorten ryhmähaastattelua), jotka tehtiin osana nuorten syysleiriä. Leirillä tehdyt ”minihaastattelut” kestivät keskimäärin 15 minuuttia. Haastattelut analysoitiin teemoittain.

5

Tulokset

Tutkimuksen tulokset esitellään tässä luvussa kolmen hankkeessa kerätyn aineiston analyysin kautta. Ensin esitellään alkukartoitus-kyselyn tuloksia nuorten kaverisuhteista Turussa, Raisiossa ja Uudessakaupungissa. Seuraavassa alaluvussa käsitellään haastatteluiden pohjalta muodostettuja teemoja nuorten kaveri- ja ystävyys-suhteista hankkeessa ja sen ulkopuolella. Lopuksi esitellään lyhyesti seurantatutkimuksen tulokset eli nuorten kyselylomakkeissa antama palaute Sata omenapuuta –hankkeen nuorille suunnatuista toiminnoista ja uusiin ihmisiin tutustumisesta hankkeen aikana.

5.1. Alkukartoituskyselyn tuloksia: Nuorten kaveri- ja ystävyys-suhteet

Alkukartoitustutkimuksen avulla haluttiin selvittää, millaisia suomalaisnuorten ja ulkomaalaistaustaisten nuorten kaveri- ja ystävyys-suhteet Turussa, Raisiossa ja Uudessakaupungissa ovat. Kyselyssä oli kysymyksiä myös muun muassa nuorten vapaa-ajanviettotavoista, harrastuksista, etnisestä identiteetistä ja yksinäisyyden kokemuksista. Alkukartoitusaineistoon (N=307) vastanneista nuorista suurin osa (77 %) oli suomalaistaustaisia. Ulkomaalaistaustaisia nuoria oli yhteensä 70 ja heistä 23 oli toisen sukupolven nuoria.

Itse maahan muuttaneista nuorista yli puolet oli yksin alaikäisenä maahan tulleita. Sata omenapuuta -hankkeessa haluttiin tavoittaa erityisesti pakolais-taustaisia nuoria, mikä toteutui hyvin myös alkukartoitusaineiston osalta: 70 prosenttia maahanmuuttajanuorista ilmoitti muuttosyyksi pakolaisuuden. Kaikista ulkomaalaistaustaisista vastaajista 74 prosentilla äiti oli syntynyt alueella (Afganistan, Somalia, Lähi-itä tai Balkan), josta on tyypillisesti muutettu Suomeen pakolaisstatuksella, perheenyhdistämisen kautta tai turvapaikanhakijana.

Ulkomaalaistaustaisten nuorten Suomessa oloaika ja muuton perusteet vaikuttavat olennaisesti kaverisuhteiden muotoutumiseen – niin teoreettisesti, aiemman tutkimuksen perusteella kuin tämän kyselyaineiston vastausjakaumia

tarkasteltaessa. Ulkomaalaistaustaiset on jaettu tässä alkukartoituskyselyn tuloksia esittelevässä osuudessa kolmeen ryhmään: toiseen sukupolveen (n=23), maahan muuttaneisiin (n=20) ja yksintulleisiin nuoriin (n=27). Lisäksi suomalaistaustaisiin (n=237) lukeutuvat nuoret, joiden toinen vanhempi on syntynyt muualla kuin Suomessa, on raportoitu erikseen, koska myös heidän kaveriverkostonsa vaikuttavat hieman erityyppisiltä kuin muiden suomalaistaustaisten nuorten. Heihin viitataan tässä tutkimuksessa termillä ”monikulttuuriset nuoret” (n=19).

Pakolaistaustaisten nuorten vastaukset erottuvat joiltain osin muiden ulkomaalaistaustaisten nuorten vastauksista, mutta Suomessa vietetty aika voi olla pakolaisstatusta merkittävämpi nuorten kaverisuhteiden erojen selittäjä (Halme ym. 2017). On tärkeää huomata, että ulkomaalaistaustaisten vastaajajoukon pilkkominen tekee ulkomaalaistaustaisten ryhmien koot hyvin pieniksi. Vastausjoukot eri ryhmissä voivat tarjota suuntaa antavaa tietoa eri taustaisten nuorten kaveriverkostoista ja vapaa-ajanviettotavoista, mutta tuloksiin on suhtauduttava pienen vastaajajoukon vuoksi varauksellisesti erityisesti ulkomaalaistaustaisten ryhmien osalta.

5.1.1. Nuorten kaveri- ja ystävyysuhteet Suomessa ja etninen identiteetti

Valtaosa vastaajista ilmoitti, että heillä on ystäviä Suomessa. Kaikista kyselyyn vastanneista vain seitsemän ilmoitti, että heillä ei ole ystäviä Suomessa. Heistä kolmella oli ystäviä ulkomailla. Kysymyksessä hyvistä ystävistä Suomessa eri kategoriat, joista vastaaja saattoi valita useamman kuin yhden, oli avattu seuraavasti: ”Kantaväestöön kuuluvia (heidän molemmat vanhempansa ovat syntyneet Suomessa)”, ”1. polven maahanmuuttajia (he ovat itse syntyneet ulkomailla, heidän vanhempansa ovat syntyneet ulkomailla)”, ”2. polveen kuuluvia (he ovat itse syntyneet Suomessa, heidän vanhempansa ovat syntyneet ulkomailla)” ja ”Monikulttuurisia (toinen vanhemmista syntynyt Suomessa ja toinen ulkomailla)”.

Suomalaistaustaisten ja ulkomaalaistaustaisten nuorten ystäväpiiri erosi toisistaan niin, että suomalaistaustaisilla nuorilla oli enemmän kantaväestöön kuuluvia ystäviä ja ulkomaalaistaustaisilla laajempi ystäväpiiri siinä mielessä, että suuremmalla osalla oli ystävinä maahanmuuttajia, toisen sukupolven nuoria ja/ tai monikulttuurisia nuoria (Taulukko 4). Toisaalta myös suomalaistaustaisista nuorista lähes joka kolmannella oli ystävinä monikulttuurisia nuoria ja lähes joka neljännellä toisen sukupolven nuoria.

Taulukko 4. Suomalaistaustaisten ja ulkomaalaistaustaisten nuorten ystävät Suomessa

	(n=237) % Suomalaistaustaiset	(n=70) % Ulkomaalaistaustaiset
Kantaväestöön kuuluvia	95	44
1. polven maahanmuuttajia	14	53
2. polveen kuuluvia	22	41
Monikulttuurisia	28	30

Kaikista suomalaistaustaisista nuorista 14 prosentilla oli maahanmuuttajia ystävinä. Suomalaistaustaisten nuorten ystäväpiirit olivat jossain määrin erilaisia Turussa, Raisiossa ja Uudessakaupungissa (Taulukko 5). Kantäväestön nuorten, maahanmuuttajien, toisen sukupolven ja monikulttuuristen ystävien osalta Turussa ja Raisiossa asuvien nuorten ystäväpiirit näyttävät melko samankaltaisilta. Uudessakaupungissa asuvilla suomalaistaustaisilla nuorilla puolestaan on vähemmän ulkomaalaistaustaisia ystäviä kuin turkulaisilla ja raisiolaisilla. Tämä on ymmärrettävää, kun huomioidaan maahanmuuttotaustaisten nuorten vähäisempi määrä Uudessakaupungissa ylipäätään. Suomalaistaustaisten nuorten osalta aineisto on painottunut Raisiossa asuviin nuoriin ja koska alkukartoitusaineiston otantamenetelmä oli jossain määrin sattumanvarainen, pitää lukuja tarkastella varoen. Koska tulokset eivät perustu edustavaan otokseen, on esimerkiksi Turussa asuvien suomalaistaustaisten nuorten osalta epäselvää, millaisia turkulaisnuorten ystäväpiirit keskimäärin ovat. On selvää, että alueelliset vaihtelut nuorten ystäväpiirien monietnisyydessä ovat suuria. Kärjistetysti sanoen Taulukossa 5 esitetyt luvut kuvaavat nuorten ystäväpiirejä muutamassa eri koulussa ja Turun keskustan nuorisotiloissa. Eri taustaisten nuorten määrä eri kaupungeissa asuvien nuorten kaveripiireissä on kuitenkin linjassa maahanmuuttotaustaisen väestön määrän osuuden kanssa tutkimuksen kolmella paikkakunnalla ja kuvaa siinä mielessä nuorten ystäväpiirien vaihtelua erilaisilla alueilla.

Taulukko 5. Suomalaistaustaisten (N=237) nuorten ystävät Suomessa kaupungeittain

	(n=32) % Turku	(n=167) % Raisio	(n=37) % Uusikaupunki
Kantäväestöön kuuluvia	88	95	97
1. polven maahanmuuttajia	16	15	8
2. polveen kuuluvia	38	23	5
Monikulttuurisia	34	31	11

Ulkomaalaistaustaisista nuorista yhteensä 44 prosenttia ilmoitti, että heillä on suomalaistaustaisia ystäviä. Suomessa oloaika vaikuttaa merkittävällä tavalla ystävyysuhteiden muotoutumiseen ja se näkyi myös tässä aineistossa, vaikka tarkasteltavat ulkomaalaistaustaisten ryhmät ovat hyvin pieniä. Taulukossa 6 on kuvattu nuorten ystäväsuhteet eri ulkomaalaistaustaisten ryhmissä. Ensimmäisissä sarakkeissa ovat monikulttuuristen nuorten ja toisen sukupolven nuorten ystävien taustat neljässä eri ryhmässä (kantäväestöön kuuluvat nuoret, maahanmuuttajanuoret, toisen sukupolven nuoret ja monikulttuuriset nuoret) ja kolmannessa ja neljännessä sarakkeessa maahan muuttaneiden ja yksintulleiden nuorten raportoidut ystäväsuhteet. Yksintulleet nuoret ovat niin ikään maahan muuttaneita nuoria, mutta heidät on erotettu omaksi ryhmäkseen.

”Monikulttuuriset nuoret” ovat suurimmassa osassa tämän tutkimuksen analyseista osa suomalaistaustaisia nuoria, koska toinen heidän vanhemmistaan on syntynyt Suomessa. Heidän vastauksensa myös noudattelevat suurelta osin suomalaistaustaisten nuorten vastauksia. Ryhmät on järjestetty Taulukossa 6 Suomessa oloajan mukaan niin, että ”monikulttuuriset nuoret” edustavat nuoria, jotka ovat

Suomessa jo useammassa polvessa ja yksintulleet taas niitä nuoria, joista suurin osa on saapunut Suomeen vuoden 2015 aikana. Nuoren ystäväpiirien osalta monikulttuuristen nuorten ystäväpiiri vaikuttaa muita suomalaistaustaisia nuoria hie-
man monimuotoisemmalta (vrt. suomalaistaustaisten nuorten vastaukset Taulu-
kossa 4). Monikulttuuristen nuorten osuus suomalaistaustaisissa vastaajissa on sen
verran pieni, ettei tilastollinen vertailu ole mahdollista. Monikulttuuristen nuorten
laajemmat verkostot yli kansallisten ja etnisten rajojen ovat usein laajempia toisen
vanhemman erilaisen taustan vuoksi. Identiteettien näkökulmasta monietniset
nuoret myös samaistuvat usein jollain tasolla kummankin vanhempansa ryhmään
(Verkuyten 2012, 172). Monikulttuuriset nuoret voivat siis kokea enemmän saman-
kaltaisuutta muiden monikulttuuristen nuorten ja maahanmuuttajataustaisten
nuorten kanssa kuin suomalaistaustaiset nuoret, joiden kumpikin vanhempi on
syntynyt Suomessa.²

Taulukko 6. Monikulttuuristen, toisen sukupolven, maahan muuttaneiden ja yksintulleiden
nuorten ystävät Suomessa

	(n=19) % Moni- kulttuuriset	(n=23) % Toinen sukupolvi	(n=20) % Maahan- muuttaneet	(n=27) % Yksintulleet
Kantaväestöön kuuluvia	90	74	55	11
1. polven maahanmuuttajia	21	44	50	63
2. polveen kuuluvia	32	74	60	0
Monikulttuurisia	37	52	35	7

Alkukartoituskyselyn perusteella toisen sukupolven nuorten ystäväsuhteet
näyttävät erityisen monimuotoisilta: yli 70 prosentilla vastaajista on ystäviensä
joukossa kantaväestöön ja toiseen sukupolveen kuuluvia nuoria ja noin puolella
vastaajista maahanmuuttajaystäviä ja ystäviä, joilla on monikulttuurinen tausta.
Maahan muuttaneista nuorista noin joka toisella (55 %) on kantaväestöön kuuluvia
ystäviä. Muiden kuin yksintulleiden maahanmuuttajanuorten Suomessa oloaika
vaihtelee alle kahdesta vuodesta yli kymmeneen vuoteen niin, että suurin osa ryh-
män nuorista on asunut yli viisi vuotta Suomessa. Seitsemän, eli noin kolmasosa
ryhmän vastaajista on asunut yli 10 vuotta Suomessa.

Maahanmuuttajaystävien osuus korostuu yksintulleiden nuorten ystäväsuh-
teissa. Yksintulleista vain noin joka kymmenennellä on ystävinä kantasuomalaisia
nuoria, eikä kellään yksintulleista vastaajista ollut ystäviensä toisen sukupolven
nuoria. Yksintulleet nuoret ovat alkukartoitusaineistoissa suurimmaksi osaksi
nuoria, jotka ovat saapuneet Suomeen vuonna 2015. Lyhyt Suomessa oloaika siis
selittää ainakin osittain, ellei kokonaan yksintulleiden ystäväsuhteiden muotoutu-
mista. Heikko suomen kielen taito voi selittää myös sitä, että osa yksintulleista ei
ole vastannut kysymykseen lainkaan. Lisäksi yksintulleista nuorista suurin osa (78
%) on vanhemmasta ikäluokasta (17–18-vuotiaat) kuin muissa nuorten ryhmissä.

² Alkukartoituskyselyssä ei selvitetty Suomessa syntyneiden vanhempien äidinkieltä tai etnistä taustaa.

Mitä vanhempana maahanmuutto tapahtuu, sitä harvemmin ystäviä yleensä tava-
taan ja sitä vähäisempi on ystävien määrä (Myllyniemi 2015, 76).

Alkukartoituskyselyssä nuorilta kysyttiin myös ystävien etnistä taustaa. Vastaus-
vaihtoehdot olivat ”sama kuin itsellä”, ”eri kuin itsellä”, ”sekä sama että eri” ja ”en osaa
sanoa”. Suomalaistaustaisista nuorista vain hyvin harva vastasi kysymykseen ystä-
vien etnisestä taustasta (Taulukko 7). Kyselylomakkeeseen kysymys on muotoiltu:
”Kuuluvatko hyvät ystäväsi Suomessa samoihin etnisiin ryhmiin kuin sinäkin?”.
Suomalaista enemmistöä edustavat nuoret eivät välttämättä pidä itseään ”etnisinä”
(Haikkola 2010; Verkuyten 2012, 11), ja osa on voinut tulkita, ettei kysymys koske
itseä. Toisaalta kysymys saatettiin kokea toistona, kun aiempi kysymys kyselylo-
makkeella koski ystävien taustoja syntymämaan ja vanhempien syntymämaan
mukaan. Myös noin joka kolmas ulkomaalaistaustaisista vastaajista jätti vastaamat-
ta kysymykseen ystävien etnisestä taustasta. Kysymykseen vastanneista nuorista
yksintulleilla oli eniten ystäviä samasta etnisestä ryhmästä kuin mihin itse kokee
kuuluvansa. Tämä on ymmärrettävää, kun tiedetään, että hiljattain Suomeen ilman
huoltajaa tulleiden nuorten taustat ovat usein erityisesti Afganistanissa (toiseksi ja
kolmanneksi yleisimmät yksintulleiden lähtömaat ovat Irak ja Somalia). Nuoret siis
asuvat ja käyvät koulua usein muiden samasta maasta Suomeen tulleiden nuorten
kanssa.

Taulukko 7. Ystävien etninen tausta

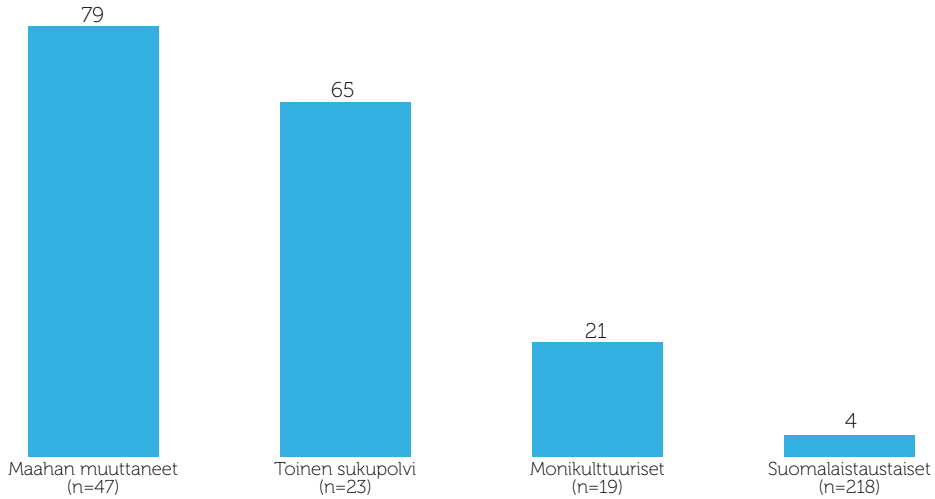
	(n=218) % Suomalais- taustaiset	(n=19) % Moni- kulttuuriset	(n=23) % Toinen sukupolvi	(n=20) % Maahan muuttaneet	(n=27) % Yksintulleet
Sama kuin itsellä	2	5	4	10	48
Eri kuin itsellä	0	5	4	10	0
Sekä sama että eri	3	5	52	30	30
En osaa sanoa	0	0	4	0	0

Kyselyssä tiedusteltiin myös nuorten kokemusta kuulumisesta johonkin etni-
seen ryhmään tai ryhmiin. Kysymyksen yhteydessä esimerkkinä etnisistä ryhmis-
tä mainittiin kurdit, Kosovon albaanit ja romanit. Myös tämä kysymys etnisestä
kuulumisesta eli etnisestä identiteetistä paljasti, että suomalaistaustaisista nuorista
vain 4 prosenttia koki kuuluvansa johonkin etniseen ryhmään, kun maahan muut-
taneilla vastaava osuus oli 79 prosenttia (Kuva 2).

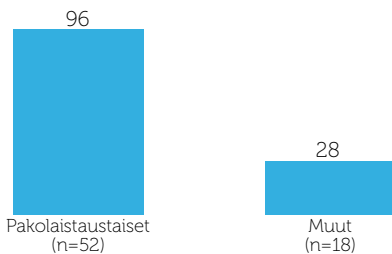
Toisesta sukupolvesta kaksi kolmasosaa (65 %) koki kuuluvansa johonkin etni-
seen ryhmään, kun taas niin sanotuista monikulttuurisista nuorista (toinen van-
hemmista on syntynyt Suomessa) näin ilmoitti noin joka viides. Näyttää siis siltä,
että mitä lähempänä ryhmä on syntyperän suhteen suomalaistaustaista ryhmää
sitä vähemmän he identifioituvat mihinkään etniseen ryhmään. Näin he lähestyvät
enemmistön käsitystä omasta ”etnisyydestään”.

Etniseen ryhmään kuulumista tarkasteltiin tässä kohtaa vielä erikseen pakolais-
taustaisten nuorten ja muiden nuorten kohdalla, koska aiemman tutkimuksen pe-
rusteella tiedetään, että pakolaistaustaiset ryhmät kokevat usein voimakkaampaa
kuulumista omaan etniseen yhteisöönsä kuin työperusteiset muuttajat (Verkuyten

Kuva 2. Kokee kuuluvansa johonkin etniseen ryhmään tai ryhmiin (%)

Kuva 3. Kokee kuuluvansa johonkin etniseen ryhmään tai ryhmiin (%)

2012, 119). Pakolaistaustaisten nuorten ryhmä muodostettiin äidin syntymämaan perusteella, jotta myös pidempään Suomessa olleet ja Suomessa syntyneet pakolaistaustaiset nuoret saataisiin mukaan, vaikka ei olekaan varmaa, että jokaisen heistä vanhemmat ovat tulleet Suomeen juuri pakolaisstatuksella, perheen yhdistämisen kautta tai turvapaikanhakijoina.

Pakolaistaustaisten ryhmään otettiin mukaan ne nuoret, joiden äiti oli syntynyt entisessä Jugoslaviassa, Somaliassa, Afganistanissa tai Lähi-idässä (Irak, Iran, Syyria). Näistä pakolaistaustaisista nuorista 96 prosenttia koki kuuluvansa johonkin etniseen ryhmään, kun muista ulkomaalaistaustaisista näin koki 28 prosenttia (Kuva 3). Edelleen on muistettava, että tarkasteltavat eri ulkomaalaistaustaisten nuorten ryhmät ovat hyvin pieniä. Vaikuttaa kuitenkin siltä, että aineisto tukee aiemmissa tutkimuksissa tehtyä havaintoa pakolaistaustaisten muita ryhmiä voimakkaammasta etnisestä identiteetistä (Verkuyten 2012, 119). Syitä tähän voivat olla esimerkiksi pakolaistaustaisten nuorten lyhyempi Suomessa oloaika, poliittiset ja eri etnisiin ryhmiin kohdistuvat kriisit nuorten lähtömaissa ja voimakkaampi tarve tukeutua omaan etniseen ryhmään uudessa yhteiskunnassa (Verkuyten 2012, 120).

5.1.2. Ystäviin tutustuminen ja ystävien asuinpaikka

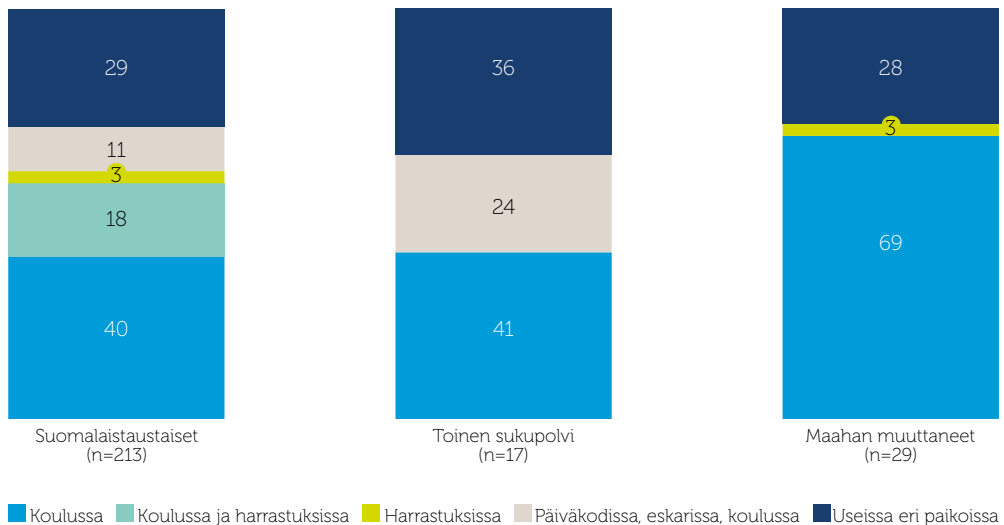
Nuorten ystäviin tutustumisesta Suomessa kysyttiin kyselyssä avoimella kysymyksellä, jonka vastaukset luokiteltiin viiteen eri ryhmään. Suurin osa nuorista oli saa-

nut ystäviä koulusta (Kuva 4). Suomalaistaustaisista ja toisen sukupolven nuorista noin puolet ja maahan muuttaneista nuorista noin kaksi kolmesta (69 %) raportoi saaneensa ystäviä koulusta. Lähes jokainen vastaajista mainitsi koulun ainakin yhtenä niistä paikoista, joista on saanut ystäviä.

Suomalaistaustaisista noin joka viides kertoi tutustuneensa ystäviinsä harrastuksissa tai harrastuksissa ja koulussa, mutta ulkomaalaistaustaiset vastaajat (toinen sukupolvi ja maahan muuttaneet) eivät juuri maininneet harrastuksia. Sen sijaan noin kolmannes kaikista nuorista luetteli useampia paikkoja, joissa on tutustunut ystäviinsä. Näissäkin ”useissa eri paikoissa” -luokkaan kuuluvissa vastauksissa vapaa-aika ja koulu mainittiin usein. Muita tässä yhteydessä lueteltuja paikkoja olivat esimerkiksi kaupungilla, kavereiden kautta, perhetuttujen kautta ja netissä.

Vastaukset voivat osaltaan kuvata maahanmuuttotustaisten nuorten ja heidän perheidensä erilaisia harrastamiseen ja vapaa-aikaan liitettyjä merkityksiä (ks. myös esim. Honkasalo ym. 2007, 22). Säännöllinen tiettyssä harrastusporukassa harrastaminen ja siksi myös ystävien saaminen harrastuksista voi olla yleisempää suomalaistaustaisilla vastaajilla.

Kuva 4. Ystäviin tutustuminen Suomessa (%)

Suomalaistaustaiset ja toisen sukupolven nuoret erottuivat jonkin verran maahan muuttaneiden nuorten ryhmästä siinä, missä heidän ystävänsä asuivat. Suomessa syntyneiden (suomalaistaustaiset ja toinen sukupolvi) ystäväsuhteet näyttävät ulottuvan maantieteellisesti hieman laajemmalle kuin maahanmuuttajanuorten, eli heistä hieman suuremmalla osalla on ystäviä eri kaupunginosissa ja toisella paikkakunnalla Suomessa kuin missä vastaaja itse asuu (Taulukko 8).

Maahan muuttaneiden nuorten ja erityisesti yksintulleiden nuorten ystäväverkostot ovat harvemmin muualla kuin kaupunginosassa ja alueella missä nuori itse asuu. Yksintulleiden sosiaalisten verkostojen luominen nivoutuu nuoren asumisyksikköön ja mahdollisiin siirtoihin nuoren Suomeen tulon jälkeen alkuvaiheen

Taulukko 8. Ystävien asuinpaikka

	(n=237) % Suomalais- taustaiset	(n=23) % Toinen sukupuoli	(n=20) % Maahan muuttaneet	(n=27) % Yksintulleet
Samassa kaupunginosassa kuin itse	74	87	75	63
Eri kaupunginosassa (sama kaupunki)	57	58	35	19
Toisella paikkakunnalla Suomessa	42	39	30	11

transit-yksiköistä (Kauko 2015). Myös yksintulleiden Suomessa oloaika vaikuttaa ystävyysuhteiden solmimiseen. On ymmärrettävää, että suurimmaksi osaksi vuonna 2015 Turkuun ja lähialueille yksin tulleiden nuorten ystäväsuhteet Suomessa eivät ole yhtä usein eri kaupunginosiin ja paikkakunnille levittäytyneitä kuin muiden nuorten ystäväsuhteet.

5.1.3. Ystävien tapaaminen ja yhteydenpito

Alkukartoituskyselyyn vastanneista nuorista suurin osa (83 % suomalaistaustaisista ja toisesta sukupolvesta sekä 66 % maahan muuttaneista nuorista) tapasi Suomessa asuvia ystäviään päivittäin (Taulukko 9). Tulos on Nuorisobarometrissa (2015) saatujen tulosten mukainen. Etenkin nuoremmissa ikäluokissa (peruskouluiässä) ystävien tapaaminen on usein hyvin tiivistä, mutta harvenee vanhemmaksi tullessa (Myllyniemi 2015). Tämä voi osaltaan selittää myös sitä, miksi maahan muuttaneet nuoret tapaavat ystäviään hieman harvemmin kuin toinen sukupuoli ja suomalaistaustaiset nuoret. Alkukartoituskyselyyn vastanneet maahanmuuttajat olivat useammin vanhemmasta ikäluokasta (17–18-vuotiaat) kuin muut kyselyyn vastanneista nuorista. Todennäköisimmin myös Suomessa oloaika selittää suurelta osin sitä, miksi kavereiden tapaaminen on harvempaa: kaverisuhteet ovat vasta muotoutumassa (ks. myös Myllyniemi 2015, 76).

Taulukko 9. Ystävien tapaaminen

	(n=237) % Suomalais- taustaiset	(n=23) % Toinen sukupuoli	(n=47) % Maahan muuttaneet
Päivittäin	83	83	66
Joka viikko	36	30	11
Noin joka kuukausi	20	26	0
Muutaman kerran vuodessa tai harvemmin	14	17	0
En osaa sanoa	3	4	9

Nuorten yhteydenpito (puhelimitse tai sosiaalisen median kautta) Suomessa asuviin ystäviin on niin ikään linjassa Nuorisobarometrin (2015) tulosten kanssa. Kun Nuorisobarometriin vastanneista 15–19-vuotiaista nuorista 84 prosenttia kertoi olevansa lähes päivittäin nettiyhteydessä kavereidensa kanssa, tämän tutkimuksen suomalaistaustaisista nuorista 87 prosenttia ja ulkomaalaistaustaisista 59 prosenttia oli päivittäin yhteydessä ystäviensä kanssa. Ulkomaalaistaustaisten

Taulukko 10. Yhteydenpito ystäviin Suomessa

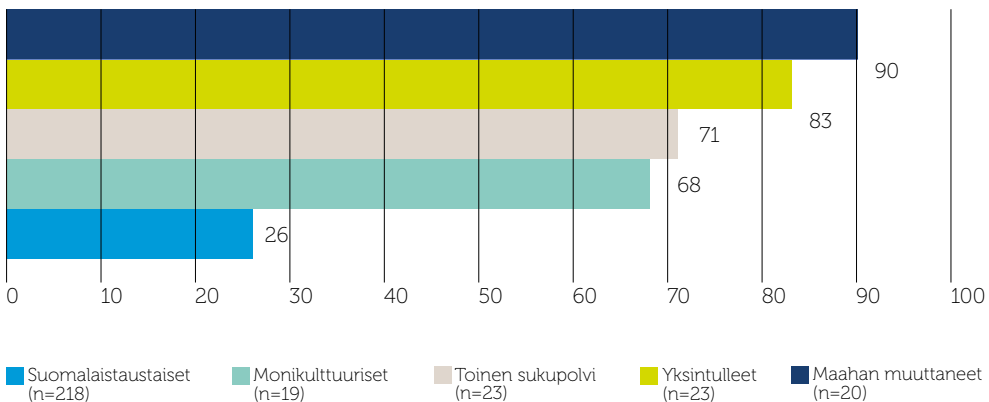
	(n=218) % Suomalais- taustaiset	(n=19) % Moni- kulttuuriset	(n=23) % Toinen sukupolvi	(n=20) % Maahan muuttaneet	(n=27) % Yksintulleet
Päivittäin	87	84	83	70	30
Joka viikko	26	32	35	10	19
Noin joka kuukausi	8	5	17	0	4
Muutaman kerran vuodessa tai harvemmin	3	0	9	0	4
En osaa sanoa	4	0	0	10	7

osalta muuttosukupolvittainen tarkastelu paljastaa, että toisen sukupolven yhteydenpito ystäviin ei eroa suomalaistaustaisten nuorten yhteydenpidosta, kun taas maahan muuttaneiden nuorten ja erityisesti yksintulleiden osalta yhteydenpito on harvempaa (Taulukko 10). Noin kolmasosa kaikista maahan muuttaneista on myös jättänyt vastaamatta kysymyksiin ystävien tapaamisesta ja yhteydenpidosta. Suomalaistaustaisten ja toisen sukupolven osalta puuttuvia tietoja oli vain muutama. Prosenttiosuudet heidän vastauksissaan ovat suurempia kuin 100 prosenttia, koska vastaaja on saanut valita tässä kohtaa halutessaan useamman eri vaihtoehdon.

5.1.4. Nuorten kaveri- ja ystävyysuhteet ulkomailla

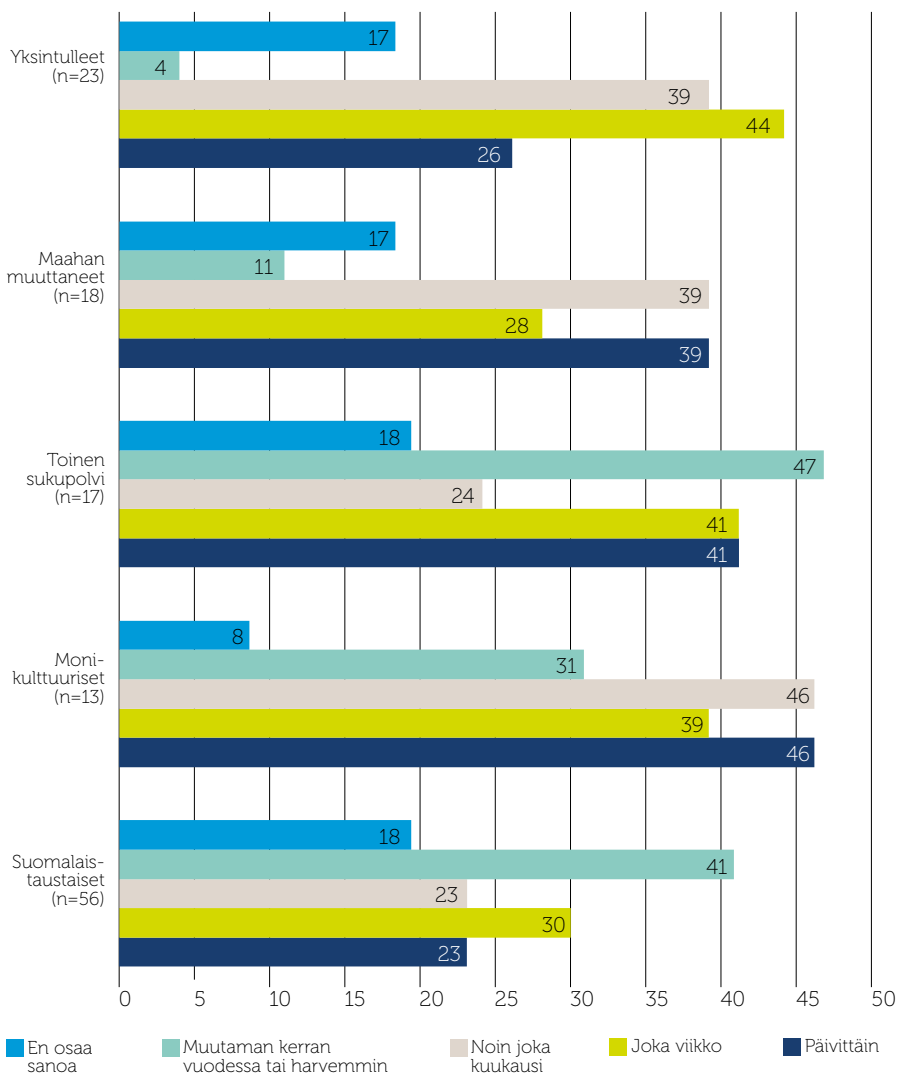
Nuorten syntyperä ja nuoren vanhempien tausta suuntasivat nuorten vastauksia ulkomailla asuvista kavereista ja ystävistä. Ulkomailla syntyneistä nuorista suurimmalla osalla (yksintulleista 83 % ja muista maahan muuttaneista 90 %) oli kavereita tai ystäviä ulkomailla (Kuva 5). Toisen sukupolven nuorista ja monikulttuurisista nuorista hieman maahanmuuttajanuoria harvempi kertoi, että heillä on ulkomailla asuvia kavereita tai ystäviä. Suomalaistaustaisista nuorista joka neljännellä oli kavereita tai ystäviä ulkomailla.

Kuva 5. Nuorten ystävät ja kaverit ulkomailla (%)

Nuoret olivat melko aktiivisesti yhteydessä kavereihinsa ja ystäviinsä ulkomailla (Kuva 6). Niistä nuorista, joilla oli kavereita ja/tai ystäviä ulkomailla, noin joka kolmas (maahan muuttaneet ja monikulttuuriset nuoret ja toinen sukupolvi) tai joka neljäs (suomalais- ja yksintulleet nuoret) oli päivittäin tai viikoittain yhteydessä ulkomailla asuviin kavereihinsa ja/tai ystäviinsä. Jostain syystä yhteydenpito kavereihin vaikuttaa nuorten keskuudessa hieman aktiivisemmalta kuin yhteydenpito ystäviin. Tämä voi selittyä sillä, että sosiaalisen median kautta osa nuorista voi mieltää olevansa yhteydessä ulkomailla asuviin kavereihinsa ilman varsinaista keskustelua (esimerkiksi seuraamalla ja kommentoimalla sosiaalisessa mediassa kavereiden jakamia sisältöjä), kun taas ystävät ovat usein harvalukuisempia ja heidät saatetaan yksilöidä eri tavalla yhteydenpitoa pohdittaessa.

Kuva 6. Yhteydenpito ulkomailla asuviin ystäviin tai kavereihin (%)

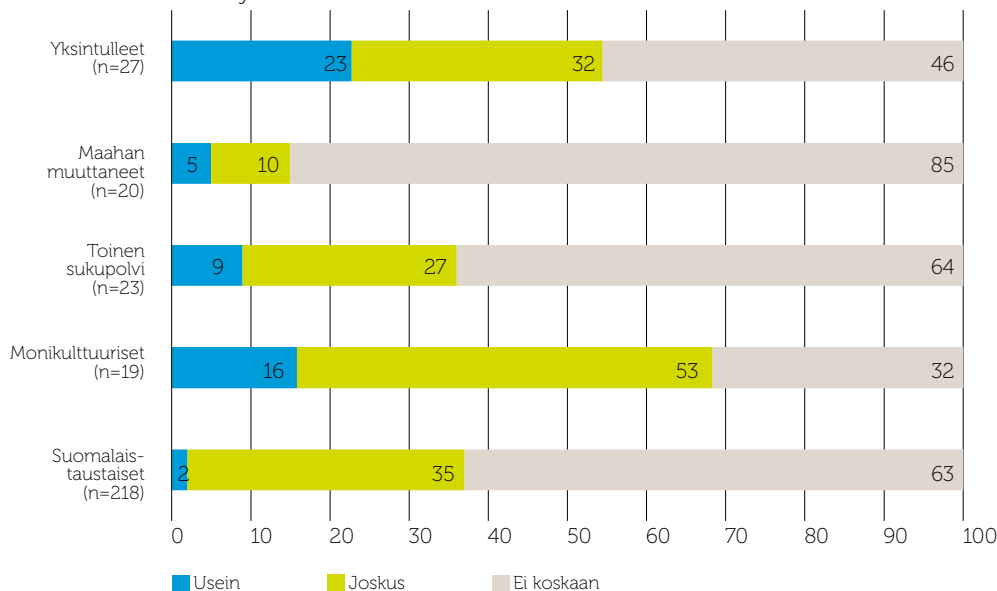
Kuvassa 6 on yhdistetty yhteydenpito kavereihin ja ystäviin ulkomailla. Esimerkiksi yksintulleiden osalta yksi vastaaja raportoi olevansa yhteydessä ulkomailla asuviin ystäviinsä päivittäin ja viisi vastaajista olivat kavereihinsa yhteydessä päivittäin. Vastaajamäärät ovat siis yhteenlaskettuinaakin hyvin pieniä. Kaiken kaikkiaan yhteydenpito ulkomailla asuviin kavereihin ja ystäviin oli vähäisempää kuin Suomessa asuviin kavereihin ja ystäviin.

5.1.5. Yksinäisyys

Alkukartoituskyselyn vastaajista vain seitsemän ilmoitti, ettei heillä ole ystäviä Suomessa ja heistä kolmella oli ystäviä ulkomailla. Valtaosalla vastaajista oli siis ystäviä, mutta kuitenkin noin reilu kolmasosa nuorista koki itsensä joskus tai usein yksinäiseksi. Yksinäisyyden kokemukset ovat kyllä yhteydessä ystävien määrään ja tapaamiseen, mutta eivät suoraan (Myllymäki 2015, 82). Tämän tutkimuksen tulokset ovat suomalaistaustaisten vastaajien yksinäisyyden kokemusten suhteen linjassa Nuorisobarometrin (2015) tulosten kanssa: reilu kaksi prosenttia suomalaistaustaisista nuorista kokee itsensä usein yksinäiseksi. Nuorisobarometrin (2015) vastaajista neljä prosenttia koki itsensä usein yksinäiseksi.

Maahan muuttaneista nuorista yksinäisyyden kokemukset ovat yleisempiä yksintulleilla kuin muilla maahanmuuttajilla (Kuva 7). Yksintulleista noin joka neljäs kokee itsensä usein yksinäiseksi. Yksinäisyyden kokemukset ovat yksintulleilla yleisiä (Lähteenmäki 2013, 103; Björklund 2014; Kauko 2015). Koska valtaosa kyselyyn vastanneista yksintulleista on asunut Suomessa vasta vähän aikaa, yksinäisyyden kokemukset voivat liittyä myös siihen, että verkostot ja ihmissuhteet Suomessa ovat vasta muotoutumassa.

Kuva 7. Kokee itsensä yksinäiseksi %

Tällä pienellä aineistolla näyttäisi siltä, että yksinäisyyden kokemukset ovat yleisempiä monikulttuurisilla nuorilla kuin toisen sukupolven nuorilla ja maahan muuttaneilla nuorilla. Kouluterveyskyselyssä maahanmuuttajanuorten osuus niistä nuorista, jotka kokevat, ettei heillä ole yhtään läheistä ystävää oli selvästi suurempi kuin muilla nuorilla (Halme ym. 2017). Monikulttuuristen nuorten vastaukset asetuvat Kouluterveyskyselyssä suomalaistaustaisten ja toisen sukupolven välille. Yksinäisyyden mittaaminen kysymällä läheisten ystävien puutetta tai yksinäisyyden kokemuksia, tuottaa hieman erilaisia vastauksia (Myllyniemi 2015, 82). Tässä tutkimuksessa maahan muuttaneiden nuorten harvemmat yksinäisyyden kokemukset voivat selittyä myös sillä, että heistä suurin osa on asunut Suomessa jo pitkään ja etenkin yli 10 vuotta Suomessa asuneet nuoret ovat aloittaneet koulunkäyntinsä Suomessa ja luoneet sosiaalisia verkostoja Suomessa lapsuudesta alkaen.

5.2. Haastattelututkimus – Yhdessä tekeminen voi rikkoa jään, mutta miten päästään alkuun?

Sata omenapuuta -hankkeen toiminnoissa toiminnallisuus oli keskeinen lähtökohhta. Vähän suomen kielen taitoa vaativan toiminnan toivottiin luovan mahdollisuuksia osallistua ja tutustua muihin nuoriin. Erityisesti toivottiin, että kantaväestön nuoret ja maahanmuuttajanuoret löytäisivät toisistaan kavereita. Tutkimuksessa tehdyissä haastatteluissa keskusteltiin hankkeen toiminnoissa mukana olleiden asiantuntijoiden (toimintoja ohjanneiden opiskelijoiden ja muiden aikuisten) ja nuorten kanssa siitä, miten hankkeen toiminnot onnistuivat tavoitteissaan. Lisäksi haastatteluissa pohdittiin sitä, millainen ohjattu toiminta voisi edistää kantaväestön nuorten ja maahanmuuttajanuorten kohtaamisia ja toisiinsa tutustumista.

Tässä kappaleessa esitelty haastattelututkimuksen tulokset avaavat Sata omenapuuta -hankkeen toimintojen hyväksi havaittuja käytäntöjä ja haastateltavien esiin tuomia näkemyksiä vapaa-ajan toimintojen ja harrastusten suunnittelusta maahanmuuttajanuorten ja kantaväestön nuorten kohtaamisten näkökulmasta.

5.2.1. Maahanmuuttajanuorten ja kantaväestön nuorten kohtaamiset: Mikä meitä yhdistää?

Sata omenapuuta -hankkeen toimintoja suunniteltaessa painotettiin sitä, että toiminnalliset aktiviteetit voivat edistää toisiin tutustumista ja osallisuuden kokemuksia. Osa toiminnoista toteutettiin kouluissa, mutta moni aktiviteetti tapahtui myös koulun ulkopuolella esimerkiksi ammattikorkeakoulun tiloissa tai harrastuspaikoissa, johon toimintaterapeuttiopiskelijat menivät nuorten kanssa tutustumaan. Toimintojen sisällöt ja toteutus koettiin ohjaajien puolelta pääosin hyvin onnistuneiksi.

Yhden ryhmän kans käytiin pelaamassa mölkkyä ja oltiin sirkuksessa, mistä he tykkäs siis aivan hirveesti. Niin, siis heidän kans kätteltiin vähän muitakin

harrastuksia ennen kuin päätettiin mikä se on se meidän maksullinen toiminta ennen kuin se tuli se sirkus, mikä se vois sitten olla, et mistä äänestetään. Niin tuota heitä aika monia kiinnosti just että missä täällä voi täällä Turussa harrastaa. Googlailtiin parkour turku ja sit Turun sirkuksen tietoja etittiin et miten avoimet tunnit siellä on, et miten sinne pystyy niinku meneen ja harrastaan. Osaltaanhan sekin sit tukee et jos he innostuiskin lähteen.

(H5a, ohjaajien ryhmähaastattelu)

Mää oon vaan yhtäkkiä hiffannut että vitsi mulla on aika hyvä työkalu käytössä. Et tää teatteri ei olekaan muuten ihan vähäpätöinen menetelmä. Et siinä oppii väistämättä kieltä, siinä harjoitellaan hirveesti erilaisia vuorovaikutus- ja tunnetaitoja esimerkiksi koko ajan ja sitten on myös se roolin merkitys. Ja sit roolin merkitys on mun mielestä tosi kiinnostava asia koska roolin merkitys on monitasoinen et siinä on just et otan jonkun roolin mitä minulla koskaan ennen ei oo ollut. Voin kokeilla et jos mä, et jos mä tekisinkin tällöisen tyypin joka ajattelis ihan päivävästaisesti kuin mitä minä oikeasti ajattelen. [...] Et saa olla hetken ajan tekijä ja näyttelijä ja esiintyjä, eikä vaikka turvapaikanhakija, joka on ehkä aika semmonen, aika lannistava rooli nuorelle.

(H1, ohjaaja³)

Luoviin toimintoihin osallistuminen voi parhaimmillaan lisätä keskinäistä ymmärrystä ja tarjota eväitä oman identiteetin rakentamiselle (Arvola ym. 2014). Kahdensuuntaisen kotoutumisen näkökulmasta hankkeen toimintojen ongelmaksi muotoutuivat kuitenkin kantaväestön nuorten vähäinen osallistuminen hankkeen toimintoihin. Suurimpana syynä tähän oli maahanmuuttajanuorten tavoittaminen, mikä onnistui helpoiten valmistavan opetuksen luokkien (VALMO) kautta. Monet ohjaajat työskentelivätkin ainoastaan VALMO-luokkien oppilaiden kanssa. Kuten eräs toimintoja ohjannut opiskelija totesi, heidän nuorille järjestämänsä luovat toiminnot lähtevät liikkeelle aina siitä, mikä nuoria yhdistää. Näin ollen toimintaan osallistuvan porukan kokoonpanolla on toiminnan sisällön kannalta ratkaiseva merkitys ja toimintojen sisältö muotoutuukin usein uudessa maassa olemisen ja ”suomalaisuuden” (esittelyn) ympärille.

Ikäryhmälle sopivat sisällöt koettiin ohjaajien puolelta usein onnistuneemmaksi kuin maahanmuuttajille suunnatut sisällöt. Esimerkiksi osallistavan teatterin esitysaikheista ”Hei me juhlimaan!” oli aiheena sellainen, johon jokainen nuori osasi jollain tavalla samaistua ja osallistua, kun taas ”Mökkielämän ABC” oli sisällöltään maahanmuuttajanuorille vieraampi ja vaikeasti lähestyttävämpi. Nuorten leirillä onnistuneeksi toiminnoksi koettiin esimerkiksi joukkuesuunnistus, jossa nuoret suunnittelivat joukkueensa strategian ja vastailivat rasteilla esimerkiksi populaarikulttuuriin liittyviin kysymyksiin. Ohjaajien keskeinen viesti ja monelle ohjaajalle myös uusi oivallus oli, että nuoret oppivat ”suomalaisuutta” yhdessä tekemällä ja itse toimintojen sisältö

³ Ohjaajalla viitataan asiantuntijahaastatteluiden aikuisiin. He ovat joko Sata omenapuuta -hankkeen toimintoja ohjanneita ammattikorkeakouluopiskelijoita tai muutoin hankkeen ja kohderyhmän kanssa tekemisissä olevia aikuisia.

voi olla ikäryhmälle suunnattua. Yksinkertaistettuna rastikysymysten ei tarvitse liittyä suomalaisiin perinneruokiin, vaan vaikkapa Netflix-sarjan uuteen tuotantokauteen.

Kahdensuuntaisen kotoutumisen ajatus mietitytti lähes kaikkia ohjaajia ja kotoutumishankkeisiin ja -työhön kaivattiin myös muiden kuin hiljattain maahan tulleiden nuorten näkökulmaa ja osallistumista.

Yleisesti se on mun mielestä iso haaste, johon itsekin haluaisin opettajana tarttua on se että, että miksi me tehdään aina töitä maahanmuuttajien kanssa kun me voitais tehdä nuorten kanssa töitä niin että mahdollisimman paljon se kotoutuminen ja kaikki sellanen tapahtuis paljon paremmin kun ei aina oltais siellä, yhdessä VALMA-luokassa.

(H1, ohjaaja)

Eri etnisten ryhmien ja maahanmuuttajaryhmien kohtaamisista puhuttaessa on tärkeää muistaa, että kantaväestön nuorten ja maahanmuuttajanuorten väliset suhteet ovat vain yksi ulottuvuus nuorten "kotoutumisen" tarkastelussa. Nuorten sosiaaliset verkostot ja ymmärrys eri ryhmien välillä kasvavat myös esimerkiksi toisen sukupolven ja ylipäättään eritaustaisten maahanmuuttajanuorten ja monikulttuuristen nuorten kohdatessa. Sata omenapuuta -hankkeessa tämä toteutui syksyllä 2017 nuorille järjestetyllä leirillä, josta myös nuoret antoivat erittäin hyvää palautetta. Leirille osallistui kolme kantasuomalaista nuorta. Nuorten palautteessa leirille toivottiinkin lisää suomalaisia, jotta puolin ja toisin tutustuminen olisi mahdollista.

Muutama haastateltavista toi esille myös, että nimenomaan maahanmuuttajanuorille suunnattu vapaa-ajantoiminta voi olla myös perusteltua. Osa ohjaajista pohti, jäisivätkö maahanmuuttajanuoret sekaryhmissä muiden nuorten jalkoihin heikomman kielitaidon vuoksi. Myös hiljattain Suomeen tulleiden mahdollisuutta vertaistukeen korostettiin.

Onhan se henkisesti rankkaa jotenkin aina yrittää ja olla se ulkopuolinen ja vakaakielinen ja silleen et kyllähän kuka tahansa jotenkin erilaisuutta kokeva tai jostain syystä erottuva kaipaa myös semmosta vertaistaan välillä.

(H4, ohjaaja)

Monilla asuinalueilla kasvaneet etniset yhteisöt mahdollistavat sen, että nuoret voivat viettää vapaa-aikaa nimenomaan samasta maasta tai kulttuuripiiristä Suomeen muuttaneiden kanssa.

Ennen oli maahanmuuttajien fudisjengi, nyt on somaleiden, kurdien ja marokolaisten.

(H6, ohjaaja)

Toisaalta pidempään Suomessa olleet nuoret, joista osa kävi oppilaiden taustojen suhteen hyvin monikulttuurista koulua, kielsivät maahanmuuttajien ja muiden nuorten välisten jakolinjojen olemassa olon omassa koulussaan.

Meidän koulussa on niin paljon maahanmuuttajii et oikeesti et, yli puolet on maahanmuuttajii. Ja sen mitä mä oon nähnyt niin ei oo mitenkään silleen jautunut et maahanmuuttajat ja suomalaiset, kaikki menee.

(T3, nuorten ryhmähaastattelu)

Suurin osa haastatelluista ohjaajista ja nuorista painotti yksilöllisyyttä siinä, miten ja missä kaverisuhteita solmitaan. Nuorten eri etnisiä ja kulttuurisia taustoja ei haluttu korostaa (vrt. Kivijärvi & Honkasalo 2010). Eri maahanmuuttajaryhmien ja suomalaistaustaisten nuorten eriytyminen nähtiin negatiivisena asiana sekä haastateltujen ohjaajien että maahanmuuttajataustaisten nuorten taholta. Hyviä ystävyyssuhteita ei voi eikä ole tarkoituksenmukaista pakottaa, mutta tiedon lisäämistä ja toisten kanssa tekemisissä olemista tulisi haastateltavien mukaan tukea ja edistää.

5.2.2. Suomalaiskontaktien tärkeys ja vaikeus

Ohjaajat olivat yksimielisiä siitä, että suurimmalla osalla maahanmuuttajanuorista on kova halu tutustua suomalaisiin, mutta tutustuminen on hankalaa (ks. myös Björklund 2014a, 85).

Kun kysyy [maahanmuuttaja]nuorilta toiveita siitä että mitä tehdään, niin usein se vastaus on et ihan sama mitä mut et kunhan olis suomalaisia, saisi suomalaisia kavereita.

(H4, ohjaaja)

Erityisen vaikeaa suomalaisiin tutustuminen on vähän aikaa Suomessa olleille, joiden kielitaito on heikko. Vasta joitain vuosia Suomessa olleet myös jäävät herkästi nuorille järjestetyn toiminnan ulkopuolelle, ellei heitä sinne erikseen viedä

(Harinen 2005a, 80). Lisäksi kulttuuriset, käsitykset vapaa-ajasta ja suhtautuminen päihteisiin voivat erottaa eri taustaisia nuoria.

ET: *Joo. No onks teidän mielestä suomalaisiin vaikea tutustua?*

T1: *Voi, suomalaisiin, mutta se on vaikea tehdä suomalaisista kavereita. Koska minun mielestä paljon nuori suomalainen, heillä kaikilla on tupakoita minun mielestä. Heillä ei voi saada, jos hän tupakoi enkä minä tupakoi, ei tuu kavereita, pitää olla samanlainen, jos hän tupakoi, minä tupakoin, sitten tulee kavereita. Mutta mulle ei, sen takia.*

ET: *Joo, joo. Entä sun mielestä, onko suomalaisiin vaikea tutustua?*

T2: *Joo, on vaikea. Koska mä en ymmärrä, en ole suomalainen [nauraa]. Sen takia mulla ei ole kaveri suomalainen.*

(T1 & T2, nuorten ryhmähaastattelu)

Yllä siteeratun haastattelun toinen nuori totesi hyvän ystävän olevan "hauska, hänellä on hyvä sydän, ja hänen kanssaan oleminen on yksinkertaista (simple)". Kun maahanmuuttajanuoren koulunkäynti vaatii paljon, elämä uudessa ympäristössä on jo sinällään kuormittavaa ja erityisesti pakolaistaustaisilla nuorilla voi olla takanaan hyvin traumaattisia kokemuksia, kaverisuhteiden toimivuus kuulostaa kohtuulliselta toiveelta. Vapaa-ajan viettäminen samaan etniseen ryhmään kuuluvien tai muutoin samaa kokemuspohjaa (esimerkiksi Suomeen muuttamista tai alaikäisenä yksin muuttamista) jakavien kanssa liittyy vaivattomuuteen ja helpommin ymmärretyksi tulemiseen. Oma etninen yhteisö ja vertaissuhteet oman etnisen yhteisön nuorten kanssa ovat usein myös korvaamaton tuki nuoren pärjäämiselle koulussa ja kaikessa siinä, mitä niin sanottu kotoutuminen nuorelta vaatii (Liebkind 2000, 140; Mýren 2003; Kauko 2015).

Moni maahanmuuttajanuori toivoo suomea puhuvista nuorista kavereita nimenomaan suomen kielen harjoittelemisen ja oppimisen vuoksi, mutta helpous ja muut yhdistävät tekijät määrittävät usein kontaktiin hakeutumista.

Kavereita voi saada vastaanottokeskuksesta, koulusta tai kaupungilta. Meitä [haastateltavan maasta Suomeen muuttaneita] on niin vähän siellä Turussa. Jos näkee joku, heti menee jutteleen.

(P1, Nuorten ryhmähaastattelu)

Mä oon ite miettinyt, mulhan on kyllä [suomalaisia kavereita] ja mä tuun kyllä suomalaisten [kanssa toimeen]. Multa kysy yks kun mä olin [työpaikan nimi], se yks suomalainen kysyi et miks te aina kun tulee maahanmuuttaja, miks te ajaudutte keskenänne juttelemaan kahvitauolla [nauraa]. Sit mä mieltisin, mä oon silleen et niin totta muuten, jos mä meen uuteen työpaikkaan, jos siellä on joku maahanmuuttaja, niin kyl meist, ihan sama mitä uskontoa hän jakaa, onks hän Venäjältä Virosta, ihan sama, mut se et hän ei oo suomalainen, tai niinku kantaväestöön kuuluva. Niin meist tulee ystäviä. Mä en tiedä, enkä mä tee sitä tietoisesti, me vaan niinkun, se vaan jotenkin.

(H6, ohjaaja)

Jälkimmäisessä sitaatissa haastateltu maahanmuuttajataustainen ohjaaja kuvaa omia kokemuksiaan kavereiden saamisesta koulussa ja myöhemmin työpaikoilla. Pohdinnassa havainnollistuu myös aiemmissa tutkimuksissa esiin tullut ilmiö: maahanmuuttotilasta yhdistää (Walseth 2008; Haikkola 2010; Kivijärvi 2015).

Koska Sata omenapuuta -hankkeen toimintoihin osallistui lopulta lähinnä maahanmuuttajanuoria, suomalaistaustaisten nuorten haastatteluita ei toteutettu osana tätä hanketta. Ohjaajien ja nuorten puheenvuoroissa suomalaisnuorten kiinnostusta tutustua vaikkapa VALMO-ryhmässä opiskeleviin nuoriin pidettiin vähäisenä. Nuorilla on omat kaveripiirinsä ja menonsa. Tästä näkökulmasta kiinnostava ohjattu vapaa-ajantoiminta nähtiin hyvänä keinona lisätä vuorovaikutusta eri ryhmien välillä. Myös alkukartoituskyselyn mukaan niistä suomalaistaustaisista nuorista, joilla oli ulkomaalaistaustaisia kavereita, moni oli tutustunut toisiinsa nimenomaan harrastusten kautta.

Vaikka nuorilla olisi paljon eri taustaisia kavereita, luottamukselliset ystävyys-suhteet ovat usein paras tapa ennakkoluulojen murtamiseen (Tropp 2008, 100). Nuorten ja heidän perheidensä odotukset voivat vaikuttaa ystävyys-suhteiden solmimiseen maahanmuuttajanuorten ja (eri taustaisten) suomalaisnuorten välillä. Myös yläkouluiässä tapahtuvat muutokset, kuten joidenkin nuorten päih-teidenkäytön aloittaminen, erottavat nuorten kaveripiirejä toisistaan. Esimerkiksi suomensomaleja tutkineet Marja Tiilikainen ja Saido Mohamed (2013, 74) toteavat, että somalitaustaisten tyttöjen päiväkodissa ja koulussa luodut kaverisuhteet eivät välttämättä kestä aikuisuuteen saakka. Eri ystäväpiirien eriytymistä tapahtuu silloin, kun itsenäistyminen ja oman identiteetin etsiminen alkaa.

Kyllähän siinä niin kävi et näistäkin tytöistä, niin kyllähän suurin osa on sitten naimisissa nyt et he, vaikka siellä oli kuinka menestynyttä mut et just tää yksinäisyys on niin iso juttu. Ja sit se et millanen on yksinäisen nuoren naisen niinkun tulevaisuuden näkymät et mää ymmärrän ihan täysin näitä et he on valinneet, tää on paljon helpompi olla näin kun sit taas mitä sä joudut kokeen [omassa perheessä ja/tai laajemmassa yhteisössä] jos sä et oo.

(H2, ohjaaja)

Mulla on itelläkin suomalaisia ystäviä. Kun mä nään heitä, niin kyl me puhutaan eri asioista kuin se jos olis somalitaustanen tai kurditaustanen. Me jaetaan ehkä enimmäkseen samaa kulttuuria, samaa uskontoa, on helpompi ymmärtää jos sanoo et mä en tuu baariin, koska. Se maahanmuuttajaystävä ei ees sano sulle semmosta, sen vaan huomaa, se tavallaan rajottaa sen kaverisuhteen, ne menemis ja olemiset, koska sulla on jotkut asiat mitä sä et halua tehdä. Niin se rajottaa. Ja sit varmaan ehkä vanhemmat on paljon tyytyväisempiä kun on maahanmuuttajaystäviä, vaikka he ei ehkä ajattele pitkällä tähtäimellä, että jos olis kantasuomalaisia ystäviä niin vois elämässä ehkä päästä vähän eteenpäin. Mut se on helpompaa olla omien kanssa. [...]Mut se ehkä, turvallisuus, ehkä se että on turvallinen olo kun on jonkun kanssa kenen kans voi jakaa ja oman taustanen ja sama kieli.

(H6, ohjaaja)

Oman etnisen ryhmän tuki on tärkeä voimavara ja hyvinvoinnin lähde maahanmuuttotautaisille nuorille ja aikuisille (Liebkind 2000; Chan & Birman 2009; Zacheus 2010). Kotoutumisen näkökulmasta nuorten vertaissuhteiden tarkastelussa painottuvat usein maahanmuuttajanuorten kaverisuhteet suomalaistaustaisiin nuoriin, mutta vähintään yhtä tärkeänä – myös kotoutumisen kannalta – voidaan pitää nuoren suhteita oman etnisen yhteisönsä nuoriin tai muihin maahanmuuttotautaisiin nuoriin. Edellisen sitaatin haastateltava sivuaa kommentissaan myös nuorten vanhempien suhtautumista kavereihin kantaväestöstä: osa vanhemmista voi pitää omasta etnisestä, kulttuurisesta tai uskonnollisesta ryhmästä tulevia nuoren kavereita helpompina ja vähemmän huolta aiheuttavina kuin suomalaistaustaisia nuoria, joiden (mahdollisesti kuviteltuja) tapoja saatetaan paheksua. Maahanmuuttajataustaisten vanhempien suhtautuminen kantaväestöä kohtaan on usein yhteydessä heidän omiin kokemuksiinsa kontaktista suomalaistaustaisten kanssa. Vanhempien suhtautuminen oman etnisen ryhmän ”ulkopuolisiin” ja vanhempien omien ystäväverkostojen etninen moninaisuus voi vaikuttaa myös nuorten solmiin ystävyyssuhteisiin eri etnisten ryhmien nuorten kanssa (Smith ym. 2015).

Edellisessä luvussa esitellyn alkukartoituskyselyn tulosten mukaan näyttää siltä, että nuorilla on paljon harrastuksia, mutta suomalaisnuorten ja maahanmuuttajanuorten harrastaminen on jossain määrin erilaista (ks. myös Honkasalo ym. 2007). Alkukartoituskyselyn mukaan maahanmuuttajanuorista suurempi osa viettää vapaa-aikaansa nuorille suunnatuissa vapaa-ajanviettopaikoissa kuin muista nuorista. Kärjistetysti vaikuttaisi siltä, että suomalaistaustaisilla nuorilla on enemmän aikataulutettua harrastamista, kun taas maahanmuuttajanuoret harrastavat kaikenlaista vapaa-ajallaan. Samankaltaisia huomioita on tehty myös aiemmissa tutkimuksissa maahanmuuttajataustaisten nuorten vapaa-ajanviettoon liittyen (ks. esim. Kivijärvi 2015, 106). Haastateltujen nuorten mukaan säännöllinen harrastaminen ohjaa nuoren vapaa-ajan kaverisuhteita harrastustoiminnan suuntaan.

Kyl mä ainakin mun kavereis huomaa silleen et kaikki harrastaa jotain eri harrastuksii niin sit jokainen viettää siellä omassa harrastuksessaan aikaa ja jakautuu eri porukkaan sitten.

(T2, nuorten ryhmähaastattelu)

Seuraavassa kappaleessa pohditaan nuorten ja ohjaajien haastatteluiden pohjalta sitä, millainen ja miten järjestetty ohjattu vapaa-ajantoiminta voisi houkutella mukaan erilaisista taustoista tulevia nuoria.

5.2.3. Houkuttelevaa vapaa-ajantoimintaa ja osallistumisen esteitä

Toiminnallisuus oli Sata omenapuuta -hankkeessa keskeinen lähtökohta ja nuorten toimintoja ohjanneet kokivat sen hyvänä lähestymistapana. Nuorten osallisuuden vahvistaminen koettiin niin ikään toimivaksi lähtökohdaksi. Nuoria pyrittiin ottamaan mukaan toiminnan suunnitteluun. Pari haastatelluista ohjaajista kuitenkin

nosti esiin, että hiljattain maahan tulleiden nuorten oli vaikea osallistua toiminnan suunnitteluun sillä tavoin, kuin he olivat ennalta suunnitelleet. Nuorten oli esimerkiksi vaikea keksiä ryhmälle harrastuksiin liittyviä tutustumiskohteita Turussa ja ylipäätään tehdä päätöksiä ryhmissä. Ohjaajien mukaan nuorten ryhmätyöskentelytaidot kehittyivät tapaamisissa ja nuoret myös lähtivät innokkaana mukaan kokeilemaan uusia lajeja.

H5a: *No just ehkä se et tarvii aika paljon niinku semmosta myös henkilökoh_ taista tukee monet.*

H5b: *Ja tsemppausta siihen mukaanlähtemiseen.*

H5a: *Niin, ihan vaan se et uskaltaa lähtee tekeen ja uskaltaa osallistua, uskaltaa tuoda äänensä kuuluviin.*

H5b: *Vaikei se suomi ihan täydellistä oiskaan. Niin ja just se toiminta on sel- lasta et siinä ei tarvita ees sitä kielitaitoo.*

(H5a & H5b, ohjaajien ryhmähaastattelu)

Ylipäätään se, että toimitaan ja tehdään jotain yhdessä, edistää vuoropuhelua ihmisten välillä.

(H1, ohjaaja)

Moni haastateltavista nosti esiin hanketoiminnan väliaikaisuuden ja sen tuomat rajoitteet vapaa-ajantoiminnan järjestämisessä ja erityisesti kaverisuhteiden muotoutumisessa. Koska suuri osa hankkeen toiminnoista toteutettiin koulutyön ohessa yhdessä VALMO-luokkien oppilaiden kanssa, toiminnan houkuttelevuutta on vaikea arvioida. Nuoret osallistuivat enimmäkseen myönteisesti suhtautuen toimintaan ja moni toiminta myös innosti nuoria. Tässä hankkeessa nuoria oli mahdollista ohjata Globaalinuoret ry:n ja Vimman (Turun kaupungin Nuorten taide- ja toimintatalo) toimintaan, minne osa nuorten leirille osallistuneista siirtyikin hankkeen toimintojen loputtua. Sata omenapuuta -hankkeen toiminnoista erityisesti nuorten leirillä solmittiin orastavia kaverisuhteita.

No joo, en mä tiedä onko se uusi kaveri vai ei. En mä tiedä. Mutta kaikki on ystävällinen.

(T2, nuorten ryhmähaastattelu)

Nuorten leiri poiki jatkotapaamisia ja ainakin osa leirille osallistuneista nuorista tapaa toisiaan edelleen. Nuorille houkuttelevinta toimintaa on usein omaehtoisen toiminta, mutta ohjatussa toiminnassa voidaan pyrkiä tietoisesti esimerkiksi vahvistamaan nuorten osallisuutta tai luomaan yhteyksiä ja mahdollisuuksia vuorovaikutukselle eri taustaisten nuorten välillä.

Haastateltavat ohjaajat ja nuoret pohtivat haastattelijan pyynnöstä sitä, miten ohjatussa toiminnassa yleensä voitaisiin huomioida se, että maahanmuuttajat pystyvät osallistumaan toimintaan samanarvoisessa asemassa muiden nuorten kanssa heikosta kielitaidosta huolimatta. Etenkin hiljattain maahan tulleilla nuorilla on usein kova halu löytää hyvin suomea puhuvia kavereita ja tutustua suomalai-

siin, mutta nimenomaan maahanmuuttajanuorten ja muiden nuorten kohtaamiseen suunniteltua toimintaa ei pidetty lopulta kenenkään kannalta houkuttelevana vaihtoehtona.

Kyllä maahanmuuttajanuoria saadaan motivoitua et tulkaa tähän toimintaan, saatte suomalaisia ystäviä. Mut sit just et miten saadaan ne suomalaiset nuoret silleen että, tulkaa tähän toimintaan, saatte maahanmuuttajaystäviä. Pitäis mennä sen toiminnan houkuttelevuuden ehdoilla.

(H4, ohjaaja)

Moni haastatelluista ohjaajista ja nuorista nosti esiin useita asioita, jotka vaikuttavat nuorten vapaa-ajanaktiviteetteihin osallistumiseen houkuttelevan sisällön lisäksi. Ensinnäkin monella on korkea kynnys mennä yksin uutena vieraaseen paikkaan, jossa ei tunne ketään. Erityisen vaikeaa uuden harrastuksen aloittaminen tai uuteen paikkaan meneminen voi olla hiljattain Suomeen tai uudelle paikkakunnalle tulleille nuorille. Useassa haastattelussa tuotiin esiin myös se, että erityisesti heikosti suomea osaavat nuoret jäävät uudessa harrastuksessa ulkopuolisiksi eikä heihin välttämättä

yritetä ottaa lainkaan kontaktia. Uuteen harrastukseen ei liene kovin motivoivaa jäädä, jos harrastusryhmässä ei pyritä ottamaan uutta tulokasta mukaan. Tämä koskee kaikki nuoria, mutta erityisesti hiljattain maahan tulleet nuoria, jotka vasta opettelevat suomea. Harrastusporukka voisi olla hyvä paikka myös oppia paremmin suomea. Pitkään Suomessa asuneet maahanmuuttajataustaiset nuoret korostivat haastattelussa vastaanottajatahon suhtautumista uutta harrastusta aloittaessa.

Kun treenis ollaan, kyl siitä niinku, pelataan kahdes joukkueessa, pelataan vastakkain. Miten sun oma joukkue suhtautuu suhun, et ne syöttää ja tälle. Sit se tuntuu heti joo et mä oon tässä mukana. Mä oon tässä ryhmässä niinku tervetullut. Se riippuu enempi ryhmästä, miten ne suhtautuu suhun. Et jos joku ei osaa suomen kieltä kunnolla niin miten ne [muut] suhtautuu. Ainakin mulla on tosi paljon kavereita jotka on just saapuneet Suomeen. Mut silti mä yritän niinku, jotenkin, suhtautuu niihin todella hyvin koska ne ei tajuu suomen kieltä ja

mä en tajuu mitä kieltä ne puhuu. Sit jollain tavalla meidän pitää pärjätä toisten kanssa. Et se riippuu enemmän henkilöstä, miten se suhtautuu toiseen.

(T4, nuorten ryhmähaastattelu)

Houkuttelevan vapaa-ajantoiminnan järjestäminen niin, että se kiinnostaisi kaikkia nuoria, lienee mahdotonta. Kaikki haastateltavat painottivatkin yksilöllisiä eroja nuorten kiinnostuksen kohteissa.

Aika helposti ajatellaan mun mielestä että maahanmuuttajapojat, kaikki pelaavat jalkapalloa ja haluavat pelata sitä ja ovat siinä hyviä. Et ei se välttämättä mee niin.

(H4, ohjaaja)

Kaverisuhteiden solmiminen voi olla helpompaa lapsuus- kuin nuoruusiässä (ks. myös Myllyniemi 2015, 76) ja niin on monella tapaa myös uuden harrastuksen aloittamisen suhteen. Uuteen harrastukseen menemisen kynnys voi olla korkeampi nuoruusiässä kuin lapsena ja useissa harrastuksissa sosiaalinen piiri muotoutuu pienenä lapsena harrastuksen aloittaneiden kesken tiiviiksi. Uusien kaverisuhteiden solmimisen näkökulmasta moni haastatelluista korosti ”luonnollisuutta” ja kemioiden kohtaamista. Toisaalta myös koulunkäynnin merkitystä ja kuormittavuutta painotettiin siinä, että vapaa-ajan riennot jäivät usein koulunkäynnin taakse.

Et se on melkein tätä urheilua ja Turussa on hyvät urheiluharrastusmahdollisuudet mut että ei oo mitään tämmöstä partioo [ohjaajan tuntemien maahanmuuttajanuorten harrastuksissa] tai jotain muuta missä sit olis enemmän porukkaa. Et sitä on ehkä [nuoret] toivonut mut sen pitää kuitenkin olla luonnollista. Et välillä jotkut nuoret on ehkä puhunut siihen suuntaan mut sit se on jotenkin vaikee ehkä lähtee semmoseen. Ja sit kouluahan he painottaa paljon ja sen tärkeyttä, et se menee aina kaiken edelle.

(H2, ohjaaja)

Ei voi pakottaakaan mut miten se ois semmonen et se ois luonnollinen. Koulu on yks ehkä hyvä mut mullekin nuoret sanoo että kun on ainoa maahanmuuttaja ja muut on kantasuomalaisia niin ei kukkaan puhu. Varsinkin jos on vähänkin huonempi kielitaito, jos ei oo samalla aaltopituudella. Toiset miettii mitä he tekee viikonloppuna, tää miettii et miten sais kaikki kymmenen sivuu käännettyä omalle äidinkielelle. Niin ei siinä paljon sit.

(H6, ohjaaja)

Maahanmuuttajanuoret laittavat koulunkäynnin usein etusijalle ja koulunkäynti myös vaatii heiltä useimmiten huomattavan paljon enemmän kuin muilta nuorilta. Yksi ohjaajista totesikin haastattelussa, että moni yksintulleista nuorista nukkuu koulupäivän jälkeen muutaman tunnin, minkä jälkeen alkaa läksyjen teko.

Sekä ohjaajien että nuorten kommentoissa vapaa-ajanvietosta kävi vahvasti ilmi myös se, että nuoret eivät halua päättää vapaa-ajan ohjelmaansa ennakkoon. Nuoret eivät siis välttämättä halua sitoutua säännöllisiin harrastuksiin, vaan päättää va-

paa-ajastaan vapaammin, filispohjalta. Yksi haastatelluista ohjaajista totesi, että jos nuorille järjestetään jotain vapaa-ajan aktiviteettia, moni voi valitakin siinä hetkessä mieluummin kavereiden kanssa hengailun. Toisaalta moni haastatelluista ohjaajista korosti, että nuoret totta kai myös sitoutuvat kiinnostavina ja hyödyllisinä pitämiinsä harrastuksiin.

Sosiaalisen median mahdollistama helppo yhteydenpito oman kaveriporukan kanssa sekä harrastusmahdollisuuksien kirjo isommissa kaupungeissa mahdollistavat harrastamisen, johon ei tarvitse sitoutua.

Heillä [nuorilla] on omia sellasia whatsapp-ryhmiä, missä he kaveriporukkana lähtee uimaan, harrastamaan koripalloa.

(H6, ohjaaja)

T1: *Joskus, joskus mä menen vähän kuntosali, joskus kotona. Valitsen. Jos hyvä päivä, tai hyvä ilma, mä voin mennä keskustaankin käveleen. Ja kaverin kanssa. Ei tehdä paljon mitään, koska se on koulupäivä, ei tarvitse tehdä paljon koska pitää herää aamulla, sitten se on vaikeeta jos valvotaan paljon. Parempi tehdä viikonloppuna, perjantaina, lauantaina, mm.*

T2: *Mä teen mitä milloinkin haluan tehdä [nauraa]. Joskus keskusta, joskus kotona. Tavarataloon, ravintolaan, nukun.*

(T1 & T2, nuorten ryhmähaastattelu)

Satunnaista harrastamista tukee myös tällä hetkellä nuorten keskuudessa suosituimpien lajien (Merikivi ym. 2016, 90) luonne: kuntosalille tai lenkille on helppoa mennä omien aikataulujen mukaan. Myös monet käytännönläheiset seikat voivat vaikuttaa nuorten harrastuksiin osallistumiseen. Nuorten tässä tutkimuksessa tehdyissä haastatteluissa mainitsemia säännöllistä harrastamista estäviä tekijöitä olivat esimerkiksi huono valmentaja, joukkueen hajoaminen, pitkät matkat harrastuspaikalle, harrastuksen huono ajankohta, harrastuksen sitovuus ja perheen asennoituminen harrastamiseen.

Ei mut, koripalloa ei vaan millään ehdi, ei millään. Mä oon aina silleen, jos mä pääsen ajoissa tai en saa kyytiä, tai mä joudun meneen niinku kahdel bussil, jos mä en saa kyytiä. Se on silleen, mä en jaksa.

(T4, nuorten ryhmähaastattelu)

Suomalaisilla lähtee vahvasti jo niin, heti kun se lapsi on syntynyt et harrastaminen on semmosta niinku et se kuuluu. En mä oo harrastanut pienenä mitään. Mun vanhemmat ei oo ikinä miettinytkään et ne laittais mut johonkin harrastukseen.

(H6, ohjaaja)

Kuten on jo useampaan kertaan todettu, perheen merkitys nuoren harrastamiselle on suuri. Perheen suhtautuminen, taloudellinen asema, tiedot harrastustoiminnasta ja mahdolliset omat harrastukset suuntaavat nuoren harrastamista (Gretschel ym. 2011; Maijala & Fagerlund 2012; Anttila 2017). Vanhemmille tärkeää

ovat myös nuoren harrastuksissa tapaamat ystävät. Koska osa nuorista viettää harrastuspaikoilla paljon vapaa-aikaansa, moni vanhempi on kiinnostunut siitä, millaisia muita nuoria harrastusporukkaan kuuluu.

Et tietää et ne kaverit kenen kanssa liikkuu on tosi hyvii kavereit. Kehen voi luottaa. Niin sen takia mun vanhemmilla ei oo mitään [harrastuspaikkaa vastaan], mun isälläkään.

(T3, nuorten ryhmähaastattelu)

Suomalaistaustaisten harrastustoimijoiden tai esimerkiksi koulun henkilökunnan on toisinaan vaikea rakentaa luottamuksellista vuorovaikutussuhdetta maahanmuuttajavanhempien kanssa, koska ymmärrys eri toimijoiden rooleista vaikkapa lasten kasvatuksessa voi vaihdella eri kulttuureista tulevilla huomattavasti. Erilaisia käsityksiä siitä, miten esimerkiksi valmentajan tulisi ohjata nuorta, löytyy toki myös suomalaistaustaisten vanhempien väliltä. Maahanmuuttajaperheiden ja suomalais-taustaisten aikuisten välillä on kuitenkin valta-asetelma ja ehkä kielimuurikin, jossa dialogin rakentaminen koulun ja harrastusten aikuisten ja nuoren vanhempien välille voi vaatia erityistä ponnistelua (ks. myös Säävälä ym. 2017).

Tärkeää on myös vapaa-ajalla rentoutuminen. Etenkin yksi haastatelluista ohjaajista korosti levon merkitystä nuoren jaksamiselle, kun koulunkäyntikin vaatii paljon. Tasapainoista arkea ja nuoren kannalta positiivisia kohtaamisia pidettiin haastatteluissa nuorille tärkeinä asioina. Tasapainoon liitettiin myös se, että voi olla rennosti tekemättä mitään, ”sillain että mieli lepää”. Puheessa nuorten syrjään vetäytymisestä tarkastelu on usein kriittistä, mutta nuoret voivat myös viihtyä kotona, ja sekin on hyväksyttävä vaihtoehto, kuten eräs ohjaajista toteaa:

Ja jotkut sanoo et ihan kiva olla kotona. Ei oo mitään ongelmaa, oikeesti. Vaiks se tuntuu muista et et sä voi olla vaan kotona koulun jälkeen, et eiks. Sit sekin täytyy ehkä vaan hyväksyä et oikeesti jotkut ihmiset viihtyy omassa kodissaan ja et voi jutella perheenjäsenten kanssa ja se on ihan ookoo. [...] Mut harrastuksen kautta oppis monia asioita. Kielen, tulis rutiinia, vois olla mielelle ihan hyvää toimintaa.

(H6, ohjaaja)

Haastattelun ohjaajan kommentin lopussa korostuvat ne tekijät, jotka tutkimuskirjallisuudessa nostetaan esiin harrastustoiminnan hyvinä puolina nuoren hyvinvoinnin ja kotoutumisen näkökulmasta. Ne vastaavat osaltaan myös kysymykseen siitä, miksi maahan muuttaneita nuoriakin voi olla hyvä houkutella vapaa-ajan toiminnan pariin, vaikka ilmankin epäilemättä pärjää.

5.2.4. Yksilölliset yksinäisyyden kokemukset

Tutkimuksen kyselyosuudessa hiljattain Suomeen muuttaneet ja yksintulleet raportoivat yksinäisyyden kokemuksista useammin kuin muut nuoret. Toisaalta, kuten yksi kyselyaineiston vastaajista kommentoi yksinäisyyden syistä tarkemmin

kysyttäessä, ”kaikki ovat välillä yksinäisiä”. Nuorten yksinäisyyden kokemuksista puhuttiin jonkin verran etenkin asiantuntijahaastatteluissa. Eräs haastateltavista nosti esiin, että maahanmuuttajanuoret ja muut nuoret kohtaavat erityisesti sellaisissa vapaa-ajanviettopaikoissa ja -toiminnoissa, joihin tullaan yksin. Nuorisotilat, kuten Tyttöjen Talo, voivat tarjota yksinäisyyttä kokeville nuorille tilan kohdata muita samassa tilanteessa olevia nuoria. Yksinäisyys voi siis olla myös yhdistävä tekijä.

Haastatteluissa korostettiin nuorten tapaa viettää aikaa harrastuksissa ja vapaa-ajanviettopaikoissa samojen kavereiden kanssa kuin muutoinkin. Tämän nähtiin pätevän yhtä lailla maahanmuuttajanuoriin kuin muihin nuoriin. Toisaalta kaksi haastateltavista toi esiin myös maahanmuuttajanuorten mahdollisia yksinäisyyden kokemuksia omissa etnisissä yhteisöissään ja niiden reunamilla.

Kaikki sen [samasta etnisestä ryhmästä koostuvien nuorten] porukan sisälläkään ei koe et heillä on yhtään ystävää. Vaikka he tuntevat toisensa ja viettävät aikaa toistensa kanssa niin siinäkin voi olla aika yksinäisiä. Ja sit taas he jotka jostain syystä jää sen porukan ulkopuolelle, niinku sen oman taustaistensa porukan ulkopuolelle, no siinä on kahdenlaisia, sellasii jotka jää tosi yksin mut sit on semmosiikin jotka tietosesti niinku halua, halua nähdä vaivaa sen eteen et oppii kieltä ja löytää niit suomalaisii ystävi. Sit siellä on niitä tyyppejä kyllä jotka menevät yksin ja tutustuvat ja oppii, heillä on tosi hyvä [suomen] kielitaito monella.
(H4, ohjaaja)

Vaikka ystävät ja etninen yhteisö voivat tarjota vähemmistöryhmien nuorille sosiaalista tukea ja lisätä yhteenkuuluvuuden tunnetta, monella nuorella on myös ulkopuolisuuden kokemuksia. Yleensä nuorten yksinäisyyden kokemukset ovat ohimeneviä ja yksinäisyyden kokeminen ylipäättään vaihtelevaa (Junttila 2015). Myös nuorten yksilöllisiä eroja sosiaalisuudessa korostettiin etenkin asiantuntijahaastatteluissa. Osa nuorista solmii uusia kaverisuhteita vaivattomasti, kun taas toisille kavereiden saaminen on vaikeampaa ja osa ei kaipaa vilkasta sosiaalista elämää lainkaan.

Jotkut on semmosia et he tarvii paljon [sosiaalista kanssakäymistä] ja he luo koko ajan verkostoja ja toiset taas on niin itsenäisiä, erakkotyyppejä.
(H2, ohjaaja)

Muiden seuraan hakeutuminen on hyvin yksilöllistä. Samoin nuorten vapaa-ajanviettotavat ja sitä kautta mahdollisuudet muiden kohtaamiselle vapaa-ajalla vaihtelevat. Tutkimuksessa haastatellut maahanmuuttajanuoret näkivät eroja nuorten vapaa-ajanviettotavoissa erityisesti tyttöjen ja poikien välillä ja vapaa-aikaa vietettiin useimmiten tyttö- tai poikaporukoissa.

No ehkä silleen et tytöt enemmän jää kotiin kattoo leffaa. Ja pojat menee pelaa futist, ulkona, ja näkemään toisia enemmän. Kun tytöt enemmän on niinku netti-ihmisii kuin niitä ulkoilijoita.

(T4, nuorten ryhmähaastattelu)

Pojilla kavereiden kanssa oleminen korostuu usein nuoruusiässä enemmän kuin tytöillä, ja etenkin isommassa kaveriporukassa vietetty aika on tyypillisempää pojille kuin tytöille (Myllyniemi 2015, 80). Nuorisobarometrin (2015) mukaan pojat kokevat yksinäisyyttä hieman harvemmin kuin tytöt. Toisaalta suurempi osa 8. ja 9. luokkalaisista pojista (10,8 %) kuin tytöistä (6,2 %) ilmoittaa, ettei hänellä ole yhtään läheistä ystävää (THL 2017). Vaikuttaa siis siltä, että poikien isommissa kaveriporukoissa vietetty aika voi vähentää yksinäisyyden kokemuksia, vaikka läheiseksi koettuja ystäviä ei olisikaan.

Yksinäisyyttä usein kokeneiden nuorten osuus oli tässä tutkimuksessa aiempien tutkimusten (esim. Myllyniemi 2015, 83) tapaan muutamien prosenttiyksiköiden luokkaa suomalaistausten nuorten ja niiden maahanmuuttajanuorten kohdalla, jotka ovat asuneet pitkään Suomessa. Yksintulleet kokivat yksinäisyyttä muita useammin: heistä noin joka neljäs oli kokenut itsensä usein yksinäiseksi. Yksintulleet nousivat esiin myös asiantuntijahaastatteluissa ryhmänä, joilla yksinäisyyden kokemukset olivat yleisiä. Yksin alaikäisinä tulleiden lasten yksinäisyyden kokemukset voidaan paikantaa kaverisuhteiden puuttumisen lisäksi erityisesti perheen poissaoloon (Kauko 2015). Yksintulleiden tilanne uudessa maassa ilman perhettä on vaikea, mutta toisaalta globaalissa mittakaavassa ja vertaisten kesken esimerkiksi asumisyksikössä myös arkipäiväinen.

No just tää yksinolemisen kokemukset ja sitten se et ollaan ilman vanhempia ja sit miten se vaikuttaa, koska se on kuitenkin heidänkin elämässään niin erikoinen tilanne. Mut et kyllähän, maailmallahan jos miettii, niin kyllähän paljon on tätä et nähdään että se, et tärkeintä on se et tullaan toimeen ja sitten se et voidaan aina luottaa siihen et perhe on yhtä vaikka he asuiskin eri paikoissa. Kyllähän sitä on monessa maassa et ollaan töissä kaukanakin toisessa maassa ja sitten tullaan kerran vuodessa, jouluks tai muuks pyhäks kotiin ja sit taas menään. Siis kyllähän tätä on paljon, et nuoret, ei tää välttämättä niin ihmeellinen oo, tämmönen rooli.

(H2, ohjaaja)

Outi Kauko (2015) on nimennyt omassa yksintulleiden yksinäisyyttä koskevassa tutkimuksessaan yksinäisyyden kokemusten erilaiset kehykset seuraavasti: "yksinäisyys osana perheen poissaoloa ja vierasta kulttuuria", "yksinäisyys osana arkipäivän tapahtumattomuutta" ja "vaikeasti hahmotuva ja sanoiksi taipumaton yksinäisyys". Kategoriat istuvat hyvin myös tässä tutkimuksessa haastateltujen asiantuntijoiden kuvauksiin ilman huoltajaa tulleiden alaikäisten yksinäisyydestä ja sosiaalisesta vetäytymisestä. Lisäksi sosiaalisten verkostojen hauraus korostui usein nivelvaiheissa, kuten omaan kotiin muuttamisen yhteydessä (ks. myös Björklund 2014b, 57).

No se on mielenkiintoista että, sellasesta on tosi paljon havaintoja että asumisyksikössä ollaan niinku, tosi näyttää tiiviiltä ystävyssuhteelta mut sitten niinku jälkikäteen ei olla enää tekemisissä. Et heillä on sitten niinku tosi omat ympyrät ja omat maailmat.

(H2, ohjaaja)

Hän [nuori] on joutunut tosi pitkään odottamaan sitä päätöstään ja sitä kunta- paikkaa ja kuntapaikan selvittyä sitä et asunto löytyy. Niin sit kun se ei ookaan se elämä muuttunut helpoksi siinä kohtaa. Hän on täysin niinku eristäytynyt sinne kotiin, ja hänellä ei oo ollut niinku ystäviä tai kavereita alunperinkään niin se korostuu siinä vielä entistä enemmän kun sit niitä ei tuu sieltä asuinpaikasta. Niin siin kohtaa voi jäädä sit tosi yksin. [...] Monellahan se [yksinasuminen] ei kuulu siihen kulttuuriin välttämättä. Ja ensimmäistä kertaa elämässään asuvat yksin, vaikka ovathan he niinku yksin joutuneet pärjäämään ja selviämään paljon elämässään. Mut silti se voi olla aika karu, karu hetki sit se. Mut yllättävän moni sit haluaa, tai lähes kaikki haluaa sit kuitenkin asua yksin.

(H4, ohjaaja)

5.3. Seurantatutkimus – Nuorten arvio kavereiden saamisesta hankkeen toiminnoissa

Sata omenapuuta -hankkeen toimintoihin osallistuneilta nuorilta kerättiin palautetta hankkeen toiminnoista loppukeväästä 2017. Edellisellä viikolla oli järjestetty nuorille suunnattu hankkeen päätaphtuma, joten Kupittaan tapahtumapäivän ohjelma oli tuoreessa muistissa ja keräsi kyselyssä eniten palautetta ja myönteisiä mainintoja. Moni mainitsi hyvänä juttuna myös toukokuussa 2017 esitetyt, osallistavat teatteriesitykset. Moni (N=16) oli kirjannut palautelomakkeeseen, että kaikki hankkeen toiminnot olivat hyviä ja/tai hauskoja. Useat nuoret muistelivat hyvillä mielin myös koululuokkaan tuotua teatterityöpajaa ja sirkuskouluun tutustumista.

Tutkimushankkeen kannalta keskeinen kysymys oli, ovatko nuoret saaneet hankkeen toiminnoissa kavereita kantaväestön nuorista. VALMO-luokille vuosina 2016–2017 järjestetyissä toiminnoissa ei kuitenkaan ollut mukana kantaväestön nuoria, toimintoja vetäneitä opiskelijoita lukuun ottamatta. Opiskelijat olivat toimintoihin osallistuneita nuoria vanhempia ja toimivat ohjaajan rooleissa. Kupittaan päätapahumaan osallistui yksi peruskoulun vertailuluokka, joten kohtaamiset tässä muutaman tunnin tapahtumassa olivat periaatteessa mahdollisia. Vertailuluokkia oli kutsuttu mukaan enemmänkin, mutta osa verrokkiluokista ei päässyt paikalle tai perui osallistumisensa.

Sata omenapuuta -hankkeen toimintoihin osallistuneista nuorista (N=39) noin puolet (46 %) ilmoitti tutustuneensa hankkeen toiminnoissa uusiin ihmisiin ja seitsemän ilmoitti saaneensa uusia kavereita, joihin pitää yhteyttä (on soitellut, nähnyt tai ollut yhteydessä sosiaalisen median kautta). Tätä voitaneen pitää yksittäisten ja melko lyhytkestoisten tapahtumien yhteydessä melko hyvänä tuloksena ja osoituksena siitä, että nuoret voivat solmia orastavia kaverisuhteita lyhytkestoisissa kohtaamisissa. Koska toimintoihin osallistuneet nuoret olivat lähes poikkeuksetta VALMO-luokkien oppilaita (eli maahanmuuttajia), ei maahanmuuttajanuorten ja kantaväestön nuorten välisten kaverisuhteiden tarkempi selvittäminen ollut tämän palautekyselyn yhteydessä mielekästä.

6

Lopuksi

Tässä tutkimuksessa on selvitetty nuorten kaveri- ja ystävyys-suhteita ja keskitytty tarkastelemaan hankkeessa kerättyjä aineistoja erityisesti suomalaistaustaisten ja ulkomaalaistaustaisten välisten kaverisuhteiden näkökulmasta. Alkukartoituskyselyn pohjalta nuorten kaverisuhteita tarkasteltiin suomalaistaustaisten, maahan muuttaneiden, toisen sukupolven, monikulttuuristen nuorten ja yksintulleiden nuorten osalta. Määrälliseksi tutkimukseksi eri taustaisten ryhmät ovat tässä tutkimuksessa hyvin pieniä. Tulokset nuorten kaveri- ja ystävyys-suhteista vahvistavat kuitenkin suurelta osin aiemmissa tutkimuksissa saatuja tuloksia eri maahanmuuttotaustaisten ryhmien ja eri etnisiä ryhmiä edustavien nuorten keskinäisistä kaverisuhteista, kavereiden tapaamisesta, yhteydenpidosta ystävien kanssa ja ystäviin tutustumisesta, etnisestä identiteetistä ja yksinäisyydestä.

Suomalaistaustaisten (johon myös monikulttuuriset nuoret lukeutuvat) ja toisen sukupolven nuorten ystävyys-suhteet muotoutuvat useammin pidemmän ajanjakson aikana ja ulottuvat Suomessa laajemmalle kuin vähemmän aikaa Suomessa asuneiden ystävyys-suhteet. Suomalaistaustaisilla nuorilla on vähemmän maahanmuuttajataustaisia kavereita kuin muilla nuorilla. Ulkomaalaistaustaisilla nuorilla puolestaan on laajempi ystäväpiiri siinä mielessä, että heistä suuremmalla osalla oli ystävinä maahanmuuttajia, toisen sukupolven nuoria ja/ tai monikulttuurisia nuoria. Suomalaistaustaisista nuorista lähes joka kolmannella oli ystävinä monikulttuurisia nuoria ja lähes joka neljännellä toisen sukupolven nuoria.

Vähän aikaa Suomessa olleilla nuorilla on vaikea tutustua muihin kuin maahanmuuttajataustaisiin nuoriin kielitaidon, koulunkäynnin eriytyneisyyden ja osittain erilaisten vapaa-ajanviettotapojen vuoksi. Sama pätee suomalaistaustaisiin nuoriin. On ymmärrettävää myös identiteettien, yhteenkuuluvuuden tunteen ja mahdollisten syrjintäkokemusten kannalta, että maahanmuuttajataustaisilla nuorilla on Suomessa kavereinaan enemmän maahanmuuttajataustaisia nuoria kuin muun taustaisia nuoria.

Alkukartoitustutkimuksen perusteella muodostettu kuva nuorten kaverisuhteista saa vahvistusta tässä tutkimuksessa tehdyissä haastatteluissa. Nuorten vapaa-ajanvietto on yksilöllisistä mieltymyksistä kiinni, mutta erityisesti vain joitain

kuukausia tai vuosia Suomessa asuneiden nuorten on usein vaikea tutustua muihin kuin maahanmuuttajataustaisiin nuoriin, vaikka halua olisi. Vapaa-ajanvietto on suomalaistaustaisilla ja maahanmuuttotaustaisilla nuorilla jonkin verran eriytynyt niin, että suomalaistaustaiset nuoret vaikuttavat olevan useammin kiinni säännöllisessä harrastustoiminnassa ja myös heidän kaveripiirinsä muotoutuvat osittain näissä harrastuksissa. Toisaalta alkukartoituskyselyn mukaan moni suomalaistaustainen nuori oli löytänyt maahanmuuttajataustaisia ystäviä nimenomaan harrastusten kautta. On todennäköistä, että suurin osa näistä ystäväistä on pidempään Suomessa asuneita nuoria. Suomessa oloaika on tämän tutkimuksen perusteella keskeinen eri taustaisten nuorten kaverisuhteiden muotoutumista selittävä tekijä.

Yleisellä tasolla nuorten vapaa-ajanviettoa kuvatessa yksilölliset polut harrastaa, tavata ystäviä ja tuntea yhteenkuuluvuutta Suomessa asuvien muiden nuorten kanssa hukkuvat. Moni tämänkin hankkeen toimintoihin osallistunut hiljattain Suomeen tullut nuori on mukana esimerkiksi aktiivisessa seuratoiminnassa. Monella nuorella on myös eri taustaisia nuoria hyvinä ystävinään.

6.1. Nuorten elinpiirit eri alueilla ja kouluissa eroavat etnisen monimuotoisuuden suhteen

Nuoren koulu, harrastukset ja asuinpaikka vaikuttavat siihen, millaisia mahdollisuuksia nuorella on tavata arjessaan eri taustaisia nuoria. Kuten tutkimuksen aiemmissa luvissa on tuotu esiin, Uudenkaupungin nuorista huomattavasti pienempi osa puhuu äidinkielenään muuta kuin suomea, ruotsia tai saamea kuin Turussa ja Raisiossa. Uudessakaupungissa ja toisaalta Turun eri kaupunginosissa asuvat nuoret elävät siis hyvin erilaisissa ympäristöissä väestön erilaisten etnisten taustojen suhteen. Tällä on merkitystä myös nuorten kaverisuhteiden muodostumisen kannalta.

Kivijärven mukaan (2015, 131) isompien kaupunkialueiden ongelma voi olla sosiaalisen integraation näkökulmasta niiden eriytyneisyys (ks. myös Schlueter 2012). Maahanmuuttajataustaiset nuoret asuvat useammin sosio-ekonomisesti huono-osaisimmilla alueilla, jolloin keskiluokkaisemmat kaveripiirit jäävät nuorten ulottumattomiin (Kivijärvi 2015, 131). Tämän tutkimuksen haastatteluiden perusteella ilmiö oli tunnistettavissa myös Turussa. Pääkaupunkiseutuun verrattuna Turku on kuitenkin selvästi pienempi kaupunki, mikä voi osaltaan madaltaa esimerkiksi Turun keskustan nuorisotiloihin hakeutumista.

Tämän tutkimuksen haastatteluista kahdessa ohjaajat keskustelivat Turun keskustassa ja Varissuolla sijaitsevista suosituista tytöille suunnatuista vapaa-ajantiloista Tyttöjen Taloista. Haastateltavien mukaan keskustan Tyttöjen Talossa tytöt solmivat helpommin ystävyysuhteita yli etnisten rajojen, koska paikalle tultiin useammin yksin, ehkä myös kavereiden saaminen mielessä. Varissuon Tyttöjen Talo puolestaan toimii voittopuolisesti kaveriporukoiden kohtaamispaikkoina ja kävijöistä suurin osa on maahanmuuttajia tai toista sukupolvea.

Huomionarvoista on myös, että Varissuon tyttöjen nuorisotila on erityisesti

niiden nuorten tila, joiden taustat ovat Lähi-idässä ja Afrikassa. Esimerkiksi venäläistaustaisia tai virolaistaustaisia (jotka äidinkielen rekisteröinnin perusteella ovat suurimmat vieraskieliset ryhmät Varsinais-Suomessa) ei Varissuon Tyttöjen Talolla juuri näy. Tämä kuvastaa osaltaan myös Kivijärven (2015, 132) tekemää havaintoa isompien kaupunkien ja erityisesti joidenkin alueiden etnisestä eriytymisestä. Kun nuorilla on mahdollisuus vetäytyä omiin etnisiin yhteisöihinsä, he usein tekevät niin. Samaan aikaan tutkimuksessa näkyy myös rajanveto suomalaistaustaisten ja ulkomaalaistaustaisten nuorten välille (vrt. Kivijärvi 2015, 133). Maahanmuuttajanuorten, mutta myös toisen sukupolven nuorten ystäväsuhteet ovat alkukartoituskyselyn mukaan monietnisempiä kuin suomalaistaustaisilla nuorilla.

Etnisyyteen perustuvat rajanvedot menettävät usein paikoin merkityksensä kaikkein moninaisimmilla alueilla (Kivijärvi 2015, 131) ja tämän tutkimuksen haastatteluihin osallistuneet nuoret korostivat samaa: kavereiden taustalla ei ole mitään väliä ja monikulttuurisissa kouluissa kaveriporukat ovat ”sekoittuneita”. Kuitenkin asiantuntijahaastattelussa myös todettiin, että maahanmuuttajanuorilla kyllä on lähinnä koulun kautta kontakteja kantaväestön nuoriin, muttei kavereita, joiden kanssa vietettäisiin aikaa myös koulun ulkopuolella.

6.2. Ohjattu toiminta voi edistää tasavertaisia kohtaamisia

Tämä tutkimus vahvistaa aiemmissa tutkimuksissa tehtyjä havaintoja siitä, että ulkomaalaistaustaisten ja suomalaistaustaisten nuorten vapaa-ajanviettotavat eroavat yleisellä tasolla jonkin verran toisistaan. Hankkeessa kerätyn kyselyaineiston mukaan ulkomaalaistaustaiset nuoret eivät tapaa ystäviään harrastusten parissa. Tästä voisi päätellä, että ulkomaalaistaustaiset nuoret joko eivät osallistu suomalaistaustaisten nuorten tavoin harrastustoimintaan tai että heidän valitsemansa harrastukset ovat sellaisia, joihin ei liity uusiin ihmisiin tutustumista (esim. salilla käyminen yksin tai omien kavereiden kanssa). On kuitenkin muistettava, että maahanmuuttotauksen lisäksi monet muut tekijät, kuten vanhempien sosio-ekonominen asema, voivat vaikuttaa nuoren osallistumiseen ohjattuun harrastustoimintaan.

Aiemman tutkimuksen ja tässäkin hankkeessa saatujen kokemusten valossa vaikuttaa siltä, että suomalaistaustaisten ja ulkomaalaistaustaisten nuorten keskinäisiä kohtaamisia voidaan edistää järjestämällä ohjattua toimintaa. Koulumaailmassa nuorten kaveripiirit eivät välttämättä sekoitu ja toisaalta valmistavan luokan oppilaat työskentelevät usein erillään muista luokista eikä hiljattain Suomeen tulleille oppilaille tule helposti tilaisuuksia tutustua koulun muihin oppilaisiin – ja päinvastoin.

Nuorten kaveripiirit voivat eriytyä helposti myös vapaa-ajalla ja nuorten yhteisissä vapaa-ajanviettopaikoissa, kuten nuorisotaloilla (Harinen, 2005a; Kivijärvi 2015). Ohjatussa toiminnassa voidaan ainakin joiltain osin vaikuttaa nuorten keskinäisiin valtasuhteisiin ja pyrkiä purkamaan niitä. Sata omenapuuta -hankkeessa saatiin paljon tietoa siitä, millainen toiminta voisi edistää ystävyyssuh-

teiden muodostumista. Toiminta, jonka sisällöstä innostutaan ja johon nuoret eri ryhmistä osallistuvat yhdessä samalla statuksella, edistää kaverisuhteiden syntymistä parhaiten. On hyvä, jos toiminnoissa on mukana eri aikoja Suomessa olleita nuoria: kaksi vuotta Suomessa asunut nuori voi kokea helpommaksi lähestyä kuusi vuotta Suomessa asunutta nuorta tai toisen sukupolven nuoria kuin suomalaistaustaisia nuoria. Myös klassinen ryhmienvälinen kontaktiteoria tukee sitä, että ryhmänjäsenten statusten tulisi olla mahdollisimman samanarvoiset ja etenkin suora kontakti muiden ryhmien jäsenten kanssa vähentää ennakkoluuloja (Beelmann & Heinemann 2014).

Ohjattuun toimintaan ja harrastustoimintaan osallistumisen esteet liittyvät käytännön asioihin, kuten harrastuspaikalle pääsemiseen, mutta myös esimerkiksi perheen sosioekonomiseen tilanteeseen ja vanhempien nuoren harrastamiseen suhtautumiseen. Suomalaisessa harrastuskulttuurissa voi olla edelleen vaikea hahmottaa sitä, miten tärkeää vanhempien mukaan ottaminen ja vanhempien informoiminen nuoren harrastuksesta on monelle maahanmuuttajavanhemmalle. Nuorten harrastustoiminnan suhteen toiminnan pitäisi olla myös pitkäjänteistä, mikä ei toteudu määrääjällä toteutettavissa integraatiohankkeissa. Tästä näkökulmasta Sata omenapuuta -hankkeessa tärkeä toimija oli nuorisojärjestö Globaalinuoret ry ja nuorten leirin yhteistyökumppani Vimma (Turun kaupungin Nuorten taide- ja toimintatalo), joiden toimintaan moni etenkin nuorten leirille osallistunut nuori löysi hankkeen kautta.

Sata omenapuuta -hankkeen toimintojen onnistuminen johtuu osaltaan VALMO-luokkien kanssa työskentelystä. Osa toiminnoista oli nuoret koulupäivän aikana ja niihin siirtyminen tapahtui opettajan opastamana. Hankkeissa suunnitelluille ja toteutetuille toiminnoille voi olla vaikea löytää lyhyellä aikavälillä osallistujia, jos toiminta tapahtuu koulun ulkopuolella. Valmistavan luokan opettajien palautteissa huomautettiin, että mikäli valmistavaan opetukseen osallistujille ja perusopetuksen ryhmille halutaan suunnata yhteistä toimintaa, on hyvä katsoa ensin perusopetuksen luokkien lukujärjestyksiä. VALMO-oppilaiden lukujärjestyksen aikataulut joustavat useimmiten helpommin.

6.3. Kohti monisuuntaista kotoutumista

Nuorten kahdensuuntaisen kotoutumisen ideana on ulkomaalaistaustaisten ja suomalaistaustaisten nuorten kohtaaminen ja molemminpuolisen ymmärryksen lisääminen. Kahdensuuntaisuuden toteutuminen nuorten vapaa-ajantoiminnoissa ja integraatiohankkeissa on hankalaa niin kauan, kun ulkomaalaistaustaisia kutsutaan mukaan suomalaistaustaisten suunnittelemiin ja toteuttamiin aktiviteetteihin. Sata omenapuuta -hankkeessa keskeinen yhteistyökumppani on ollut nuorisojärjestö Globaalinuoret ry. Erytippisten järjestöjen toimintatavat eivät aina sulaudu mutkattomasti kotoutumishankkeiden raameihin ja valta-asetelma maahanmuuttajajärjestöjen ja muiden hanketoimijoiden välillä on usein näkyvä – maahanmuuttajajärjestöt osallistuvat, mutta heidän aktiivinen roolinsa on pieni. Sata omenapuuta -hankkeessa Globaalinuorten rooli oli kuitenkin on-

nistunut ja moni hankkeen toimintoihin osallistunut nuori lähti hankkeen kautta myös mukaan järjestön toimintaan.

Kahdensuuntaisuuden näkökulmasta suomalaistaustaiset nuoret ovat yhtä lailla tärkeä ryhmä ”kotouttamistoimille” kuin muutkin nuoret. Yksi Sata omenapuuta -hankkeen keskeisiä havaintoja on ollut se, että kantaväestön ja maahanmuuttajanuorten välisten kohtaamisten edistäminen on vain yksi osa nuorten vertaissuhteissa tapahtuvaa ”kotoutumista” ja oppimista. Jako maahanmuuttajiin ja suomalaistaustaisiin nuoriin ei ole useinkaan mielekäs, vaan eri aikoja Suomessa olleita nuoria ja aikuisia tarvitaan luomaan yhteyksiä ryhmien välille. Pidempään Suomessa asuneet nuoret voivat tukea vähän aikaa sitten Suomeen muuttaneita ja oppia lisää toiselta sukupolvelta ja muilta suomalaistaustaisilta nuorilta. Toiminnallisuus yhdessä tekemisessä mahdollistaa hyvin myös suomalaistaustaisten ja eri etnisistä taustoista olevien nuorten oppimisen maahanmuuttajilta.

Sata omenapuuta -hankkeessa eri aikoja Suomessa olleet nuoret ja eri kulttuurisista taustoista tulevat nuoret pääsivät tutustumaan toisilleen hankkeessa järjestetyllä nuorten leirillä, jossa moni nuori koki ennakkoluulojensa rikkoutuneen tai ainakin vähentyneen. Ennalta suunnitellun leiriohjelman lisäksi epävirallinen toiminta, kuten yhdessä tanssiminen ja saunominen, koettiin kohtaamisten kannalta hyvin tärkeiksi. Hankkeessa saadut kokemukset tukevat uudemmassa tutkimuskirjallisuudessa kotoutumisesta esitettyä näkemystä: kotoutuminen on monisuuntaista, ja kotoutujia ovat monimuotoisen ja -kulttuurisen yhteiskunnan eri jäsenet ja yhteisöt (Grzymala-Kazłowska & Phillimore 2017).

Tämän tutkimuksen ja Sata omenapuuta -hankkeessa saatujen kokemusten perusteella vaikuttaa siltä, että kohtaamispaikkojen tarjoamiselle maahanmuuttajataustaisille ja suomalaistaustaisille nuorille Turussa, Raisiossa ja Uudessa-kaupungissa on tarvetta. Ohjattu vapaa-ajantoiminta nähtiin ainakin hyvänä alkulämmittelynä toisiin tutustumiselle.

Nuorten vapaa-ajanviettopaoihin vaikuttavat etenkin yksilölliset kiinnostuksen kohteet, mutta myös käytännön seikat, kuten harrastuspaikan sijainti. Hiljattain Suomeen tulleiden nuorten kohdalla harrastuksiin meneminen voi vaatia enemmän ohjaamista. Toisaalta monet muutkin nuoret kokevat uuden harrastuksen aloittamisen yksin hankalana. Nuoret lähtevät harrastustoimintaan mukaan usein kavereidensa kautta, ja siinäkin mielessä maahanmuuttajanuorten kontaktit toiseen sukupolveen ja suomalaistaustaisiin nuoriin voivat olla tärkeitä.

Hankkeeseen osallistuneet nuoret olivat yksimielisiä siitä, että eri etnisistä taustoista tulevien ja eri aikoja Suomessa olleiden nuorten pitäisi tutustua toisiinsa paremmin. Viesti lähti usein ennen kaikkea suomalaistaustaisten nuorten suuntaan. Tämän tutkimuksen kyselyyn vastanneista suomalaistaustaisista nuorista lähes joka kolmannella oli ystävinään monikulttuurisia nuoria ja lähes joka neljännellä toisen sukupolven nuoria. Maahanmuuttajaystäviä suomalaistaustaisilla nuorilla oli hieman vähemmän (14 prosentilla), mutta jonkin verran heitäkin.

Kotouttamishankkeissa suomalaistaustaisten nuorten mukaan ottamista voivat haitata rahoittajan kriteerit kohderyhmästä: kahdensuuntaista kotoutumista tukevien hankkeiden toimien toivotaan kohdistuvan vain kotoutumisvaiheessa

oleviin nuoriin, eikä muiden nuorten yhtä tärkeää roolia nuorten kotoutumisessa tunnusteta. Seuraavien tutkimusten selvitettäväksi jää se, miten suomalaistaustaiset nuoret kokevat maahanmuuttotaustaisten nuorten kohtaamisen ohjatuissa vapaa-ajantoiminnoissa ja miten maahanmuuttotaustaiset nuoret on otettu vastaan nuorten harrastuksissa. Vapaa-ajantoiminnan sisältöjen osalta hankkeen tärkeä viesti on, että nuorille suunnattua toimintaa tulee suunnitella sisältö edellä, jotta eri taustaiset nuoret kiinnostuvat lähtemään mukaan. Maahanmuuttajille suunnattu toiminta voi olla kaikille suunnattua toimintaa, jossa maahanmuuttajien mahdollisuudet osallistua huomioidaan.

6.4. Yhteenvedo tuloksista

Alkukartoituskysely nuorten kaveri- ja ystävyys-suhteista (N=307)

- Suomalaistaustaisista nuorista 14 prosentilla on ystäviinsä maahanmuuttajanuoria ja maahanmuuttajanuorista noin joka toisella (55 %) on kantaväestöön kuuluvia ystäviä.
- Toisen sukupolven ystäväsuhteet ovat erityisen monimuotoisia ja heillä on ystäviinsä paljon sekä ulkomaalaistaustaisia että suomalaistaustaisia nuoria.
- Suomessa oloaika vaikuttaa merkittäväällä tavalla ystäväpiiriin rakentumiseen. Hiljattain Suomeen tulleilla nuorilla on vähiten suomalaisystäviä.
- Pakolaistaustaiset nuoret kokevat voimakkainta kuulumista omaan etniseen ryhmäänsä.
- Nuoret ovat tutustuneet ystäviinsä etenkin koulussa. Joka viides suomalais-taustainen nuori oli tutustunut ystäviinsä harrastuksissa. Maahanmuuttajat mainitsivat harrastuksia useammin vapaa-ajan ystäviin tutustumispaikkana.
- Suomessa syntyneiden nuorten (suomalaistaustaiset ja toinen sukupolvi) ystävyys-suhteet ulottuvat Suomessa laajemmalle kuin maahan muuttaneiden nuorten.
- Suomessa syntyneet nuoret (suomalaistaustaiset ja toinen sukupolvi) ovat yhteydessä Suomessa asuviin ystäviinsä hieman useammin kuin maahan muuttaneet nuoret.
- Suurimmalla osalla ulkomaalaistaustaisista on kavereita tai ystäviä ulkomailla. Noin joka kolmas ulkomaalaistaustaisista nuorista on päivittäin tai viikoittain yhteydessä ulkomailla asuviin kavereihinsa ja/tai ystäviinsä.
- Yksintulleista nuorista noin joka neljäs kokee itsensä usein yksinäiseksi.

Haastattelututkimus maahanmuuttajanuorten ja kantaväestön nuorten kohtaamisista vapaa-ajalla (haastateltavat 11 ohjaajaa ja 9 nuorta)

- Vapaa-ajantoimintaa on suunniteltava sisältö edellä: ikäryhmälle sopivat sisällöt toimivat paremmin kuin maahanmuuttajille suunnatut sisällöt.
- Kotoutumisen monisuuntaisuutta kaivattiin kotoutumishankkeisiin ja muuhun vapaa-aja toimintaan. Eri taustaisia, eri aikoja Suomessa asuneita nuoria on

saatava mukaan toimintaan.

- Maahan muuttaneet nuoret kaipaavat etenkin alkuvaiheessa myös kielen oppimista tukevaa ja ylipäättään hyvää mieltä ja vertaistukea tarjoavaa toimintaa.
- Maahan muuttaneet nuoret kokivat suomalaisiin tutustumisen vaikeaksi.
- Luottamuksen rakentaminen maahanmuuttajanuoren ja suomalaisnuoren välille on vaikeampaa kuin maahanmuuttotaustaisten nuorten välille. Kielitaito, mutta myös pidempään Suomessa asuneiden nuorten ja heidän perheidensä erilaiset käsitykset vapaa-ajasta ohjaavat nuorten kaverisuhteisiin hakeutumisesta. Tuttu, turvallinen ja vaivaton ystävyys-suhde syntyy helpoiten.
- Suomalaistaustaisilla nuorilla on enemmän aikataulutettua harrastamista, kun taas maahanmuuttotaustaiset nuoret harrastavat kaikenlaista vapaa-ajallaan.
- Kotoutumishankkeiden tarjoamien vapaa-ajantoimintojen väliaikaisuus koettiin hankalaksi. Nuorille vapaa-ajantoimintaa tarjoavien tahojen rooli oli onnistunut Sata omenapuuta-hankkeessa: nuorten kohtaamisille pystyttiin tarjoamaan jatkuvuutta.
- Maahan muuttaneet nuoret korostivat vastaanottajatahon merkitystä uuden harrastuksen aloittamisessa. Heikko kielitaito, ennakkoluulot ja porukasta ulossulkeminen voivat vaikuttaa erityisesti maahanmuuttotaustaisen nuoren harrastuksen aloittamiseen.
- Nuoret haluavat päättää vapaa-ajanvietostaan fiilispohjalta eivätkä sitoutua säännölliseen harrastamiseen.
- Maahanmuuttajanuoren koulunkäynti vaatii paljon. Rentoutumisellekin täytyy jättää aikaa.
- Suositut lajit kuntosali ja lenkkeily eivät välttämättä edistä muihin tutustumista.
- Vapaa-ajan kohtaamispaikoissa ollaan usein omien kavereiden kanssa.
- Ohjatulla toiminnalla voidaan purkaa nuorten keskinäisiä hierarkioita ja edistää kohtaamisia jaennakkoluulojen vähentymistä.

Seurantatutkimus toimintoihin osallistuneissa valmistavan opetuksen luokissa (N=39)

- Sata omenapuuta -hankkeen toiminnot koettiin mielekkäiksi ja hyvin onnistuneiksi.
- Toimintoihin osallistuneista nuorista noin puolet mielekkäiksi ja hyvin onnistuneiksi. (46 %) tutustui toiminnan kautta uusiin ihmisiin ja seitsemän sai uusia kavereita.
- Maahan muuttaneiden nuorten ja suomalaistaustaisten nuorten kohtaamisia oli hyvin vähän, koska toimintoihin osallistui enimmäkseen maahanmuuttajia.

LIITE 1.

Alkukartoituskyselyn kysymykset

Taustatiedot

1. Missä kaupungissa asut? (Turku/ Raisio/ Uusikaupunki/ Jokin muu, mikä)
2. Minä vuonna olet syntynyt?
3. Sukupuoli (Nainen/ Mies)
4. Missä maassa olet syntynyt? (Suomessa/ Muualla, missä)
5. Minä vuonna muutit Suomeen?
6. Mistä syystä muutit Suomeen? (Perhe/ Työ/ Opiskelu/ Paluumuutto/ Adoptio/ Pakolaisuus, tulitko yksin, huoltajan kanssa vai muun ryhmän kanssa/ Muu syy, mikä)
7. Äitisi syntymämaa?
8. Isäsi syntymämaa?
9. a) Opiskeletko/ käytkö koulua? (Kyllä/ En)
b) Missä opiskelet/ käyt koulua? (Peruskoulussa (ala- tai yläaste)/ Ammatillisessa oppilaitoksessa/ Lukiossa/ Korkeakoulussa/ Muualla, missä?)
10. Oletko suorittanut loppuun jonkin seuraavista? Valitse kaikki, jotka olet suorittanut loppuun. (Peruskoulun (ala- ja yläaste) / Ammatillisen koulutuksen/ Lukion/ Korkeakoulun/ En mitään näistä)
11. Oletko työssä osa- tai kokoaikaisesti? (Kyllä, millä alalla/ En)
12. Miten asut? (Isäni ja/tai äitini tai muun huoltajani kanssa/ Muun sukulaisen luona/ Jaetussa asunnossa (mm. opiskelijoiden soluasunnot yms.) / Ryhmäkodissa/ Tukiasunnossa/ Avio-/avopuolison kanssa/ Avio-/avopuolison ja lasten kanssa/ Yksin lasteni kanssa/ Yksin/ Muulla tavoin, miten)
13. Koetko kuuluvasi johonkin etniseen ryhmään tai ryhmiin? Esim. kurdeihin, Kosovon albaaneihin, romaneihin jne. (Kyllä, mihin ryhmään tai ryhmiin/ En)
14. Mitä kieliä osaat?
15. Mitä kieltä/ kieliä puhut kotona?

Hyvät ystäväsi

16. Onko sinulla hyviä ystäviä Suomessa? (Kyllä, kuinka monta/ Ei)
17. Hyvät ystäväni Suomessa ovat. Voit valita useamman kuin yhden vaihtoehdon. (Kantaväestöön kuuluvia (heidän molemmat vanhempansa ovat syntyneet Suomessa) / 1. polven maahanmuuttajia (he ovat itse syntyneet ulkomailla, heidän vanhempansa ovat syntyneet ulkomailla) / 2. polveen kuuluvia (he ovat itse syntyneet Suomessa, heidän vanhempansa ovat syntyneet ulkomailla) / Monikulttuurisia (toinen vanhemmista syntynyt Suomessa ja toinen ulkomailla) / Muu tilanne, mikä)
18. Kuuluvatko hyvät ystäväsi Suomessa samoihin etnisiin ryhmiin kuin sinäkin? (Kyllä/ Ei/ Sekä samoihin että muihin etnisiin ryhmiin/ En osaa sanoa)
19. Mitä kieltä/ kielii puhut Suomessa asuvien hyvien ystäviesi kanssa?
20. Miten, missä ja milloin olet hyviin ystäviisi Suomessa tutustunut?
21. Missä hyvät ystäväsi Suomessa asuvat? Voit valita useamman kuin yhden vaihtoehdon, jos vastauksesi koskee useampaa kuin yhtä ystävää. (Samassa kaupunginosassa kuin itse/ Eri kaupunginosassa, mutta samassa kaupungissa kuin itse/ Toisella paikkakunnalla Suomessa)
22. Kuinka usein tapaavat Suomessa asuvia hyviä ystäviäsi? Voit valita useamman kuin yhden vaihtoehdon, jos vastauksesi koskee useampaa kuin yhtä ystävää. (Päivittäin tai lähes päivittäin/ Suunnilleen joka viikko/ Suunnilleen joka kuukausi/ Muutaman kerran vuodessa tai harvemmin/ En osaa sanoa)
23. Kuinka usein olet Suomessa asuvien ystäviesi kanssa yhteydessä Skypessä, puhelimitse tai sosiaalisen median (Facebook, Twitter, Whatsapp jne.) kautta? Voit valita useamman kuin yhden vaihtoehdon, jos vastauksesi koskee useampaa kuin yhtä ystävää. (Päivittäin tai lähes päivittäin/ Suunnilleen joka viikko/ Suunnilleen joka kuukausi/ Muutaman kerran vuodessa tai harvemmin/ En osaa sanoa)
24. Missä tapaavat Suomessa asuvia hyviä ystäviäsi vapaa-ajalla?
25. Mitä teette yhdessä Suomessa asuvien hyvien ystäviesi kanssa?
26. Millainen sinun mielestäsi on hyvä ystävä?
27. Onko sinulla hyviä ystäviä ulkomailla? (Kyllä, kuinka monta/ Ei)
28. Kuinka usein olet yhteydessä ulkomailla asuvien hyvien ystäviesi kanssa Skypessä, puhelimitse tai sosiaalisen median (Facebook, Twitter, Whatsapp jne.) kautta? Voit valita useamman kuin yhden vaihtoehdon, jos vastauksesi koskee useampaa kuin yhtä ystävää. (Päivittäin tai lähes päivittäin/ Suunnilleen joka viikko/ Suunnilleen joka kuukausi/ Muutaman kerran vuodessa tai harvemmin/ En osaa sanoa)

Kaverisi

29. Onko sinulla Suomessa asuvia ulkomaalaistaustaisia kavereita? (Kyllä/ Ei, mistä luulet tämän johtuvan)
30. Onko sinulla suomalaistaustaisia kavereita? (Kyllä/ Ei, mistä luulet tämän johtuvan)

31. Mitä kieltä/ kieliä puhut Suomessa asuvien ulkomaalaistaustaisten kavereidesi kanssa?
32. Miten, missä ja milloin olet tutustunut Suomessa asuviin ulkomaalaistaustaisiin kavereihisi?
33. Kuinka usein tapaavat Suomessa asuvia ulkomaalaistaustaisia kavereitasi? Voit valita useamman kuin yhden vaihtoehdon, jos vastauksesi koskee useampaa kuin yhtä kaveria. (Päivittäin tai lähes päivittäin/ Suunnilleen joka viikko/ Suunnilleen joka kuukausi/ Muutaman kerran vuodessa tai harvemmin/ En osaa sanoa)
34. Missä tapaavat ulkomaalaistaustaisia kavereitasi vapaa-ajalla?
35. Mitä teette yhdessä?
36. Mitä kieltä puhut suomalaistaustaisten kavereidesi kanssa?
37. Miten, missä ja milloin olet tutustunut suomalaistaustaisiin kavereihisi?
38. Kuinka usein tapaavat suomalaistaustaisia kavereitasi? Voit valita useamman kuin yhden vaihtoehdon, jos vastauksesi koskee useampaa kuin yhtä kaveria. (Päivittäin tai lähes päivittäin/ Suunnilleen joka viikko/ Suunnilleen joka kuukausi/ Muutaman kerran vuodessa tai harvemmin/ En osaa sanoa)
39. Missä tapaavat suomalaistaustaisia kavereitasi vapaa-ajalla?
40. Mitä teette yhdessä?
41. Onko sinulla kavereita ulkomailla? (Kyllä, kuinka monta/ Ei)
42. Kuinka usein olet yhteydessä ulkomailla asuvien kavereidesi kanssa Skypessä, puhelimitse tai sosiaalisen median (Facebook, Twitter, Whatsapp jne.) kautta? Voit valita useamman kuin yhden vaihtoehdon, jos vastauksesi koskee useampaa kuin yhtä kaveria. (Päivittäin tai lähes päivittäin/ Suunnilleen joka viikko/ Suunnilleen joka kuukausi/ Muutaman kerran vuodessa tai harvemmin/ En osaa sanoa)

Yksinäisyys

43. Koetko olevasi yksinäinen? Kaipaako lisää kavereita? (Kyllä, usein/ Kyllä, joskus/ En koskaan)
44. Mistä luulet yksinäisyytesi johtuvan?

Harrastukset

45. Mitä harrastat/ teet vapaa-ajallasi?
46. Minkä harrastuksen kautta olet löytänyt ystäviä/ kavereita?

LIITE 2.

Seurantatutkimuslomake

Sata omenapuuta:

Palautetta toiminnoista

1. Mihin Sata omenapuuta -hankkeen toimintoon olet osallistunut?

Teatteriesitys koululla

☐ Haastattelu teatteriesitystä varten

☐ Dokumenttiteatteriesitys Naru-teatterissa

☐ Kupittaan tapahtuma 19.5. (Sata omenapuuta – kasva Suomessa)

☐ Vapaa-ajan aktivointi (toimintaterapeuttipiskelijöiden kanssa)

☐ Jokin muu, mikä?

☐

2. Toiminta on ollut mielestäsi

Huonoa/ tylsää

Hyvää/mielenkiintoista

--	--	--	--	--	--

3. Mikä oli hyvää?

4. Mikä oli huonoa?

5. Tutustuitko toiminnoissa uusiin ihmisiin?

☐ En

☐ Kyllä

6. Saitko toiminnoissa uusia kavereita, joihin pidät yhteyttä?

☐ En

☐ Kyllä

☐ Olemme nähneet Olemme soitelleet

☐ Whatsapp, Instagram, ☐ Snapchat tai Facebook

☐ Muu, mikä? _____

Taustatiedot

7. Missä kaupungissa/kunnassa asut? _____

8. Minä vuonna olet syntynyt? _____

9. Sukupuoli: ☐ Nainen ☐ Mies

10. Missä maassa olet syntynyt?

☐ Suomessa ☐ Muualla, missä? _____

11. Jos olet syntynyt muualla, minä vuonna muutit Suomeen? _____

12. Jos olet syntynyt muualla, mistä syystä muutit Suomeen?

☐ Perheeni muutti

☐ Pakolaisuus: Tulitko yksin ☐ vai huoltajan kanssa ☐ ?

☐ Muu syy, mikä? _____

13. Äidin syntymämaa? _____

14. Isän syntymämaa? _____

15. Koetko kuuluvasi johonkin etniseen ryhmään, mihin?

(esim. suomalaisiin, kurdeihin, Kosovon albaaneihin, virolaisiin, ruotsalaisiin)

16. Käytkö koulua

☐ VALMO-luokassa vai ☐ Perusopetuksessa?

17. Kenen kanssa asut? _____

18. Mitä kieltä/kieliä puhut kotona? _____

LIITE 3.

Haastattelurunko

Intro: Tutkimuksen kuvaus, tutkimuksen tarkoitus, aikataulu ja julkaisu, anonymiteetti

Hankkeen toimintoihin osallistuneet nuoret ja ohjaajat:

Oman toiminnan kuvaus ja osallistujien kuvaus

Millaista toiminta oli, ketä siihen osallistui?

Yleisvaikutelmatoiminnoista

Mikä oli toiminnan tarkoitus? Mikä toimi, mikä ei (mitä toistaisit seuraavassa ryhmässä, mitä et tekisi uudestaan/missä toimitis toisin)?

Kaverisuhteet

Mikä toiminnassa edistää/ estää kaverisuhteiden syntymistä maahanmuuttajanuorten ja muiden nuorten välille? Entä eri etnisten ryhmien nuorten välille?

Millaisia eväitä toiminnan kautta voisi saada eri taustaisten nuorten kohtaamiseen?

Miten hankkeessa toteutettu ohjattu toiminta eroaa muille kuin pakolaistaustaisille/ maahan muuttaneille nuorille suunnatusta? Miksi?

Onko tässä toiminnassa toiminnan järjestäminen maahanmuuttajanuorille erikseen perusteltua?

Nuorten kaverisuhteet ja vapaa-aika

Millainen vapaa-ajantoiminta voisi edistää kaverisuhteiden syntymistä maahanmuuttajien ja muiden nuorten välille? Missä/ miten tällainen toteutuu? Missä/ miten ei?

Muut asiantuntijat/ ohjaajat:

Oma työ

Millaista työtä teet/ millä tavoin olet tekemisissä nuorten/ pakolaistaustaisten nuorten/ maahanmuuttajanuorten kanssa?

Kaverit

Miten nuorten kaverisuhteet näyttäytyvät työssäsi (yleisiä havaintoja ja tarkentavia kysymyksiä, esim. nuorten kaverisuhteiden merkitys koulussa, ryhmäkotiasumisessa jne.)

Onko maahanmuuttajataustalla merkitystä nuorten kaverisuhteiden muodostumisessa? Omia havaintoja (omia kokemuksia, tuttavapiirin kokemuksia, esimerkkejä)?

Kaverit ja koulu

Eriävätkö nuorten kaveripiirit vapaa-ajalla (vs. koulu), miksi? Mikä on koulun merkitys kaverisuhteiden muodostuksessa?

Kaverit ja vapaa-aika/harrastukset

Mitä nuoret tekevät vapaa-ajalla? Millaisiin ohjattuihin harrastuksiin nuoret osallistuvat? Ketä nuoret tapaavat vapaa-ajallaan?

Millainen vapaa-ajantoiminta voisi edistää kaverisuhteiden syntymistä maahanmuuttajien ja muiden nuorten välille? Missä/ miten tällainen toteutuu? Missä/ miten ei?

LÄHTEET

- Aaltonen, Sanna, Antti Kivijärvi, Marja Peltola & Tarja Tolonen (2011). Ystävyydet. Mirja Määttä & Tarja Tolonen (toim.), *Annettu, otettu, itse tehty. Nuorten vapaa-aika tänään*. Helsinki: Hakapaino, 29–56.
- Ager, Alastair & Alison Strang (2008). Understanding integration: A conceptual framework. *Journal of Refugee Studies*, 21(2), 166–191.
- Alemanji, Aminkeng Atabong (2016). *Is there such a thing...?: A study of antiracism education in Finland*. Helsinki: Unigrafia.
- Allport, Gordon (1954). *The nature of prejudice*. Reading, MA: Addison Wesley.
- Anttila, Anna (2017). *Hyvä vapaa-aika – parasta oppia. Raportti vapaa-ajan tuen vaikutuksista nuorten sosiaalisiin suhteisiin, koulumenestykseen ja peruskoulun jälkeisiin valintoihin*. Helsinki: Helsingin kaupungin nuorisoasiainkeskus. Saatavilla: http://vapari.munstadi.fi/files/2017/05/Anttila_Anna_Hyva_vapaa_aika_parasta_oppia.pdf. Luettu 19.12.2017.
- Arvola, Outi, Anu Kuikkaniemi & Hanna Siren (2014). Kohtaamisia – Ryhmätoteutukset yksintulleiden nuorten tukena. Elli Heikkilä (toim.), *Haavoittuvasta lapsuudesta ehjään aikuisuuteen*. Turku: Siirtolaisuusinstituutti, 21–35.
- Beelmann, Andreas & Kim Heinemann (2014). Preventing prejudice and improving intergroup attitudes: A meta-analysis of child and adolescent training programs. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 35 (1), 10–24.
- Björklund, Krister (2014a). *”Haluun koulutusta, haluun työtä ja elämän Suomessa”. Yksintulleiden alaikäisten pakolaisten kotoutuminen Varsinais-Suomessa*. Siirtolaisuusinstituutti, tutkimuksia A 48. Turku: Siirtolaisuusinstituutti.
- Björklund, Krister (2014b). Yksintulleet alaikäiset turvapaikanhakijat Varsinais-Suomessa. Elli Heikkilä (toim.), *Haavoittuvasta lapsuudesta ehjään aikuisuuteen*. Turku: Siirtolaisuusinstituutti, 37–61.
- Brown, B. Bradford & James Larson (2009). Peer relationships in adolescence. Laurence Steinberg (toim.), *Handbook of adolescent psychology. Contextual influences on adolescent development*. Hoboken, NJ: John Wiley & Sons, 74–103.
- Brown, Rupert (2010). *Prejudice: Its social psychology* (2nd ed.). Chichester: Wiley.
- Chan, Wing & Dina Birman (2009). Cross-and same-race friendships of Vietnamese immigrant adolescents: A focus on acculturation and school diversity. *International Journal of Intercultural Relations*, 33 (4), 313–324.
- Crul, Maurice & Jens Schneider (2010). Comparative integration context theory: participation and belonging in new diverse European cities. *Ethnic and Racial Studies*, 33 (7), 1249–1268.
- Davies, Kristin, Linda Tropp, Arthur Aron, Thomas Pettigrew & Stephen Wright (2011). Cross-group friendships and intergroup attitudes: A meta-analytic review. *Personality and Social Psychology Review*, 15 (4), 332–351.

- Euroopan komissio (2004). *Common basic principles for immigrant integration policy in the EU*. Saatavilla: <https://ec.europa.eu/migrant-integration/library/doc/common-basic-principles-for-immigrant-integration-policy-in-the-eu>. Luettu 19.12.2017.
- Gretschel, Anu, Sofia Laine, Katriina Siivonen, Marja Peltola & Sami Myllyniemi (2011). Toiminnan esteet. Mirja Määttä & Tarja Tolonen (toim.), *Annettu, otettu, itse tehty. Nuorten vapaa-aika tänään*. Nuorisotutkimusseuran/Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 112. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 109–127.
- Grzymala-Kazłowska, Aleksandra & Jenny Phillimore (2017). Introduction: rethinking integration. New perspectives on adaptation and settlement in the era of super-diversity. *Journal of Ethnic and Migration Studies*. Julkaistu sähköisesti 16.8.2017. doi: 10.1080/1369183X.2017.1341706
- Haikkola, Lotta (2010). Etnisyys, suomalaisuus ja ulkomaalaisuus toisen sukupolven luokitteluissa. Tuomas Martikainen & Lotta Haikkola (toim.), *Maahanmuutto ja sukupolvet*. Helsinki: SKS, 219–238.
- Halme, Nina, Hannamaria Kuusio, Outi Kanste, Rika Rajala, Reija Klemetti & Johanna Seppänen (2017). *Ulkomaista syntyperää olevien nuorten hyvinvointi Kouluterveyskyselyssä vuonna 2017*. Tutkimuksesta tiiviisti 26. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki. Saatavilla: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135234/URN_ISBN_978-952-302-910-1.pdf?sequence=1. Luettu 19.12.2017.
- Halme, Nina, Päivi Santalahti, Mauri Marttunen & Marja-Leena Perälä (2015). "Ettei kenenkään tarvitsisi olla ilman ystävää..." *Ystävättä olemisen yhteys nuorten hyvinvointiin liittyviin tekijöihin*. Tutkimuksesta tiiviisti 30. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki. Saatavilla: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/126930/URN_ISBN_978-952-302-524-0.pdf?sequence=1. Luettu 13.12.2017.
- Harinen, Päivi, Veronika Honkasalo, Anne-Mari Souto & Leena Suurpää (2009). Ovien availua. Päivi Harinen, Veronika Honkasalo, Anne-Mari Souto & Leena Suurpää (toim.), *Ovet auki! Monikulttuuriset nuoret, vapaa-aika ja kansalaistointintaan osallistuminen*. Helsinki: Hakapaino, 5–21.
- Harinen, Päivi (2005a). *Mitähän tekis? Monikulttuuriset nuoret, vapaa-aika ja kansalaistoimintaan osallistuminen -tutkimushankkeen väliraportti*. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, verkkojulkaisusarja 2005.
- Harinen, Päivi (2005b). Nuoret monikansallistuvassa ja -kulttuuristuvassa yhteiskunnassa. Terhi-Anna Wilska (toim.), *Erilaiset ja samanlaiset. Nuorisobarometri 2005*. Nuorisosaian neuvottelukunnan julkaisuja 31 & Nuorisotutkimusverkoston/ Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 59. Helsinki: Opetusministeriö & Nuorisotutkimusseura & Nuorisosaian neuvottelukunta, 98–110.
- Hill Collins, Patricia & Sirma Bilge (2016). *Intersectionality*. Malden, MA: Polity Press.
- Honkasalo, Veronika (2016). *Osallisuus vaatii toteutuakseen aitoa kuuntelemista, ystävyysverkostoja ja tietoa*. Näkökulma 2016, nro 28. Nuorisotutkimusverkosto. Saatavilla: <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/nakokulma28>. Luettu 19.12.2017.
- Honkasalo, Veronika, Päivi Harinen & Reetta Anttila (2007). *Yhdessä vai yksin erilaisina? Monikulttuuristen nuorten arkea, ajatuksia ja ajankäyttöä*. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura Verkkojulkaisuja 15. Saatavilla: <http://www>

- nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/erilaisina.pdf. Luettu 19.12.2017.
- Isotalo, Anu (2015). *Mistä on hyvät tytöt tehty? Somalitytöt ja maineen merkitykset*. Turun yliopiston julkaisuja. Turku: Painosalama.
- Junttila, Niina (2015). *Kavereita nolla. Lasten ja nuorten yksinäisyys*. Tammi.
- Kauko, Outi (2015). Yksinäisyys alaikäisten turvapaikanhakijoiden valottamana. *Yhteiskuntapolitiikka*, 80 (1), 35–45.
- Kautto, Virpi (2009). Ootsä mun kaa? Ystävyys monikulttuuristen nuorten arjessa. Päivi Harinen, Veronika Honkasalo, Leena Suurpää & Anne-Mari Souto (toim.), *Ovet auki! Monikulttuuriset nuoret, vapaa-aika ja kansalaistoimintaan osallistuminen*. Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 91. Helsinki: Hakapaino, 62–75.
- Kiuru, Hanna, Henna Kuusisto, Jenni Laulajainen & Julia Vuori (toim.) (2017) *Sata omenapuuta – Hyvät käytännöt nuorten kotoutumiseen*. Juvenes Print – Suomen Yliopistopiano Oy. Saatavilla: <http://um.fi/URN:ISBN:978-952-456-275-1>. Luettu 19.12.2017.
- Kivijärvi, Antti (2015). *Etnisyyden merkityksiä nuorten vertaissuhteissa. Tutkimus maahanmuuttajataustaisten ja kantaväestön nuorten kohtaamisista nuorisotyön kentillä*. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 162. Helsinki: Unigrafia.
- Kivijärvi, Antti & Veronika Honkasalo (2010). Monikulttuuristen nuorten ja nuorisotyöntekijöiden tulkintoja rasismista. Tuomas Martikainen & Lotta Haikkola (toim.), *Maahanmuutto ja sukupolvet*. Helsinki: SKS, 257–272.
- Kotouttamisen osaamiskeskus (2017a). *Tilastot ja seuranta*. Saatavilla: <http://kotouttaminen.fi/tilastot-ja-seuranta>. Luettu 19.12.2017.
- Kotouttamisen osaamiskeskus (2017b). *Lapset ja nuoret*. Saatavilla: <http://kotouttaminen.fi/lapset-ja-nuoret>. Luettu 19.12.2017.
- Känkänen, Päivi (2013). *Taidelähtöiset menetelmät lastensuojelussa - kohti tilaa ja kokemuksia*. Tampere: Helsingin yliopisto. Saatavilla: <http://um.fi/URN:ISBN:978-952-245-911-4>. Luettu 19.12.2017.
- Liebkind, Karmela (2000). Kun kulttuurit kohtaavat. Karmela Liebkind (toim.), *Monikulttuurinen Suomi. Etniset suhteet tutkimuksen valossa*. Tampere: Tammer-Paino Oy, 13–27.
- Lähteenmäki, Minna (2013). *Lapsi turvapaikanhakijana. Etnografisia näkökulmia vastaanottokeskuksen ja koulun arjesta*. Helsinki: Unigrafia.
- Maahanmuuttovirasto (2017). *Tilastot. Yksintullut alaikäinen*. Saatavilla: <http://tilastot.migri.fi/#decisions/23330/49/14?start=552&end=563>. Luettu 19.12.2017.
- Maijala, Hanna-Mari & Emilia Fagerlund (2012). *Monikulttuurisen liikunnan hyviä käytäntöjä Suomessa ja Norjassa. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 258*. LIKES-tutkimuskeskus. Saatavilla: https://storage.googleapis.com/valo-production/2016/12/monikulttuurisen_liikunnan_hyvia_kaytantoja_suomessa_ja_norjassa.pdf. Luettu 19.12.2017.
- Martikainen, Tuomas, Matti Saari & Jouni Korkiasaari (2013). Kansainväliset muutto-liikkeet ja Suomi. Tuomas Martikainen, Pasi Saukkonen & Minna Säävälä (toim.), *Muuttajat. Kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta*. Tallinna: Gaudeamus, 23–54.
- Merikivi, Jani, Sami Myllyniemi & Mikko Salasuo (toim.) (2016). *Media hanskassa*

- *Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus 2016*. Opetus- ja kulttuuriministeriö & Nuorisotutkimusverkosto & Valtion nuorisosiain neuvottelukunta & Valtion liikuntaneuvosto. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 184. Saatavilla: http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/media_hanskassa.pdf. Luettu 19.12.2017.
- Mähönen, Tuuli Anna (2011). *What should I think; How should I feel? The balancing of personal experiences and social norms in the outgroup attitude formation of youth*. Helsinki: Unigrafia, sosiaalitieteiden laitoksen julkaisuja.
- Myllyniemi, Sami (toim.) (2015). *Arjen jäljillä. Nuorisobarometri 2015*. Saatavilla: https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2016/01/Nuorisobarometri_2015_ISSUU.pdf. Luettu 19.12.2017.
- Mýren, Kati (1999). *Pois paitsiosta – maahanmuuttajien liikuntaharrastukset ja vapaa-ajanvietto Suomessa. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 122*. Jyväskylä: LIKES.
- Nesdale, Drew (2004). Social identity processes and children's ethnic prejudice. Mark Bennett & Fabio Sani (toim.), *The development of the social self*. Hove: Psychology Press, 319–245.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö (2010). *Kehittämishjelma maahanmuuttajien kotouttamiseksi liikunnan avulla*. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2010:16. Saatavilla: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/75577>. Luettu 19.12.2017.
- Pauha, Teemu & Inga Jasinskaja-Lahti (2017). *Vähemmistöjen väliset suhteet: Tutkimustuloksia ja toimintaehdotuksia*. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 1/2017.
- Pettigrew, Thomas & Linda Tropp (2006). A meta-analytic test of intergroup contact theory. *Journal of Personality and Social Psychology*, 90 (5), 751–785.
- Ramelli, Marcella, Arnd Florack, Ankica Kasic & Anette Rohmann (2013). Being prepared for acculturation: On the importance of the first months after immigrants enter a new culture. *International Journal of Psychology*, 48 (3), 363–373.
- Rastas, Anna (2007). *Rasismi lasten ja nuorten arjessa. Transnationaalit juuret ja monikulttuuristuva Suomi*. Tampere: Tampere University Press.
- Saukkonen, Pasi (2017). *Kotoutumisen seurantajärjestelmän kehittäminen Helsingin kaupungilla*. Tutkimuskatsauksia 2017:2. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Schlueter, Elmar (2012). The inter-ethnic friendships of immigrants with host-society members: Revisiting the role of ethnic residential segregation. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 38 (1), 77–91.
- Smith, Sanne, Ineke Maas & Frank van Tubergen (2015). Parental influence on friendships between native and immigrant adolescents. *Journal of Research on Adolescence*, 25 (3), 580–591.
- Suurpää, Leena (2002). *Erilaisuuden hierarkiat. Suomalaisia käsityksiä maahanmuuttajista, suvaitsevaisuudesta ja rasismista*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura ry.
- Säävälä, Minna, Elina Turjanmaa & Anne Alitolppa-Niitamo (2017). Immigrant home-school information flows in Finnish comprehensive schools. *International Journal of Migration, Health and Social Care*, 13 (1), 39–52.
- Tiilikainen, Marja & Saido Mohamed (2013). Suomensomalilaiset tytöt ja vaarallinen

- seksuaalisuus. *Nuorisotutkimus*, 31 (1), 73–77.
- THL (2017). Kouluterveyskyselyn 2017 tulokset. Saatavilla: <https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tutkimustuloksia>. Luettu 19.12.2017.
- Tilastokeskus (2017a). Muuttoliike. Kuntien välinen muuttoliike iän, sukupuolen ja muuton suunnan mukaan alueittain 1990–2016. Saatavilla: http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_vrm_muutl/?tablelist=true. Luettu 19.12.2017.
- Tilastokeskus (2017b). Väestörakenne. Väestö kielen mukaan sekä ulkomaan kansalaisten määrä ja maa-pinta-ala alueittain 1980 – 2016. Saatavilla: http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_vrm_vaerak. Luettu 19.12.2017.
- Tilastokeskus (2017c). Väestörakenne. Syntyperä ja taustamaa ikäryhmän ja sukupuolen mukaan maakunnittain 1990 – 2016. Saatavilla: http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_vrm_vaerak. Luettu 19.12.2017.
- Tropp, Linda (2008). The role of trust in intergroup contact: Its significance and implications for improving relations between groups. Ulrich Wagner, Linda Tropp, Gillian Finchilescu & Colin Tredoux (toim.), *Improving intergroup relations*. MA: Blackwell Publishing, 91–106.
- Turjanmaa, Elina, Anne Alitolppa-Niitamo & Katja Wikström (2016). Perhe muuttaa ja muuttuu. Pääkaupunkiseudun nuorten kokemuksia sukupolvisuhteiden muutoksista kotoutumisvaiheessa. Antti Kivijärvi & Marja Peltola (toim.), *Lapset ja nuoret muuttoliikkeessä, Nuorten elinolot vuosikirja 2016*. Helsinki: Unigrafia.
- Turun kaupunki (2013). *Turun kaupungin kotouttamisohjelma 2014–2017*. Saatavilla: <https://kotouttaminen.fi/documents/3464316/4353966/turun-kaupungin-kotouttamisohjelma-2014-2017.pdf/6ee2d08d-91f3-4266-9dab-45223c308450>. Luettu 19.12.2017.
- Työ- ja elinkeinoministeriö (2017). Keskeiset käsitteet. Saatavilla: <http://kotouttaminen.fi/keskeiset-kasitteet>. Luettu 19.12.2017.
- Verkuyten, Maykel (2012). *The social psychology of ethnic identity*. New York: Taylor & Francis.
- Walseth, Kristin (2008). Bridging and bonding social capital in sport – experiences of young women with an immigrant background. *Sport, Education and Society*, 13 (1), 1–17.
- Zacheus, Tuomas (2010). Liikunnan ja urheilun merkitys maahanmuuttajien kotoutumiselle. *Kasvatus ja aika* 2/2010, 203–235.

**TURVAPAIKKA-,
MAAHANMUUTTO- JA
KOTOUTTAMISRAHASTO**

Euroopan unionin tuella

SATA OMENAPUUTA

**HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU**

**Turun yliopisto
University of Turku**

TURKU AMK

**TURKU
Vapaa-aikatoimiala**

KORIHAI

Maahan muuttaneiden nuorten määrä on kasvanut Turussa, Raisiossa ja Uudessakaupungissa 2010-luvulla. Vuonna 2015 tulleiden turvapaikanhakijoiden suuri määrä on osaltaan vaikuttanut nuorten ja heidän kanssaan työskentelevien aikuisten elämään monissa alueen kouluissa ja vapaa-ajanviettopaikoissa. Maahanmuuttajanuorten kohtaamiset suomalaistaustaisten nuorten kanssa ovat tärkeä osa oppimista ja sosiaalista integraatiota uudessa yhteiskunnassa. Eri taustaisten nuorten kohtaamisia tarvitaan myös suomalaistaustaisten nuorten näkökulmasta. Erityisesti vasta Suomeen muuttaneiden nuorten kohdalla kaveri- ja ystävyyssuhteiden solmiminen muiden kuin maahanmuuttajanuorten kanssa on kuitenkin usein hankalaa.

Tässä tutkimuksessa on selvitetty maahan muuttaneiden, toisen sukupolven, yksintulleiden, monikulttuuristen ja suomalaistaustaisten nuorten keskinäisiä kaveri- ja ystävyyssuhteita Turussa, Raisiossa ja Uudessakaupungissa. Tutkimuksessa perehdytään nuorten kaverisuhteisiin ja vapaa-aikaan sekä siihen, millainen ohjattu vapaa-ajantoiminta voisi edistää eri taustaisten nuorten mahdollisuuksia tutustua toisiinsa.

Tutkimus on osa Sata omenapuuta -hanketta. Hankkeen tavoitteena on ollut tukea erityisesti pakolaistaustaisten nuorten kotoutumista Turussa, Raisiossa ja Uudessakaupungissa.

JULKAISUJA 21

ISBN 978-952-7167-49-6 (painettu)
ISBN 978-952-7167-50-2 (verkkojulkaisu)
ISSN 2343-3507 (painettu)
ISSN 2343-3515 (verkkojulkaisu)

www.siirtolaisuusinstituutti.fi